

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HIZIR MEDDÂHÎ'NİN "MAHŞER-NÂME" ADLI ESERİ
(Bodleian Nüshası)

[Giriş-İnceleme-Metin-Açıklamalı Dizin-Tıpkıbasım]

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Derya BARLIK

2000007733

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Program: Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Türkmen

OCAK 2024

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HIZIR MEDDÂHÎ'NİN "MAHŞER-NÂME" ADLI ESERİ
(Bodleian Nüshası)

[Giriş-İnceleme-Metin-Açıklamalı Dizin-Tıpkıbasım]

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Derya BARLIK

2000007733

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Program: Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet TÜRKMEN

Jüri Üyeleri: Dr. Öğr. Üyesi Emre Berkan YENİ
Dr. Öğr. Üyesi Türkan KORKMAZ BULUT

OCAK 2024

ÖN SÖZ

Ölüm, ahiret ve kıyamet gibi konular müslümanlar arasında çok eski tarihlerden itibaren merak konusu olmuş ve özellikle Eski Anadolu Türkçesi döneminde sıklıkla ele alınan konulardan biri olmuştur. Yüzyıllarca anlatılan hadiselerden biri olan kıyamet alametleri, üzerine çalışma yaptığımız eserin ana konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmış olduğumuz eserin iki nüshası bulunmaktadır. Bunlardan biri, M. Fatih Köksal'ın şahsi kütüphanesinde Yz. 382-Mec. 49/8 numarasıyla kayıtlıdır. Söz konusu nüsha, Mehmet Fatih Köksal tarafından “Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yazılan Meçhul Eserlerden: Nâme-i Mahşer” başlığı altında bir makale ile yayımlanmıştır. Diğer nüsha ise daha önce üzerine herhangi bir çalışma yapılmamış Bodleian Kütüphanesi nüshasıdır. Çalışmamızın ana konusunu teşkil eden bu ikinci nüsha, Bodleian Kütüphanesinde 2130 numarada kayıtlı bir risaleler mecmuasının 92b -114b sayfaları arasında *Mahşer-nâme* adıyla yer almaktadır. Çalışmada *Mahşer-nâme*'nin müellifi, konusu, nüshaları, ses ve şekil bilgisi hakkında bilgi vermek amaçlanmıştır.

Bu çalışma giriş, inceleme, metin ve açıklamalı dizin bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, önce EAT dönemine ait dinî eserler ve mahşernâmelerin EAT'deki yerine değinilmiştir. Sonrasında ise mahşer-nâme türünde yazılmış ve yayımlanmış çalışmalara işaret edilerek bu türün tarihi hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. İnceleme bölümünde, eserin ses ve şekil yönleri incelenerek EAT'nin dil özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Metin bölümünde, Arap harfli nüsha transkripsiyon alfabesi ile aktarılmıştır. Açıklamalı dizin bölümünde ise eserde yer alan bütün sözcüklerin anlamları verilmiştir. Çalışmanın sonuna ayrıca nüshanın tıpkıbasımı okuyuculara sunulmak üzere eklenmiştir.

Yüksek lisans eğitimimde sabrı ve bilgisiyle disiplininden geçmekten mutluluk duyduğum değerli tez danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Türkmen'e, dizinimizi

hazırlarken yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Emre Berkan Yeni'ye, yüksek lisans eğitimim boyunca manevi desteklerini hep omzumda hissettiğim sevgili arkadaşlarım Kübra Sarioğlu, Betül Tanrıöğen, Yasemin Kavak, Fatma Nur Hacıfendioğlu, Hilal Öztürk'e ve tüm eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi destekleri ile her zaman yanımda olan canım aileme teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
KISALTMALAR VE İŞARETLER.....	VII
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT.....	X
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Dinî Eserler ve Mahşer-nâmelerin Yeri	1
1.2. Hızır Meddâhî ve “Mahşer-nâme” Adlı Eseri	5
1.2.1. Eserin Müellifi	5
1.2.2. Mahşer-nâme	5
1.2.2.1. Eserin Adı	5
1.2.2.2. Eserin Yazılış Tarihi	6
1.2.2.3. Eserin Nüshaları	6
1.2.2.3.1. M. Fatih Köksal Nüshası	6
1.2.2.3.2. Bodleian Nüshası	6
1.2.2.4. Eserin Şekil ve İçerik Özellikleri.....	7
1.2.2.5. Eserin Dil Özellikleri.....	10
1.2.2.6. Eserin İmla Özellikleri	11
2. İNCELEME	13
2.1. SES BİLGİSİ	13
2.1.1. Ünlüler.....	13
2.1.1.1. Ünlü Değişmesi	13
2.1.1.2. Ünlü Yuvarlaklaşması	14
2.1.1.3. Ünlü Uyumları.....	15
2.1.1.4. Ünlü Düşmesi	16
2.1.1.5. Ünlü Türemesi	16
2.1.2. Ünsüzler	16
2.1.2.1. Ünsüz Değişmesi	16
2.1.2.2. Ünsüz Düşmesi	18

2.1.2.3. Ünsüz Türemesi.....	18
2.1.2.4. Ünsüz Uyumu.....	18
2.1.2.5. Hece Düşmesi.....	19
2.2. ŞEKİL BİLGİSİ.....	20
2.2.1. Sözcük Yapımı.....	20
2.2.1.1. Yapım Ekleri.....	20
2.2.1.1.1. İsimden isim yapma ekleri.....	20
2.2.1.1.2. İsimden fiil yapma ekleri.....	21
2.2.1.1.3. Fiilden fiil yapma ekleri.....	21
2.2.1.1.4. Fiilden isim yapma ekleri.....	22
2.2.2. Sözcük Türleri.....	24
2.2.2.1. İsimler.....	24
2.2.2.1.1.İsim Çekimi.....	24
a. Çokluk eki.....	24
b. İyelik ekleri.....	24
c. Hâl Ekleri.....	25
2.2.2.2. Zamirler.....	27
a. Kişi Zamirleri.....	27
b. İşaret Zamirleri.....	27
c. Dönüşlülük Zamiri.....	27
ç. Belirsizlik Zamirleri.....	27
d. Soru Zamirleri.....	27
2.2.2.3. Sıfatlar.....	27
2.2.2.3.1. Niteleme Sıfatları.....	27
2.2.2.3.2. Pekiştirme Sıfatları.....	27
2.2.2.3.3. İşaret Sıfatları.....	28
2.2.2.3.4. Belirsizlik Sıfatları.....	28
2.2.2.3.5. Soru Sıfatları.....	28
2.2.2.3.6. Sayı Sıfatları.....	28

a. Asıl sayı sıfatları	28
b. Sıra sayı sıfatları	28
2.2.2.4. Zarflar.....	28
2.2.2.4.1. Yer-yön Zarfları.....	28
2.2.2.4.2. Zaman Zarfları.....	28
2.2.2.4.3. Miktar Zarfları.....	29
2.2.2.4.4. Tarz Zarfları.....	29
2.2.2.4.5. Soru Zarfları	29
2.2.2.5. Edatlar.....	29
2.2.2.5.1. Ünlem Edatları	29
a. Seslenme Edatları	29
b. Sorma Edatları.....	29
c. Gösterme Edatları.....	29
2.2.2.5.2. Bağlama Edatları.....	30
a. Sıralama Edatları	30
b. Şart Bildiren Edatlar.....	30
c. Sebep Bildiren Edatlar.....	30
ç. Sınırlama Bildiren Edatlar	30
d. Kuvvetlendirme Bildiren Edatlar	30
e. Açıklama Bildiren Edatlar	30
2.2.2.5.3. Son Çekim Edatları.....	30
Çekim edatları sadece edat olarak kullanılır.	30
a. İsimlerin yalın, zamirlerin ilgi ve belirtme hâli ile birleşenler.....	30
b. Yalın hâl ile birleşenler	30
c. Yönelme hâli ile birleşenler.....	31
ç. Ayrılma hâli ile birleşenler.....	31
2.2.2.5.4. İşlevlerine Göre Son Çekim Edatları	31
a. Vasıta ve beraberlik edatları.....	31
b. Sebep edatları	31

c. Benzerlik edatları.....	31
ç. Miktar edatları	31
d. Zaman edatları.....	31
e. Yer ve yön edatları	31
2.2.2.6. FİİL.....	32
2.2.2.6.1. Fiilimsiler.....	32
a. İsim-Fiiller.....	32
b. Sıfat-Fiiller.....	32
c. Zarf-Fiiller.....	33
2.2.2.6.2. Fiiller ve Fiil Çekimleri	34
a. Kişi Ekleri.....	34
2.2.2.6.3. Fiil Çekimleri.....	37
2.2.2.6.3.1. Basit Çekimler.....	37
a. Bildirme Kipleri.....	37
b. Tasarlama Kipleri.....	38
2.2.2.6.3.2. Birleşik Çekimler	38
a. Hikâye birleşik çekimi.....	38
b. Şart birleşik çekimi.....	38
2.2.2.6.4. Birleşik Fiiller	39
a. İsimlerden yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller	39
b. Tasvir Fiilleri.....	40
2.2.2.6.5. Ek Fiil	40
3. METİN.....	41
3.1. Metni Kurarken İzlenen Yöntem	41
3.2. Transkripsiyonlu Metin.....	43
4. AÇIKLAMALI DİZİN	106
SONUÇ	154
KAYNAKÇA.....	156
TIPKIBASIM.....	159

KISALTMALAR VE İŞARETLER

Ar. : Arapça

C : Cilt.

EAT : Eski Anadolu Türkçesi

ET : Eski Türkçe

Far. : Farsça

H. : Hazreti

S : Sayı

TT : Türkiye Türkçesi

yy : Yüzyıl

- : Fiil kök ve gövdelerini gösterir.

> : Ses değişmelerini gösterir.

< : Ses değişmelerini gösterir.

< > : Fazla yazılmış unsurları gösterir.

(?) : Okunuşundan emin olunmayan sözcük ve ibareleri gösterir.

“ “ : Arapça ibareler ve ayetleri gösterir.

« » : Arapça ibareler ve ayetlerin anlamlarını gösterir.

Üniversitesi : T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi
Enstitüsü : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Programı : Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Programı
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Türkmen
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Ocak 2024

ÖZET

HIZIR MEDDÂHÎ’NİN “MAHŞER-NÂME” ADLI ESERİ

(Bodleian Nüshası)

[Giriş-İnceleme-Metin-Açıklamalı Dizin-Tıpkıbasım]

Derya BARLIK

Kıyametin sözlük anlamı “dirilip mezarından kalkma, Allah’ın huzurunda durma”dır. Dünyadaki varlıkların ölüp dirilmesi ve ahiret hayatının başlama olayının manzum ve mensur olarak anlatıldığı edebî türlere *Ahvâl-i Kıyâmet*, *Kıyâmet-nâme*, *Ahvâl-i Mahşer*, *Dâstân-ı Mahşer*, *Mahşer-nâme* gibi isimler verilmiştir. Kıyamet ve mahşer gününü anlatan bu eserlerin Kura’an-ı Kerim ile ayet ve hadislerle dayandırılması anlatılanların inandırıcılık vasfını da arttırmıştır.

Oğuz yazı dilinin başlangıcı ile beraber ilk örneklerini gördüğümüz mahşer-namelerin manzum ve mensur olarak yazılmış birçok nüshası bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait ilk mahşer-name Cem Dilçin’nin

makalesinde Şeyyad ʿĪsā adlı bir şaire ait olduğunu belirttiği 13. yüzyılda yazılmış Ahvāl-i Kıyāmet adlı eserdir.

Çalışmamıza konu olan *Mahşer-nâme*, Bodleian Kütüphanesi, 2130 numarada kayıtlı bir risaleler mecmuasının 92b-114b sayfaları arasında yer almaktadır. Eser üzerine yapmış olduğumuz bu çalışma giriş, inceleme, metin ve açıklamalı dizin bölümlerinden meydana gelmektedir. Çalışmada, mahşer-nâme kültüründen ve Türk edebiyatındaki öneminden bahsedilmiştir. Daha sonra transkripsiyon alfabesiyle aktarılan eserin Eski Anadolu Türkçesi ses ve şekil özellikleri kapsamında dil incelemesi yapılmıştır. Dizin bölümünde, nüshada yer alan bütün sözcüklerin anlamları verilmiştir. Ayrıca çalışmanın sonuna eserin tıpkıbasımı okuyuculara sunulmak üzere eklenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Mahşer-nâme, Eski Anadolu Türkçesi, Kıyamet, Mesnevi, Ölüm.

University : T.C. Istanbul Kültür University
Institute : Institute of Graduate Studies
Department : Turkish Language and Literature
Program : Turkish Language and Literature Graduate Program
Supervisor : Assistant Professor Mehmet Türkmen
Degree Awarded and Date: Master – January 2024

ABSTRACT

HIZIR MEDDAHÎ'S WORK CALLED "MAHŞER-NÂME"

(Bodleian Copy)

(Introduction - Review - Text - Annotated Index - Facsimile)

Derya BARLIK

The dictionary meaning of "Kıyamet" is "rising from the grave, standing in the presence of Allah." Literary genres that narrate the event of the death and resurrection of beings on Earth and the commencement of the afterlife in verse and prose are given names such as *Ahvâl-i Kıyâmet*, *Kıyâmet-name*, *Ahvâl-i Mahşer*, *Dâstân-ı Mahşer*, *Mahşer-nâme*. The grounding of these works describing the Day of Judgment and the resurrection in the Quran and verses and hadiths has also increased the credibility of what is narrated.

With the beginning of the Oghuz written language, there are many copies of apocalypse narratives that we encounter, composed both in verse and prose. In research conducted, it has been indicated in Cem Dilçin's article that the first apocalypse narrative

belonging to the Old Anatolian Turkish period is a work titled "Ahvâl-ı Kıyâmet," written in the 13th century by a poet named Şeyyad İsa.

Mahşer-name, which is the subject of our study, is registered in a compilation of epistles with the number 2130 in the Bodleian Library, between pages 92b and 114b. Our study on the work consists of five parts: introduction, examination, text, annotated index, and facsimile. In the introduction section, we discussed the culture of Mahşer-name and its significance in Turkish literature. We conducted a linguistic analysis of the work, for which we provided a transliteration using the transcription alphabet, focusing on the sound and shape features of Old Anatolian Turkish. In the index section, the meanings of all words in the copy are given. In the final section, a facsimile containing the original form of our text has been added to the study for presentation to the readers.

Keywords: Mahşer-nâme, Old Anatolian Turkish, Apocalypse, Mathnawi, Death.

1. GİRİŞ

1.1. Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Dinî Eserler ve Mahşer-nâmelerin Yeri

Tekke- Tasavvuf Edebiyatı 13. yy Anadolu sahasında en verimli dönemini yaşamıştır. XIII. yüzyılda meydana getirilmiş en eski eser Ali'nin *Kıssa-i Yûsuf* adlı eseridir. Dinî hikâye edebiyatının ilki kabul edilen bu eser on ikili hece vezni ve dörtlüklerle yazılmıştır. Dili Doğu ve Batı Türkçesinin karışımıdır. Bu eseri Anadolu'da başlayıp gelişecek olan Dinî edebiyat çılgırının müjdecisi olarak kabul etmek gerekir (Güzel ve Torun, 2003: 360).

EAT döneminin başlangıcı olan bu yüzyılda Ahmet Fakih kıyamet gününü anlatan dinî tasavvufî bir eser olan *Çarh-nâme*'yi yazmıştır. Mevlana Celâleddîn-i Rûmî *Mesnevî*, *Dîvân-ı Kebîr* ve *Mecâlis-i Seb'a* adlı dinî tasavvufî eserlerini kaleme almıştır.

Sultan Veled'in *Dîvân*, *İbtidâ-nâme*, *Rebâb-nâme*, *İntihâ-nâme* ve *Ma'ârif-nâme*; Hacı Bektaş-ı Veli'nin *Makâlât*, *Fâtîha Suresi Tefsiri*, *Besmele Şerhi*, Yunus Emre'nin *Risâletü'n-Nushiyye* ve *Dîvân* adlı eserleri yine 13. yy EAT döneminin tasavvuf açısından yazılmış olgun örnekleridir.

14. yüzyıla gelindiğinde tasavvuf düşüncesini ve birlik fikrini geniş halk kitlelerine yaymaya çalışan, yazdığı on bin beyitlik büyük mesnevisi *Garîb-nâme* yanında *Fakr-nâme*, *Vasf-ı Hâl* adlı eserlere ve çeşitli mecmualarda rastlanan şiir ve hikâyelere sahip olan Âşık Paşa (1272-1332) bu yüzyılın önemli şahsiyetlerindendir (Oğuz, 2014: 378).

Gülşehrî'nin *Mantûku't Tayr* adlı mesnevisi ile Kaygusuz Abdal'ın *Dîvân*, *Gülistân*, *Gevher-nâme*, *Minber-nâme*, *Budala-nâme*, *Saray-nâme* adlı eserleri de yine bu dönemde tasavvufî kaygı ile Türkçe kaleme alınmış eserlerdir.

Kıssa-i Yûsuf adlı mesnevinin yanında *Yüz Hadis* gibi Arapça ve Farsça'dan çeviriler de yapan Erzurumlu Darir, Âşık Paşa'nın oğlu ve *Menâkıbü'l-Kudsiyye fî Menâsibü'l-Ünsiyye* adlı menakıbnameyi kaleme alan Elvan Çelebi, *Hurşit-nâme* adlı mesnevisiyle Şeyhoğlu Mustafa *Menâkıbü'l-Arifîn* yazarı Eflaki Dede gibi şahsiyetler de tekke-tasavvuf kültür çevresinde ortaya koydukları eserler ve üstlendikleri işlevler ile yeni dönemin yapılanmasına katkıda bulunmuş derviş-mutasavvıf şair ve yazarlardır (Oğuz, 2014: 378).

15. yüzyıla gelindiğinde ise Süleyman Çelebi Türk edebiyatında mevlit türünün ilk örneği olan *Vesîletü'n-Necât* adlı eseri kaleme almıştır. Eşrefoğlu Rumî'nin *Dîvân, Müzekki'n-Nüfûs, Tarîkat-nâme, Münacât-nâme, Elest-nâme*; Yazıcıoğlu Mehmet'in *Muhammediye*; Dede Ömer Ruşeni'nin *Dîvân, Ney-nâme, Çoban-nâme, Miskîn-nâme ve Kalem-nâme* adlı eserleri de EAT döneminde ele alınmış önemli din ve tasavvuf eserleri arasında yer almaktadır.

Kıyamet sözcüğü “kalkmak, dikilip ayakta durmak” manasındaki *kıyâm* kökünden isim veya masdar olup “dirilip mezarından kalkma, Allah'ın huzurunda durma” yahut “bu olayın başlangıcını teşkil eden kozmik değişikliğin vuku bulması” anlamına gelir (Topaloğlu, 2022: 516).

İslam terminolojisinde “İsrafil adlı meleğin sur'u üflemesiyle dünya hayatının son bulacağı, ölenlerin tekrar dirilip ebedi hayata kavuşacağı büyük güne kıyamet adı” verilir. (Güzel ve Torun, 2003: 357). Dinî-Tasavvufi Türk Edebiyatında bu günü ve olacakları anlatan eserlere de *kıyamet-nâme* adı verilir. Mahşer, bir araya gelinip toplanılan yer. Toplanma yeri. Bütün canlı varlıkların ölümden sonra Allah'ın emriyle dirilip toplanacakları yer (Pala, 2002: 307). *Mahşer-nâme* kavramı da “Dinî-Tasavvufi Türk Edebiyatında bu yer ve zaman tafsilatıyla anlatan manzumeler adını alır (Güzel ve Torun, 2003: 357).

İslamiyet inancı ve kültürü ise Türk edebiyatının yararlandığı kaynaklardan en önemlisidir. Bununla birlikte halka İslamiyet'i, inanç ve uygulamaları anlatma ve öğretme

noktasında, yüzyıllarca edebiyattan yararlanılmıştır. Ölüm, ahiret, kıyamet gibi konular da özellikle Eski Anadolu Türkçesi döneminde (13-15. yüzyıllarda) sıklıkla ele alınmıştır. Bu devreye ait dinî-ahlâki ve tasavvufi eserler; mesnevi nazım şekliyle 100-500 beyit arasında yazılan, müellifi bilinmeyen, çoğunlukla aynı el yazması içerisinde birbiri ardına sıralı, imla, vezin, kafiye gibi teknik kusurları fazla olan eserlerdir. *Kıyâmet-nâme*, *ahvâl-i kıyâmet*, *ahvâl-i âhiret*, *ahvâl-i kabır/kubur*, *ahvâl-i mevt/mevtâ*, *ahvâl-i mahşer*, *dâstân-ı mahşer*, *mahşer-nâme* gibi adlarla yazılan bu kitaplar, bazen aynı eserin farklı nüshaları bazen de benzer ya da aynı muhtevalı başka eserler olabilmektedir (Özgeriş'ten naklen Köksal, 2016, s. 367-368).

İslamiyet'i yeni kabul eden topluluklara ahiret, kıyamet ve ölüm gibi bir takım dinî konuları basit bir dille anlatma çabasının bir sonucu olan bu metinler, daha sonraki dönemlerde yazılacak eserlere model olmakla birlikte, eski inanç ve kültürün aktarılmasını da sağlamıştır (Şengün, 2019: 47).

Dinî-ahlâki muhtevalı bu eserler arasında önemli bir grubu da muhtelif ayet ve hadislerle, kimi kıssalara ve rivayetlere dayalı olarak kıyametin özellikleri, cennet ve cehennem ehlinin ahvali vb. konuları işleyen mesneviler oluşturur. Dil ve şekil özellikleri bakımından yukarıda sayılan eserlerle çok benzeyen bu risaleler, *Ahvâl-i Kıyâmet*, *Kıyâmet-nâme*, *Ahvâl-i Mahşer*, *Dâstân-ı Mahşer* ve *Mahşer-nâme* gibi adlar altında yazılmıştır. Bu tür kitapların bazıları aynı eserin farklı nüshaları olarak karşımıza çıkarken bazıları benzer veya aynı muhtevadaki başka eserlerdir (Köksal, 2011: 250).

Kıyamet alametleri hakkında farklı tarihlerde farklı müellifler tarafından Anadolu sahasında yazılmış manzum ve genellikle de mensur olmak üzere birçok *Ahvâl-i Kıyâmet* metni vardır. Oğuz yazı dilinin başlangıcıyla birlikte ilk örneklerini gördüğümüz bu eserlerin yurtiçi ve yurt dışındaki kütüphanelerde değişik adlarla kayıtlı bol miktarda nüshaları mevcuttur (Yıldız, 2002: 2).

Türk edebiyatında tespit edilen mahşer-nâme metinleri incelendiğinde genellikle mensur olarak kaleme alınmış olmaları dikkat çekicidir. Osman Yıldız tarafından *Ahvâl-i*

Kıyâmet adıyla biri Türkiye’de ikisi yurt dışında bulunan toplam üç nüshası tespit edilen mensur bir kıyâmet-nâme metni yayımlanmıştır. Bu çalışma, kıyamet-nâmelerle ilgili yayımlanan müstakil ilk kitap çalışması olması açısından dikkate değerdir (Hocaoğlu Alagöz ve Baysal Yurdakul, 2023: 565).

Mehmet Fatih Köksal, kendi şahsi kütüphanesinde Yz. 382-Mec. 49/8 numarada kayıtlı bulunan müellifi meçhul olan ve mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış, 538 beyitlik “Nâme-i Mahşer” başlıklı bir kıyâmet-nâme metnini yayımlamıştır.

Cem Dilçin tarafından tek nüsha olduğu bilgisiyle yayımlanan Şeyyad Hamza’nın *Ahvâl-i Kıyâmet* adlı eseri (Dilçin, 1978) üzerine daha sonra ilki Şeyyad Hamza’ya, ikincisi Şeyyad Îsâ’ya izafe edilen iki yüksek lisans çalışması yapılmıştır (Durmaz 1994; Alkaya 1996). Eserin Şeyyad Îsâ’ya izafe edilmiş bir nüshası da M. Fatih Köksal’ın şahsi kütüphanesinde Yz. 140/2 numarada bulunmaktadır (Köksal, 2011: 250).

Mehmet Oğuzhan Kuşoğlu, Ankara Millî Kütüphanesinde 06 Mil Yz A 8631/1 numarada kayıtlı Cemâlî’ye ait olan, mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış, 220 beyitlik “Kitâb-ı Serencâm (El-Mevt-i Sekerât)” başlıklı bir kıyamet-nâme metnini yayımlamıştır (Kuşoğlu, 2020).

Kadriye Hocaoğlu Alagöz ve Nagihan Baysal Yurdakul, Milli Kütüphanede Yz A 9389/2 numarada kayıtlı müellifi belli olmayıp müstensihisi Mustafa b. İbrahim olan, mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış, 167 beyitlik “Dâsitân-ı Mahşer-nâme” başlıklı bir kıyamet-nâme metnini yayımlamışlardır (Hocaoğlu Alagöz ve Baysal Yurdakul, 2023).

Ümran Yaman, Ankara Millî Kütüphanesinde, 06 Mil Yz 6772/1 numarada kayıtlı Mahmûd isminde yazara ait olan, mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış, 415 beyitlik “Ahvâl-i Mevt” başlıklı bir kıyamet-nâme metnini yayımlamıştır (Yaman, 2018).

Ömer Güven, Fatih Millet Kütüphanesi 34 Ae Şeriyye 24/2 numarada kayıtlı Mecmuadaki 9 tane eserden yalnızca Fatiha tefsirinde müellif adı olarak Şeyh Sivâsî

isminin geçtiği, mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış, 11 varaktan oluşan “Ahvâlî’l-Kıyâmet” başlıklı bir kıyamet-nâme metnini yayımlamıştır (Güven, 2022).

Bizim burada tanıtıp metnini yayımladığımız eser de kıyamet ve mahşer ahvalini ele alır. Eser, Bodleian Kütüphanesi, 2130 numarada kayıtlı bir risaleler mecmuasının 92b-114b sayfaları arasında *Mahşer-nâme* adını taşıyan 439 beyitlik bir mesnevidir.

1.2. Hızır Meddâhî ve “Mahşer-nâme” Adlı Eseri

1.2.1. Eserin Müellifi

Yapmış olduğumuz araştırmalarda “Hızır Meddâh, Hızır Meddâhî, Hızır Meddâh Velî” adında müellif bilgisine rastlanmamıştır. Eserin müellif adı Bodleian nüshasının 433. beytindeki şairin mahlasından yola çıkılarak tespit edilmiştir:

Bu Hızır Meddâhî velî bî-hüner

Bu hüner-mendân içinde kim meger (433)

Bu beyitteki “Meddâhî” sözcüğünün sonundaki “î” sesi dönemin istinsah özelliklerinden olmak üzere meddi göstermek amacıyla konmuş olabileceğinden müellifin adının “Hızır Meddâh” olması da mümkündür. Yine bir başka alternatif okumayla ilk mısraı “Bu Hızır Meddâh Velî-i bî-hüner” okuyarak müellifin adını “Hızır Meddâh Velî” şeklinde kabul etmek de makuldür. (Köksal, 2021).

1.2.2. Mahşer-nâme

1.2.2.1. Eserin Adı

Eserin adı, nüshada açık bir şekilde geçmemektedir. Eser adı nüshanın başlığından *Mahşer-nâme* olarak belirtilmektedir:

Vaşf-ı mahşer tâ kim ide dâstân

Biñde biri şerh olmaya <kim> beyân (429)

Beyitindeki *vaşf-ı mahşer* ifadesi de eserin adının *Mahşer-nâme* olduğunu destekler niteliktedir.

1.2.2.2. Eserin Yazılış Tarihi

Eser, Ahvâl-i Kıyâmet, Mahşer-nâme, Kıyâmet-nâme, Ahvâl-i Mahşer gibi adlarla yazılmış, kiminin müellifi belli, kiminin şüpheli, kiminin meçhul olan türünün diğer örneklerinin çoğu gibi 13-15. yüzyıl arasında yazıldığı anlaşılmaktadır (Köksal, 2021). Eserin yazılış tarihi de net olarak bilinmemekle birlikte dil ve imla özellikleri 13-15. yüzyılda EAT döneminde yazıldığını güçlendirmektedir.

1.2.2.3. Eserin Nüshaları

1.2.2.3.1. M. Fatih Köksal Nüshası

Bu nüsha M. Fatih Köksal'ın şahsi kütüphanesinde Yz. 382-Mec. 49/8 numarada kayıtlı bir mecmuanın 50b-75b sayfaları arasında yer almaktadır. 165x125 mm, 135x90 mm ölçülerinde, 25 yaprak, 11 satırlı, kirli beyaz kalın kâğıda harekeli nesihle, siyah mürekkeple yazılmış, başlıklar kırmızı; bütün sayfalar kırmızı cetveli. Sırtı kahverengi meşin, derisi dökülmüş mukavva cilt. Nâme-i Mahşer'in, mecmuadaki bir sonraki eserin (Dâsitân-ı Kız) kâtibiyile aynı elden çıkmış olmasına nazaran bu eserin ketebe kaydındaki (87b) Zilhicce 1115 tarihinin istinsah tarihi, Hüseyin bin Ahmed'in de müstensih olduğu kabul edilebilir (Köksal, 2011: 255).

1.2.2.3.2. Bodleian Nüshası

Üzerinde çalışmış olduğumuz bu nüsha, Bodleian Kütüphanesinde 2130 numarada kayıtlı bir risaleler mecmuasının 92b -114b sayfaları arasında bulunmaktadır. Toplam 23 yapraktır. Her sayfada 10 satır bulunmaktadır. Eserin tamamı siyah mürekkeple yazılmıştır. Beyitler iki sütun hâlinde alt alta dizilmiştir. Bazı sayfalarda yanlış yazılan sözcüklerin üstü çizilerek daha sonra üstlerine veya derkenarlara doğru şekilleri

yazılmıştır. Harekeli nesih ile istinsah edilen bu nüshada, müstensih ve istinsah tarihi ile ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir.

1.2.2.4. Eserin Şekil ve İçerik Özellikleri

Eser, incelemiş olduğumuz nüshada toplam 439 beyitten müteşekkildir. Remel bahrinin *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla ve mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Eserde bazı beyitlerde vezin hataları bulunmaktadır. Eser topluma hitap etmesinden mütevellit dili sade ve basittir. Eserde günlük hayatta kullanılan Arapça ve Farsça sözcüklerinin yoğun kullanımı, eserin dinî içerikli olmasından kaynaklanmaktadır.

Eser diğer mesnevilerde olduğu gibi besmele-i Şerîf lafzı ile başlar, daha sonra üç beyitlik tevhit ve hamdele ile devam eder. Daha sonra;

İşid imdi bir 'acâyıb dâstân

Vaşf-ı mahşer idelüm birkaç beyân (4)

beyitiyle asıl konuya giriş yapılır. Şair tüm anlatacaklarına Kur'an- Kerim'i ve Hz. Muhammet'in hadislerini delil olarak göstermektedir.

Eserin ana konusunu şu şekilde özetleyebiliriz: İsrail'in cuma günü sura üflemesiyle kıyamet kopar, bu sesi dünyadaki tüm yaratılmışlar işitince korkudan akıllarını kaybeder, hamile kadınlar çocuklarını düşürür, canlılar yerin ve göğün yarıldığını düşünürler. Bir süre sonra akılları yerine gelen insanlar dağın, güneşin, ayın ve gökyüzünün yerinde olduğunu görünce bu sesin nereden geldiğini merak ederler. Canlılar Allah'a zikir ve şükür etmeyi unutup günah işlemeye devam ederler.

Yedi yıl geçtikten sonra İsrail yine suru üfler. İnsanların kimi yemek yerken, kimisi de yolda giderken ölüme yakalanır. Surun sesi, kırk gün dünyada yankılanır. Dünyadaki tüm yaratılmışlar bu sesle vefat eder. Surun sesi göğün ikinci kata geçip bu katta yaşayan kavmi kırıp geçtikten sonra sırasıyla dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci katlara da ulaşır. Bu katlarda var olan tüm canlıları yok eder. Yerde ve gökte kimse kalmayınca ses arşa ulaşır. Allah Azrail'e kimlerin kaldığını sorar, Azrail, beş can

kaldıklarını söyler. Allah, Azrail'e kalan meleklerin de canını almasını emreder. Böylece dünyada sadece Azrail kalır. Allah;

İde kim Kırân'da var-durur 'ayân

Oğuduñ ki "Küllü men 'aleyhâ fân (91)

"Küllü men 'aleyhâ fân: Yeryüzünde bulunan herkes fânidir" anlamındaki Rahman suresinin 26. ayetini söyleyerek Azrail'e canını kendisine teslim etmesini emreder. Böylelikle dünyada hiç kimse kalmaz.

Allah yağmura emir verir. Yağmur kırk gün gece gündüz yağar ve yeryüzünü deniz kaplar. Böylece yüksek ve alçak arasında fark kalmaz. Allah yine emir verir ve yağmur diner, denizler kurur. Hz. Âdem dünyaya döner. Allah yine insanları diriltir. İnsanlar korkudan ağlayarak üryan bir şekilde dolaşar. Güneş yere yaklaşarak ısısı nereye dokunursa yakar. İnsanların beyni sıcaktan kaynar. Yoksul-zengin, şah-melik herkes eşit duruma gelir. Sıcaktan insanların bedenleri şişer, terleri vücutlarını baştanbaşa yakar.

Gökten yere bir ses gelir ve gökyüzü parçalanıp yer ile bir olur. Gökteki melekler yeryüzüne iner. İnsanlar kurtuluş yolu bulmak için Âdem peygamberin yanına giderler. Âdem peygambere yalvarıp kendilerini cehennem azabından kurtarmasını dilerler. Âdem peygamber kendisinin de günah işleyip cennetten kovulduğunu bu sebeple de Hz. Nuh'un yanına gönderir. Hz. Nuh da kavmine tufan dilediği için insanları Hz. İbrahim'e gönderir. Hz. İbrahim de üç türlü yalan söylediği için insanları Hz. Musa'ya gönderir. Hz. Musa da günah işlediği için Hz. İsa'ya gönderir. Hz. İsa da Hz. Muhammet'e gönderir.

Hz. Muhammet'i ararlar ve nur içinde bulurlar. Kendilerine vefa kılması için yalvarırlar. Hz. Muhammet Allah'a secde eder ve ümmetinden ayrılmamak için dua eder. Allah Hz. Muhammet'in duasını kabul eder. Hz. Muhammet ümmetini çağırır ve saf tutarlar. İlk saf Hz. Muhammet, ikinci saf Hz. Âdem, üçüncü saf Hz. Nuh, dördüncü saf Hz. İbrahim, beşinci saf Hz. Davut, altıncı saf Hz. İsa, yedinci saf ise Hz. Musa geçer.

Hızır Muhammet'in ümmeti de on iki bölük olur. Bu bölüklerden ilki zekât vermez ve haram mal yerler. Buradakilerin karnı akrep ve yılan ile dolar. İkinci bölüktekiler dostlarına yalan konuşanlardır. Bunların ağızlarından ve burunlarından irinle kan akar. Elleri kırılmış ve dilleri kesilmiştir. Üçüncü bölüktekiler yalancı tanıklık yaptıkları için gözleri görmez olur. Dördüncü bölüktekiler insanları aldatan kişilerdir ve bunların ağızlarında dil yoktur. Beşinci bölüktekiler malını Allah yoluna vermeyen kişilerdir. Bunların yüzüne ejderha yapışmıştır. Altıncı bölüktekiler zina yapanlardır. Bu insanların tenleri it ölüsü gibi kokar ve bütün halk onlara lanet okur. Yedinci bölüktekiler komşusuna kötü davrandığı için yüzleri kara dilleri yere kadar uzanmıştır. Sekizinci bölüktekiler çalgı çalıp şarap içtikleri için yerde sürünür ve dudakları göğüslerinin üstüne sarkar. Dokuzuncu bölüktekiler yetim malı yiyenlerdir. Bunların ağızlarından ateş yağar ve karınları ateşle yanar. Onuncu bölüktekiler namaz kılmayan ve dedikodu yapanlardır. Allah bunların cezasını mahşerde verir. On birinci bölüktekiler türlü hastalıklara yakalananlardır. Buradakilere rahmet edilmeyecektir. On ikinci bölüktekiler ise sünneti ve farzı zamanında kılmış, Allah'ın emirlerini yerine getirmiş iman sahibi kişilerdir. Bu bölüktekiler cennete gitmiş oradaki elbiseleri giymişlerdir. Diğer on bir bölük ise cehenneme atılmıştır. Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali, Hz. Muhammet'e yalvarıp ümmetine yardım etmesini dilerler. Hz. Muhammet de ümmeti için Allah'tan şefa'at diler. Allah Hz. Muhammet'in duasını kabul eder ve cehennemdeki kulları bağışlayıp azat eder. En sonunda Hz. Muhammet ümmeti ile cennetin kapısına gelir ve bir kadeh şerbet içerek cennete girerler. Orada "benden ne dilersiniz?" şeklinde Allah tarafından bir ses işitirler. Kullar, Allah'tan rıza dilerler. Allah da kullarından razı olur ve onları cennetine alarak konu son bulur.

Şair son bölümde,

Bu Hızır Meddâh-ı velî bî-hüner

Bu hüner-mendân içinde kim meger (434)

diyerek ismini zikreder. Şaire kim dua ile onu anarsa Allah'ın ona rahmet etmesini, ve dünyadan iman ile geçmesini diler. Şair okuyana, dinleyene ve yazana Allah'tan rahmet dileyerek mesnevisini sonlandırır.

1.2.2.5. Eserin Dil Özellikleri

Mahşer-nâme adlı mesnevinin dil özelliklerinden yola çıkılarak Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

Bilindiği üzere Eski Anadolu Türkçesinin en karakteristik özelliği düzlük-yuvarlaklık uyumunun bulunmamasıdır. Eseri incelendiğinde, söz konusunu uyumsuzluk hadisesi sözcük ve eklerde eserin geneline hâkim bir unsur olarak görülmektedir: “İdelüm (4), halkuñ (14), buyurdi (41), dördünci (62), dördinüñ (84), yaluñuz (84), bakup (109), delükden (131), kaygısı (138)” örneklerinde görüleceği üzere düzlük-yuvarlaklık uyumu tam bir netlik kazanmamıştır.

Eski Türkçede sözcük başında kullanılan /t/ sesinin Eski Anadolu Türkçesinde /d/'li biçimi kullanılmıştır. EAT metinlerinde görülen bu ötümlüleşme eğilimi metinde sıkça karşımıza çıkmaktadır: dördünci (62), dükene (121), derleri (148), ditreyeler (158). Bu yaygın örneklerin yanında: tağlar (43) gibi istisna da bulunmaktadır.

-k>g/ğ ötümlüleşmesi metinde yalnızca ince ünlülü sözcüklerde gerçekleşmiştir: gündüz (117), güneş (147), gelmiş (187), giye (234), gerek (266).

Düz-dar ünlü ile yazılması gereken -//k isimden isim yapım ekinin metinde yuvarlak ve dar ünlülü biçimlerinin kullanılması nüshanın geçiş döneminde istinsah edilmiş olduğuna bir kanıt niteliğindedir: yıllık (98), şādılıklar (245), zārılıklar (315), şayruluksız (391), kulluğuñ (423).

eylesün (18), eydeyüm (27), gidevüz (184), dimişdür (188) örneklerindeki kişi eklerinde bulunan yuvarlaklaşma hadisesi de Eski Anadolu Türkçesi döneminin karakteristik özelliğini yansıtmaktadır.

Bunların yanı sıra metnin dili sade, günlük konuşma dili ile yazılmıştır. Metinde aşşı (7), yavlağ (40), bay (150), ıssı (171), Çalab (238), dükeli (288) gibi birçok arkaik sözcükler de bulunmaktadır. Metinde Türkçe sözcüklerin yanında Arapça ve Farsça sözcük ve ayetler de bulunmaktadır.

1.2.2.6. Eserin İmla Özellikleri

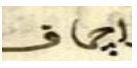
EAT’de Eski yazı dili ile Arap-Fars yazı dili birlikte kullanıldığından bu dönem metinlerinde kurallı bir imla özelliğinden bahsetmek mümkün değildir. Söz konusu durum metnimizde de kendini göstermektedir. Nüshada Türkçe eklerin yazımında belli bir standardın olmadığı tespit edilmiştir. Örneğin 106. beyitte “kendi” sözcüğünün dar ünlü ile yazılmasına karşın aynı sözcük 136. beyitte “kendü” şeklinde yuvarlak ünlü ile yazılmıştır.

EAT’de ayrı yazılması gereken içün ve çün edatları, nüshada kimi örneklerde bitişik yazılmıştır. Metin neşrinde bu tür yazılış şekilleri tarafımızca kısa çizgi (-) işaretiyle ayrılmıştır: Gün-içün (6), sizüñ-içün (179).

Arapça ve Farsça sözcüklerin imlasında da farklı yazılışlar göze çarpmaktadır.

Sözcük sonundaki yuvarlak ünlüler /vav/ ile gösterilmesi gerekirken, Arap imlasının etkisi ile /vav+elif/ ile gösterilmiştir: ‘amū (11b/ 201), karşı (13b/ 239), yazuklu (20a/ 364) örneklerinde olduğu gibi.

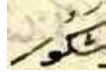
Bazı Arapça sözcüklerin ortasında ötre ile gösterilen yuvarlak ünlüler, Türkçe sözcüklerde olduğu gibi /vav/ ile yazılmıştır: du‘ā (14a/ 249).

Sözcük başındaki /o/, /ö/, /u/ ve /ü/ sesleri bazı sözcüklerde sadece elif ile “uçmak” (6b/ 103); bazen de elif-vav ile “üç” (10a/ 168) yazıldığı tespit edilmiştir.

Nüshada kalın “s” sesi “sad” harfi ile yazılması gereken, “sin” harfi ile yazılmıştır:

sağ (2a/ 8).

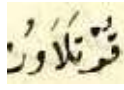
Bazı Arapça sözcükler, orijinal imlalarıyla yazılmak yerine, Türkçe yazım kuralının

etkisiyle, telaffuz edildikleri gibi yazılmıştır: şükür (3b/ 46).

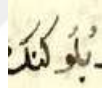
“Şöyle” sözcüğü EAT’nin ağız özelliğinden dolayı nüshada “şöle” şeklinde

yazılmıştır: Şöle (4a/50).

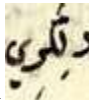
EAT döneminde ilk defa kullanılan /-vAn/, /-vUz/ ve /-IcAk/ eklerine eserde sıkça

rastlanılır: benven (7a/113), yiyecek (14a/ 252), kırtılavuz (14b/ 263).

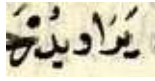
Normalde damak /n/sinin “kef” ile yazılması gerekirken, bazı sözcüklerde ET’de

olduğu gibi “nun+kef” ile yazılmıştır: bölüğün (15b/ 275).

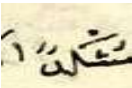
“Dilleri” ve “elleri” örneklerinde olduğu gibi, bazı sözcüklerde gereksiz yere şedde

kullanılmıştır: dilleri , elleri (15b/ 276).

Eserde öğrenilen geçmiş zaman ekini göstermek için /-mİş/ ekinin ve /-UpdUr/ eki

kullanılmıştır: yaradupdur (21a/ 385).

Arap imlasının etkisiyle bazı eklerde yer alan “n” ünsüzü, tenvin ile gösterilmiştir:

Müşkden (21b/ 399), Hâk’dan (22a/ 405).

2. İNCELEME

2.1. SES BİLGİSİ

2.1.1. Ünlüler

2.1.1.1. Ünlü Değişmesi

e>i değişmesi

Eski Türkçe'den itibaren Arap alfabesinin kabul edilmesiyle birlikte bu konuda çokça değişim olmuş ve bu ses olayı karışık bir hâl almıştır. TT'de kapalı “e” sesi için özel bir işaret bulunmadığından bazı bilim insanları “i”li bazıları ise “e”li biçimiyle okumayı uygun görmüştür. Eserde de kapalı /ê/ için özel bir işaret kullanılmadığından dolayı kelimelerde e>i, i>e değişimi gözlemlenmiştir.

TT'de bugün “e” ile yazılan kelimelerin birçoğu eserde Eski Anadolu Türkçesi'nin etkisiyle “i” şeklinde yazılmıştır. Bunlara örnek olarak şunları gösterebiliriz:

/i/ ile yazılan kelimeler:

idelüm “edelim” (4), dir “der” (17), vir “ver” (19), irmeye “ermeye” (54), girü “geri” (335).

/e/ ile yazılanlar:

yene “yine” (61), eydem “söyleyeyim” (164), derilüp “dirilip” (205).

Hem /i/ ile hem de /e/ ile yazılan kelimeler:

dir (17), der (81), biş (98), beş (82), didi (26), dedi (27), yirden (356), yere (86).

a>ı değişmesi

çıgrışalar (139), çağrışalar (206), başarımazsañ (335), kırtarımaduğ (342).

ı>a değişmesi

‘ayān “<Ar. ‘ıyān” (91).

o > a değişmesi

anda a+n+da “onda” (7), anlar a+n+lar “onlar” (25), andan a+n+dan “ondan” (68).

u, ü > ı, i değişmesi

içün (6), sözi (16), günü (22), üstine (35), dördüncü (62), yeryüzi (117), işbu “<uşbu” (219).

2.1.1.2. Ünlü Yuvarlaklaşması

Arap harfli yazıda bu sesler için ayrı işaretler bulunmadığından yuvarlak ünlülerin dar mı yoksa geniş mi oldukları belli olmamaktadır.

Kelime kök ve gövdelerinde görülen yuvarlaklaşma

Eserde “g/ğ” seslerinin kelime sonunda düşmesi, “b/p/m/v” dudak ünsüzlerinin yuvarlaştırıcı etkisi gibi çeşitli sebeplerden ötürü yuvarlaklaşma olayı görülmektedir. Ancak eserde yuvarlaklaşma olayı daha çok eklerde yoğunlaştığı görülmektedir:

yavuz “<yabız” (283), yukaru “<yokaru” (416).

Eklerde görülen yuvarlaklaşma

bağ-up (10), kulağ+umuz+a (44), var+dur (90), di-y-üp (95), del+ük+den (131), yap-uşa (283).

Sebepsiz yuvarlaklaşma

içün “<üçün” (6), yaluñ+uz “yalnız” (84), kendü “<kendi” (136), girü “geri” (226), degül “değil” (352), karşı “karşı” (362).

2.1.1.3. Ünlü Uyumları

Kalınlık-incelik uyumu

Bu uyum, dönemin diğer eserlerinde olduğu gibi eserimizde de tamdır:

başlayıcak (1), yazık (9), göresiz (12), yazdılar (23), buyurdı (41), korkudan (89), olmak (112).

Hatta günümüzde uyuma aykırı olan “ile”, “içün” edatları ve “i-“ cevher fiili, hikâye ve şart biçimleri kalın sıradan kelimelere bitişik yazıldıklarında da ünlü uyumuna uymuştur:

halk-ıla (10), aınun-ıla (20), var-ısa (56), tutar-ısa (181), bulur-ısa (204), anuñ-içün (354), luğf-ıla (359), var-ıdı (367).

Zarf fiil eki “-iken” metinde uyum dışı kalmıştır:

yudar-iken (51), ağlaşıırken (245),

Düzlük-yuvarlaklık uyumu

Bu uyum, eserde tam değildir. Bilindiği gibi EAT’de düz ünlü olması gereken eklerin yuvarlak ünlülü olduğu görülür. Çeşitli sebepleri bulunan bu yuvarlaklaşma, eserde sözcük köklerinde ve eklerde görülmüştür.

Düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyan kelimeler:

kimse (3), kişiler (9), yaradılmış (34), Tañrı’ya (45), altıncı (65), kutlu (73), gövdeden (93).

Aldığı ekler sebebiyle düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı olan kelimeler:

idelüm (4), yaşlu (21), birinüñ (41), görmüş-iken (45), dördünci (62).

2.1.1.4. Ünlü Düşmesi

Eserde bu ses olayı daha çok vurgusuz olan orta hecelerde görülür:

boynına “<boyun-ı-n-a” (154), ayrıla “<ayır-ıla” (159), gönlüm “<göñül-üm” (192), eydür “<eyit-ür” (200), karnı “<karın-ı” (273), ağzından “<ağız-ın-dan” (277), gögsi “<gögüs-i” (295), buyruğunu “<buyur-uğ-ı-n-ı” (308).

Eserde kalıcı nitelikte olan ünlü düşmeleri de görülmektedir:

kimse “kim-ise” (45), birbirini “<biribirini” (54), karşı “<karış-u” (241).

Eserde “ile”, “içün” edatlarında ve “i-“ cevher fiilinde de ünlü düşmesi görülür:

siziñ-çün “<siziñ içün” (180), ümmetleriyle “<ümme-leri-y-ile” (271), başarımazsañ “<başarımaz iseñ” (335).

2.1.1.5. Ünlü Türemesi

Eserde Türkçe kelimelerde bu ses olayı tespit edilememiştir. Ünlü türemesi olayı Arapça ve Farsça kelimelerde görülmektedir. Yabancı kelimeleri Türkçe söyleyişe uydurmak için bu yönleme başvurulmuştur:

‘akıl “<‘akl” (8), pādīshāh “<pādshāh” (83), bağışlaya “<baḥş-la-y-a” (257), āshikār “<āshkār” (346).

2.1.2. Ünsüzler

2.1.2.1. Ünsüz Değişmesi

$t > d$

ET’de “t” ile yazılan kelimeler EAT’de $t > d$ değişikliğine uğrayak “d” ile yazılmaktadır. Fakat EAT’de bu ses olayı yine de tutarlı değildir. Aynı şekilde eserimizde birçok kelimenin hem “d”li hem de “t”li biçimleri görülmektedir. Eserde bu ses olayı daha çok kelime başında görülmektedir:

işid “<işit” (10), dedi “<ti-“ (17), diri “<tirig” (55), dördüncü “<tört” (62), dokına “<tokın-“ (78), düşe “<tüş-“ (101), dükene “<tüken-“ (121), derleri “<terleri” (148), diñle “<tıñla”(384).

Eserde “dağı” (63) kelimesi “t>d” değişimine uğramış ve hep “d”li hâliyle yazılmıştır.

Eserde “t” sesini koruyan örnekler de mevcuttur:

țamu (103), tağ-ıla (116), țașa (118), țola (126), țurağıdur (132), țoğmış (144), țașra (178).

k>g

ET’de kelime başındaki “k”ler Batı Türkçesinde “g”ye dönüşmüştür. Eserde bu ses olayı ile ilgili birçok örnek gösterilebilir:

gündüz (117), güneş (147), gelmiş (187), giye (234), gerek (266).

k>ğ

Türkçede ön seste “ğ” ünsüzü olmadığından kelime başındaki “k”lar kendini korumuştur:

kanı (109), kanda (147).

Bu değişme olayı eserde yalnızca bir örnekte karşımıza çıkmaktadır:

dağı “<tağ-ı” (61).

Eserde yalnızca Arapça ve Farsça kelimelerde “ğ” ünsüzü kelime başında bulunmaktadır:

ğatā (178), ħalāyık (206), ħalk (281), ħoş (374).

b>v

yavlağ “<yablak” (40), vire “<bir-e” (52), evine “<eb+i+n+e” (54), vardur “<bar+dur” (90), yavuz “<yabız” (293).

2.1.2.2. Ünsüz Düşmesi

Kelime sonunda “-ğ, -g” düşmesi

diri “<tirig” (55), kuru “<kurig” (121), ayrıla “<adıgı” (159), tapısı “<tapıgı” (165), kamu “<kamıgı” (196), ulu “<uluğ” (273), kişi “<kişig” (438).

Ek sonunda “-ğ, -g” düşmesi

kutlu “<kut-luğ” (73), dürlü “<tür-lüğ” (216), tonlu “<ton-luğ” (373).

Hece ve ek başlarında “ğ-, g-“ düşmesi

söze “<söz-ge” (12), yire “<yir-ge” (51), yukarı “<yuk-ğaru” (146), bize “<biz-ge” (174), size “<siz-ge” (180), gerek “<kergek” (225), bunlara “<bunlar-ğa” (371).

“b” düşmesi

ET’de “bol-“ fiilinin başındaki “b-“ sesi, EAT’de düşer ve “ol-“ şeklini alır. Bu duruma eserden “olanlar <bol-ğan-lar” (15) örneği verilebilir:

“r” düşmesi

Eserde daha çok “-er” yardımcı fiilindeki “r” sesinin düştüğünü görülmektedir:

ün-idi “<erdi” (44), eyler-ise “<erse” (112), bile “<birle” (204), diler-iseñ “<erse” (252), misk-imış “<ermiş”(388).

2.1.2.3. Ünsüz Türemesi

Eserdeki ünsüz türemesi olayı, “s-“ sesinin ikizleşmesi ve ünlü ile biten kelimelerle ekleri kaynaştıran “n-“ ve “y-“ ünsüzlerinin türemesinden müteşekkildir:

başlayıcak “baş-la-y-ıcak” (1), kullarına “<kul-ları-n-a” (3), aşşı “<asıgı” (7), görmeye “<gör-me-y-e” (54), issi “<ısıgı” (87), eriye “<eri-y-e” (155).

2.1.2.4. Ünsüz Uyumu

Eski Anadolu Türkçesi’nde sadasız ünsüzle biten tabanlara eklenen eklerin ilk ünsüzleri genellikle sadalıdır. Yani ünsüzler arasında sadalı olup olmama yönünden bir

uyum yoktur. Bu haliyle Eski Anadolu Türkçesi, Eski Türkçe'deki ikili durumdan ayrılmış görünmektedir (Özkan, 2000: 109). Eserdeki örnekler de bu durumu kanıtlamaktadır:

kop-dı (33), düket-düñ (96), gök-den (116), baş-dan (118), budak-da (130), delük-den (131), kılıç-dan (166), unut-dum (202), çık-dı (237).

2.1.2.5. Hece Düşmesi

Eserde hece düşmesi “tur-“ fiilinden gelen “durur”un “-dur, -dür” şeklini almasıyla meydana gelmektedir:

yokdur “<yok-turur”(87), ündür “<ün-dürür” (158), dimişdür “<dimiş-dürür” (188), oldur “<ol-turur” (266), yazmışdur “<yazmış-turur” (338), çokdur “<çok-turur” (356).

2.2. ŞEKİL BİLGİSİ

2.2.1. Sözcük Yapımı

2.2.1.1. Yapım Ekleri

2.2.1.1.1. İsimden isim yapma ekleri

+lık(ğ), +luk(ğ)

yıllık (98), şādılıklar (245), zārılıklar (315), şayruluksız (391), kulluğuñ (423).

+lu, +lü

yaşlu (21), yüklü (37), kutlu (73), yazıklı (242), bahtlı (266), tatlu (397), haṭāludur (435).

+suz

añsuzun (53), şayruluksız (393).

+cı

kovcı “kov-cı” (303).

+ın, +in

arşun “<arış-ı-n” (118), uzun “uz-un” (166), ilkin “<ilk-i-n” (180), degin “<dek-in” (231).

+düz

gündüz “<kün-düz” (117).

+nci

ikinci (59), üçünci (61), dördüncü (62), beşinci (63), altıncı (65), yedinci (66).

+ça, +ca, +ce

nice “<ne-ce” (22).

+cak, +cek

yalıncakdur (370).

+sul

yoğsul (150).

+iş

yemiş “<yi-m-iş-i” (397).

2.2.1.1.2. İsimden fiil yapma ekleri

+a, +e

döşeyem “<töş-ge-y-em” (163), diler “<dil-e-r” (437).

+la, +le

başlayıcak (1), ağlayalar (176), işledüm (201), ağlaşıırken (245), bağışlaya (257),
toplayısar (387).

+l

dirile “<diri-l-” (299).

+da-, +de

isteyüben “is-te-<iz-de” (225).

+r

çağıra “çağı-r-” (377).

2.2.1.1.3. Fiilden fiil yapma ekleri

-ma, -me

olma (5), inanmasa (29), kalmaya (78), bakmaya (140), bulmadı (199), bilmeyeler
(225), tırmaya (250).

-er

gider (52).

-dur, -dür

yandura (147), kalduram (217), öldüreler (299), bindüreler (326), bildüre (361), göndüreler (366), andurarak (385).

-t(d)

yarattı “yara-t-tı” (67), düketdün “<tüke-t-dün” (96).

-ur, -ür

bilür (2), götür-en “<köt-(g)ür-en” (67).

-der, -ter

göstereyim (213).

-(ı)l, -(i)l, -(ü)l

yaradılmış (34), yayıla (35), ayrıla (159), yıkıla (161), döküleler (162), kırılmış (278), açıla (379), saçıla (381).

-n, -(ı)n, -(i)n

bulındı (29), çalına (31), dokına (78), dōşene (171), sürine (295).

-(X)ş

ditreşe (101), yaraşur (112), erişür (112), irişdi (258), yapuşa (283), görüşeler (324), görüşe (381).

2.2.1.1.4. Fiilden isim yapma ekleri

-k(g), -(u)k(ğ), -(ü)k(g), -(ı)k

artuk “<art-u-k” (107), alçak “alça-k” (119), budak (129), delikler (130), delükden (131), yazıklı “<yazın-uk” (242), bölük (272), buyruğını (308).

-ı, -i, -u, -ü

korğudan (89), ayrıla “<ayır-ayr-ı” (159), ölüsinden “<öl-ü” (287), koğusu (288),
toludur “<tol-u-dur” (297).

-mak(ğ), -mek(g)

ölmegüñ (104), uçmağa (184), bulmağa (318), kurtarmağa (339), uçmak (379).

-ğu

kayğusu “<kay-ğu-sı” (138).

-me

degme “<deg-me” (130).

-(i)n, -(U)n

yarın “<yarı-(ı)n” (11), uzun “<uz-u-n” (166), degin “<deg-i-n” (231).

-(ü)t

Bu ek eserde yalnızca öğüt “ö(ğ)-ü-t” (212) kelimesinde geçmektedir.

-(ı)m, -(ü)m

ölüm “<öl-ü-m” (391).

-mur

Bu ek eserde yalnızca yağmura “<yağ-mur” (116) kelimesinde geçmektedir.

-z

söze “sö-z-e” (1).

2.2.2. Sözcük Türleri

2.2.2.1. İsimler

2.2.2.1.1.İsim Çekimi

a. Çokluk eki

Türkçenin bütün dönemlerinde en işlek ek olarak kullanılan “-lar,-ler” eki eserde de yoğun bir şekilde kullanılmıştır:

kişiler (9), anlar (25), taşlar (43), bunlar (47), kullara (108), denizler (121).

Yabancı kökenli kelimelerde “-āt, -īn, - ūn” çokluk ekleri de kullanılmıştır.

şalāvāt “<şalāt+āt” (19), ġāfilūn “<ġāfil+ūn” (33), mü’minūñ “<mü’min+ūn” (105), müznibīn “<müznib+īn” (363).

Bazı Arapça ve Farsça kelimeler çoğul hâli ile yazılmasına rağmen “-lar, -ler” eki de almıştır:

şeyāṭīnler “şeyāṭīnler< şeyāṭīn” (56), melā’iklere “melā’ikler< melā’ik< melek” (221).

b. İyelik ekleri

Türkçe ve Arapça kökenli kelimelerde iyelik ekinden önce gelen yardımcı ünlü 1. ve 2. kişi teklik ve çokluk biçimlerinde her zaman yuvarlak, 3. kişi teklik ve çokluk biçimlerinde ise düz ünlüdür.

-Teklik birinci kişi (+Um, +m):

Eski Türkçe devresinde eklendiği kelimenin ünlü durumuna göre her iki uyuma da girebilen bu ekin yardımcı ünlüsü, Eski Anadolu Türkçesinde genellikle yuvarlak olmuştur. Bu yuvarlaklaşmaya da *m* dudak ünsüzünün sebep olduğu kabul edilmektedir (Özkan, 2000: 111).

sözüm (25), vücūdum (89), kulum (90), benim (192), elimden (192), başum (217), habībūme (221).

-Teklik ikinci kişi (+Uñ, +ñ):

gözün (5), cismün (11), ümmetün (18), anuñ (99), ‘aqluñ (99), şūrīñ (127).

-Teklik üçüncü kişi (+I, +sI):

Eserde üçüncü kişi eki düz-dar olarak tespit edilmiştir:

etin (14), günü (22), üstine (35), kufıını (37), ‘aklı (41), ehlini (71).

-Çokluk Birinci Kişi (+(I)mUz):

kulağumuza (44), elimüz (176), yazuklarımızı (191), kayğumuz (204), suçumuz (210), cānumuz (409).

-Çokluk İkinci Kişi (+XnXz):

göziñüz (33), sağılıñuz (391), kamuñuza (410).

-Çokluk Üçüncü Kişi (+lArI):

içleri (21), kanatları (99), cānları (132), başları (223), tonları (224), barmakları (278), dilleri (278).

c. Hâl Ekleri

İlgi hâli eki (+Uñ, +nUñ)

Eski Türkçe devresinde ancak yuvarlak ünlü taşıyan bir köke geldiği zaman yuvarlak ünlü taşıyan ilgi hali eki, Eski Anadolu Türkçesi devrinde *ñ* etkisiyle daima yuvarlak ünlülü olmuştur (Özkan, 2000: 114).

Eserde bu ek hep yuvarlak ünlülüdür:

halkuñ (14), günüñ (40), anuñ (61), Muştafā’nuñ (213), halāyıkūñ (241), resülūñ (245), Tañrı’nuñ (246).

Yönelme hâli eki (+A)

Eserde yönelme hâl eki “-a, -e”dir. Ünlü ile biten kelimelere geldiğinde araya “-y-“ yardımcı sesi girmiştir: söze (1), dünyāya (16), deftere (23), yire (62), göge (75), saña (87), kayğuya (177).

Belirtme hâli eki (+I, +n)

Eserde bu ekin ünlüsü daima düzdür: etin (14), gözi (16), sözi (16), takrîrini (20), tefsîrini (20), yüzi (35), yükini (37).

Bulunma hâli eki (+dA)

Bu ekin eserde sadece tonlu hâliyle yazıldığı tespit edilmiştir: bunda (6), kıyâmetde (19), ağızından (23), içinde (32), gökde (78), dünyāda (92), yolumda (185).

Ayrılma hâli eki (+dAn)

Bu ekin eserde sadece tonlu hâliyle yazıldığı tespit edilmiştir: korkudan (36), yıldan (48), uçdan (72), gövdeden (93), kudretinden (115), bizden (184), burnından (277).

Eşitlik hâli eki (+cA)

Eşitlik eki Türkiye Türkçesi’nde ve Eski Anadolu Türkçesi’nde “-ca/-ce; -ça/-çe”dir. Eserde ekin yalnızca tonlu biçimi kullanılmıştır: nice (22), dünyaca (128), bunca (149), bilesince (319), öñince (376), irdüğince (430).

Yön bildirme hâli eki (+rA, +ArU)

şoñra (48), taşra (178), içre (188), yukaru “<yok-ğaru (416).

Vasıta hâli eki (+In, +la, +ile, +ıla)

bun-ıla (32), derd-ile (100), güç-ile (136), siziñ-çün (180), dīn-ile (309), anuñla (387), nūr-ıla (411).

2.2.2.2. Zamirler

a. Kişi Zamirleri

ol (2), saña (7), size (12), anı (66), ben (89), sen (93), biz (242).

EAT'nin ET'ye ve TT'ne göre en belirgin özelliği ilgi eki aldığında aradaki yardımcı ünlünün yuvarlak olmasıdır: anuñ (99), senüñ (99), benüm (192).

b. İşaret Zamirleri

bunda (11), bunu (23), bu (44), ol (76), şol “<uş+ol” (251), o (424).

c. Dönüşlülük Zamiri

kendi (106), kendinüñ (106), kendü (136), kendüzim (177).

ç. Belirsizlik Zamirleri

kimi (38), kimse “<kim+ise” (145), kimsene (199), biriñüz (219), biri (222), nice (341), her (354).

d. Soru Zamirleri

ne ki (2), kim (29), kimisi (38), ne-kim (58), neye (112), nedür (127), kanda (229).

2.2.2.3. Sıfatlar

2.2.2.3.1. Niteleme Sıfatları

‘acāyib dāstān (4), yüklü ‘avratlar (37), raḥmet issi pādīṣāh (87), nūrdan eyer (224), nūrdan ‘ālem (235), yazıklı ümmetine (242), çirkīn koku (288).

2.2.2.3.2. Pekiştirme Sıfatları

Sıfatın önüne “m,p,r,s” seslerinden birinin eklenmesiyle veya sıfatın tekrar edilmesiyle oluşan niteleme sıfatlarıdır. Eserde yalnızca toptoludur (274) kelimesinde tespit edilmiştir.

2.2.2.3.3. İşaret Sıfatları

ol gün (6), bu sözi (16), bu dünyada (57), bu yir (58), ol ün (59), şol kişiler (109), bu cihān (115), bu yeryüzi (117).

2.2.2.3.4. Belirsizlik Sıfatları

birkaç beyān (4), her biri (38), bir rivāyet (94), her laḥza (108), her budağı (128), her delükden (131), her bir tenüñ (132), her bir ādem (172).

2.2.2.3.5. Soru Sıfatları

ne sebeb (44), ne ündür (158).

2.2.2.3.6. Sayı Sıfatları

a. Asıl sayı sıfatları

yedi yıl (47), kırk gün (57), iki yüz yıl (115), on iki arşun (118), biñ yılda (170), elli yıllık yol (233).

b. Sıra sayı sıfatları

ikinci kıta (59), üçüncü yere (61), dördüncü yere (62), beşinci kıta (63), altıncı yere (65), yedinci kıta (66).

2.2.2.4. Zarflar

2.2.2.4.1. Yer-yön Zarfları

aşağı (147), karşı (241), yaña (251), girü (335), öñince (376), yukarı (416), girü (427).

2.2.2.4.2. Zaman Zarfları

imdi (4), hemān (43), soñra (48), şimdi (105), yine (114), gece vü gündüz (117), evvel (134), hergiz (227).

2.2.2.4.3. Miktar Zarfları

çok-durur (3), az (63), şol kadar (251), key (280), yavlağ (329), niceler (341), gāyet (393).

2.2.2.4.4. Tarz Zarfları

ağ ola (8), böyle buyurdu (27), ser-te-ser (35), şöyle öle (106), başdan başa (154), peşīmān ola (261), berğ ide (310), şād eyle (332).

2.2.2.4.5. Soru Zarfları

neden yaratdı (385).

2.2.2.5. Edatlar

2.2.2.5.1. Ünlem Edatları

a. Seslenme Edatları

Eserde Türkçe asıllı hitap edatlarının yanında Arapça ve Farsça edatlar da kullanılmıştır:

i yār (64), **ey** Hudāvend-i cihān (139), **ey** Tañrı'nuñ peygāmberi (183) **ey** Kelīmü'llāh (198), **ey** bendegān (200), **iy** yāre (211), **yā** resül (252).

Eserde seslenme edatı kullanılmadan hitap görevinde isim de kullanılmıştır: 'amū (201).

b. Sorma Edatları

nice olısar (22), **ķanda** (147), **n'itdi** 'aceb (238), **nice** eydeler (341).

c. Gösterme Edatları

uş ķuluñ biri (82), **uş** dünyāda (89), **işbu** dem (219), **işbu** sözi (243), **işbu** dem (327), **uş** perdeyi (414).

2.2.2.5.2. Bağlama Edatları

a. Sıralama Edatları

ileni **vü** göneni (60), kıra anuñ **dahı** bütün ser-te-ser ‘ömrüñi **vü** cānuñı (96), yere **vü** gök (101), uzunı **vü** şekl ü kıaddı (127), hulle ıonları **bile** tāt **u** kemer (224), şenā **vü** hamd (249).

b. Şart Bildiren Edatlar

illā (80), ger (265), gerçi (356), meger (434).

c. Sebep Bildiren Edatlar

çün işide (34), **çün** emr ola (50), **çünki** (97), **meger** ol (203), sizüñ-**içün** (203), **zira** (363).

ç. Sınırlama Bildiren Edatlar

Eserde yalnızca bu kelimeye tespit edilmiştir: **pes** (85).

d. Kuvvetlendirme Bildiren Edatlar

dahı (95), **bile** (204), **hem** (209).

e. Açıklama Bildiren Edatlar

Muştafā ki (20), şöyle ki buyurdu (24), şöyle kim alçak (119).

2.2.2.5.3. Son Çekim Edatları

Çekim edatları sadece edat olarak kullanılır.

a. İsimlerin yalın, zamirlerin ilgi ve belirtme hâli ile birleşenler

gün-**içün** (6), halk-**ıla** (10), ānuñ-**ıla** (20), öt-**ile** (32), sizüñ-**içün** (179), kaçd-**ıla** (193), şol **kadar** (251), anuñ-**içün** (354).

b. Yalın hâl ile birleşenler

Kur’ān içre (188), arşun üzere (294), cennet içre (413).

c. Yönelme hâli ile birleşenler

aña göre (5), ‘arşa degin (231).

ç. Ayrılma hâli ile birleşenler

yıldan sonra (48), sizden yañadur (244), resûlinden yaña (366), benden yaña (416), andan yaña (416).

2.2.2.5.4. İşlevlerine Göre Son Çekim Edatları

a. Vasıta ve beraberlik edatları

añun-ıla (20), derd-ile (100), tağ-ıla ova (116), güç-ile (136), kaşd-ıla (193), ol bile (204), tonları bile (224).

b. Sebep edatları

çünkü buyura (97), ‘Azrā’îl-çün (100), sizüñ-içün (179), bilmez diyü (291), arşun üzere (294), Yā Muḥammed-çün (359).

c. Benzerlik edatları

bal u yağ gibi (14), kuş bigi (135), anadan toğmış bigi (144), ceyhün bigi (155), kurşun bigi (155).

ç. Miktar edatları

şol kadar yaña gele (251).

d. Zaman edatları

sonra ide (48), evvel kat göge (69), evvel ü āḥîr (114), evvel ‘arşa olur (134), resûl-i evvel (181), evvelki şafa (268).

e. Yer ve yön edatları

bir yaña (128), kur’ân içre (188), ‘arşa degin (231), sizden yañadur (244), Hâk resûlinden yaña (366), cennet içre (413), benden yaña (416), andan yaña (416).

2.2.2.6. FİİL

2.2.2.6.1. Fiilimsiler

a. İsim-Fiiller

-mA

degme (130), şarmaşa (283).

-Iş

Eserde yalnızca bu kelime tespit edilmiştir: yapuşa (283).

-mAk

almağun (104), olmak (112), n'itmek (225), virmek (276), kurtarmağa (339).

b. Sıfat-Fiiller

-An

ET'de -ğan ve -gen ekinin başındaki “g” sesi Batı Türkçesinde düşerek “-an, -en” şeklini almıştır. Bu ek yaygın olarak kullanılmıştır:

yazık iden kişiler (9), olan hırş u Һased (11), Һama⁶ iden kişi (13), Һak bilmeyen ol (13), kuş bigi uçan mü'min (170), viren pādişāh (345).

-AsI

Bu ek ilk kez eski Anadolu Türkçesi döneminde görülmüştür. EAT'de gelecek zaman eki olarak kullanılmaktadır. Eserde sınırlı örnekte görülmektedir:

ölesidür (92), bulasıdur (92), bilesince (376).

-dXk

Bu ek her zaman yuvarlak ünlülü şeklinde kullanılmıştır. Eserde yalnızca bu kelime tespit edilmiştir: irdügince (430).

-mAz

EAT’de geniş zamanın olumsuzu olarak kullanılmaktadır. Eserde sadece bu örnekte görülmektedir:

görmez gözi (280).

-mİş

Söz konusu ek, ET’de olduğu gibi eserimizde de hep düz-dar ünlülüdür:

anadan toğmış bigi (144), yaradılmış (346).

c. Zarf-Fiiller

-A

diye “<de-y-e” (83).

-I

deg-i+n (231).

-Up

ET’de -p şekilde olan ek, EAT’de ekin yanındaki yardımcı ünlü artık ekin bünyesine dahil edilmiştir. Söz konusu yardımcı ünlü dönemin diğer metinlerinde olduğu gibi eserde de hep yuvarlak biçimiyle kullanılmıştır:

bağup (10), diyüp (95), yalvarup (190), gelüp (226), görüp (319), başın açup (343), varup (422).

-ken, iken

Kökeni er- fiiline dayanan bu ek, ünlü uyumuna uymamaktadır. Ekin sadece ince şekli kullanılır. Bunun sebebi söz konusu ekin hep “i-“ cevher fiili ile kullanılmasıdır:

görmüş-iken (45), yudar-iken (51), gider-iken (52), ider-iken (53), ister-iken (182), yürür-iken (240). “ağlaşırken (245)” örneğinde ise “i-“ cevher fiili erimiştir.

-arak

Bu ek eserde yalnızca bu kelime tespit edilmiştir: andurarak (385).

-ince

ET’de “GIncA” olarak kullanılan ek EAT’de ekin başındaki “g” sesi erimiş ve “IncA” şeklini almıştır:

istemeyince (141), isteyince (156), emr idince (247), bilesince (319), irdügince (430).

-IcAk

başlayacak (1), kopıcağ (163), yiyecek (254).

-UbAn

ET’deki “-up, -üp” zarf-fiil ekinin genişlemiş şeklidir. Bugünkü –ArAk zarf fiil ekinin yerini tutar. Bu zarf fiil eki EAT’nin karakteristik eklerinden biridir:

geçüben (189), isteyüben (225), gözedüben (228), yaküban (230), ağlaşüban (241), olüban (254), gelüben (342).

-mAdAn

bilmeden (298), söylemeden (346), tırmadan (398).

-dügince

Eserde yalnızca bu kelime tespit edilmiştir: irdügince (430).

2.2.2.6.2. Fiiller ve Fiil Çekimleri

a. Kişi Ekleri

Zamir Kaynaklı Kişi Ekleri:

Teklik birinci kişi:

eydem (164), unutmışam (177), söyleyem (179), eyleyem (179), olmuşam (185).

Teklik ikinci kişi:

eylesün (18), olsun (94).

Teklik üçüncü kişi:

Teklik üçüncü şahıs için ayrı bir ek bulunmamaktadır:

ider (20), söylemiş (25), eylemiş (25), yaradılmış (34).

Bazı kelimelerde “-dur” kuvvetlendirme ekinin getirildiğı tespit edilmiştir:

dimişdür (188), yazmışdur (339), buyurmuşdur (386).

Çokluk birinci kişi:

gidevüz (184), kırtılavuz (265), ıruñuz (302), dileriz (408), eyleñüz (412).

Çokluk ikinci kişi:

göresiz (12), gelesiz (335), alasız (335).

Çokluk üçüncü kişi:

Bütün kiplerin çekiminde kişi kavramını karşılamak için “-lar/-ler” çokluk eki getirilmiştir:

yazdılar (23), şanalar (39), unudalar (46), eyleyeler (46), itmeyeler (140), ıralar (142), oturalar (142), ditreyeler (158).

İyelik Kaynaklı Kişi Ekleri

Teklik birinci kişi:

bulsam (179), batdum (186), işledüm (193), söyledüm (193), bilmedüm (201), kılam (432).

Teklik ikinci kişi:

inanırsañ (7), düketdün (96), dileseñ (183), görmedin (184), diler-iseñ (252), iltün (317).

Teklik üçüncü kişi:

Kişi eki kullanılmamıştır:

buyurdu (16), kıldı (24), kopdu (33), yıkıldı (39), geldi (44), yarattı (67), ola-y-ıdı (102).

Çokluk birinci kişi:

kalduk (82), olduk (211), bulmaduk (227), dimeduk (249), ola idük (316), kurtarımaduk (342).

Çokluk üçüncü kişi:

unudalar (46), virdiler (70), oldılar (111), gördiler (178), didiler (209), itdiler (209).

Emir Kaynaklı Kişi Ekleri

Teklik birinci kişi:

eydeyüm (27), göstereyim (213), ideyüm (384).

Teklik ikinci kişi:

gör (5), algıl (83), dilegil (191), olgıl (331), bilgıl (363), kılmagıl (434), yarlıgağıl (440).

Teklik üçüncü kişi:

eylesün (18), olsun (94), itsün (131), girsün (388), gitsün (415).

Çokluk birinci kişi:

añalum (1), idelüm (4), n'idelüm (76), bulalum (174), getürelüm (340).

Çokluk ikinci kişi:

görüñüz (213), varuñuz (213), țuruñuz (302).

2.2.2.6.3. Fiil Çekimleri

2.2.2.6.3.1. Basit Çekimler

a. Bildirme Kipleri

Geniş zaman kipi

ider (20), işidür (22), iner (62), bilür sen (90), virür (108), yaraşur (112).

Olumsuzu

kılmaz (17), gelmez (192), yetmez (211), başaramazsañ (335), dutmaz (353).

Görülen geçmiş zaman kipi

Bu ekin ünsüzü her zaman tonludur.

yazdılar (23), kıpdı (33), yaratdı (67), kıldık (82), okuduñ (91), batdum (186).

Öğrenilen geçmiş zaman kipi

Eserde düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymayarak ekin ünlüsü düz-dardır:

söylemiş (25), buyurmuş (165), unutmışam (177), kırılmış (278), gelmişdür (421).

Sadece bir örnekte ekin ünlüsü yuvarlaktır: olmuş (129).

Zarf-fiil eki üzerine “-dur” ekinin getirilmesi suretiyle oluşturulmuş öğrenilen geçmiş zaman eki de mevcuttur:

yaradupdur (387), olupdur (409).

Gelecek zaman kipi

Eserde işlek olarak “-ısar/ -iser” gelecek zaman eki kullanılmıştır:

bağısar (11), geliser (12), olısar (17), kıpısar (27), n’eyleyiser (30), toplayısar (387).

b. Tasarlama Kipleri

Emir-istek kipi

sağ ola (8), işide (34), birağa (37), unudalar (46), kırıla (56), gide (93), kalmaya (107), başlaya (121).

Şart kipi

inanırsañ (7), inanmasa (29), doğunsa (147), bulsam (180), tutar-ısa (181), diler-iseñ (252), itdi ise (260), idersem (428).

Gereklilik kipi

gerek şöyle öle (106), n'itmek gerek (225), gerek kādī ola (266).

2.2.2.6.3.2. Birleşik Çekimler

a. Hikâye birleşik çekimi

ola-y-ıdı (102) istek kipinin hikâyesi

bilse-y-idim (104) şart kipinin hikâyesi

ala-y-ıdum (105) istek kipinin hikâyesi

gitmiş-idi (123) öğrenilen geçmiş zaman kipinin hikâyesi

yetmez-idi (211) geniş zaman olumsuz kipinin hikâyesi

yerler-idi (276) geniş zaman kipinin hikâyesi

yazmış-ıdı (432) öğrenilen geçmiş zaman kipinin hikâyesi

b. Şart birleşik çekimi

itmez-iseñ (6) geniş zaman olumsuz kipinin şartı.

inanırsañ (7) geniş zaman kipinin şartı.

itdi ise (260) görülen geçmiş zaman kipinin şartı.

2.2.2.6.4. Birleşik Fiiller

a. İsimlerden yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller

eyle-

yād eylesün (18), rivāyet eylemiş (25), emr eyleye (83), şefāʿat eylegil (191), şād eyle (332).

et-, it-

raḥmet itsün (131), naẓar itmeyeler (140), ğarķ itdi (187), buhtān itdiler (209), niyāz itdūñ (359).

ol-

ġāfil olma (5), saġ ola (8), ğırre olmañ (16), bī-ḥod ola (31), berrān ola (36), meşġūl ola (38).

kıl-

virān kıla (60), diri kıla (173), raḥmet kıla (207), zārī kılup (243), aşşı kılmaya (261), laʿnet kıla (288).

vir-

cān vire (51), cānın vire (124), öġüt virem (212), zekat virmek (276), derdin virüp (347).

git-

çürümiş gitmiş (123), guşeden gitmiş (123), yaña gitmiş (128), kendüzimden gitdüm (202).

bul-

çāre bulsam (179), dermān bulmadı (199).

ur-

yüz yere urup (86), naʿre ura (100), berķ urur (231), menzillerine ura (424).

gör-

ḥisābın görmeye (145), ‘azāblar göreler (149).

düş-

göge düşe (57), ğavğa düşe (101), gönüne düşe (260), ayağına düşeyin (175).

dut-

şürü duta (49), şu duta (118), bölüğün dutalar (273), sünnetün dutmaz (353), tonları dutar (372).

gel-

kulağumuza geldi (44), ün gele (157), elümden gelmez (192), dilden gelür (215), geh gele (284), ḥaḳḳuḥnda geldi (333), Ḥaḳ’dan gele (407).

b. Tasvir Fiilleri

Eserde yalnızca yeterlilik fiilinin olumsuz örneği tespit edilmiştir:

-u, -i

ḳurtarımaduḳ (242), ḳurtarumaya (341).

2.2.2.6.5. Ek Fiil

Teklik birinci kişi:

ġanīyem (360), ḥoşnūdam (410).

Teklik ikinci kişi:

atamızsın (176), sensin (348).

Teklik üçüncü kişi:

yoḳ-durur (3), vardur (90), māh-durur (196), andadur (229), ün-durur (236), günüdür (237), toḫtoludur (274), peygām-ber durur (312).

Çokluk üçüncü kişi: anlardur (301).

3. METİN

3.1. Metni Kurarken İzlenen Yöntem

1. Sayfa numaraları kaşlı ayraç { } işareti içinde verilmiştir.
2. Her beyte sıra numarası köşeli ayraç [] işareti içinde verilmiştir.
3. Her mısra büyük harf ile başlatılmıştır.
4. Metinde genel transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır.
5. Ön ek almış Farsça sözcükler kısa çizgi (-) işareti ile ayrılmıştır: Bî-ḥod (31).
6. Vezin, kafiye veya anlam gereği tarafımızca yapılan eklemeler köşeli ayraç [] işareti içinde gösterilmiştir: Ol gün [i]çün (18).
7. Vezin gereği zihaf yapılan sözcüklerde harfler italik şeklinde yazılmıştır: Cum‘a gün ḵopa didi ol Muṣṭāfā (28).
8. İçün, ile gibi edatlar bitişik yazıldığında kısa çizgi (-) işaretiyle ayrılmıştır: Sizüñ-içün (179).
9. Fazla yazılmış unsurlar < > simgesi içinde gösterilmiştir: Ḵılırlar<dı> (289).
10. Vezin gereği yapılan ünlü ulamaları alt çizgi _ işaretiyle gösterilmiştir: Kimine_‘azāb (265).
11. Müstensih tarafından yapılan yoğun imla hatalarının tamamına dipnotta işaret edilmemiştir. Bunların birçoğundan sarfınazar edilmiştir.
12. Vezin gereği yapılan ünlü türemeleri yay ayraç () işareti içinde gösterilmiştir: Şük(ü)r (46).

13. Farsça sözcüklerde kullanılan vâv-ı ma'dûleler üst simge (ˆ) şeklinde gösterilmiştir: H^vace.

14. İmaleyi göstermek için elif harfi ile (l) gösterilen “e” sesi ě ile gösterilmiştir: Eylěgil (6)

15. Arapça ibareler ve ayetler tırnak işareti “ ” içinde gösterilmiş ve anlamları dipnotta « » simgesi içinde verilmiştir.

16. Okunuşundan emin olamadığımız sözcük ve ibarelere (?) yay ayraç içinde soru işaretiyle işaret edilmiş ve fotoğrafları nüshadan kopyalanarak dipnota eklenmiştir.

3.2. Transkripsiyonlu Metin

MAHŞER-NĀME

Bismi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

[*Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*]

{1b}

[1] Başlayıcağ söze Ma'būd-ı Qadīm

Añalum kim ol-durur Ḥayyu 'Alīm

[2] 'Alim ü 'Allām oldur bī-niyāz¹

Ol bilür her ne ki vardur gizlū rāz²

[3] Ḥāceti hāç kimse[ne]den yok-durur

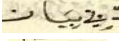
İllā kullarına luṭfı çok-durur

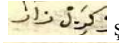
[4] İşid imdi bir 'acāyīb dāstān

Vaşf-ı maḥşer idelüm birkaç beyān³

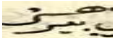
[5] Ġāfil olma gözünāç iy pür-hüner⁴

Gör neler var aña göre kıl ḥazer

¹ Nūshada şeklinde yazılmıştır.

² Nūshada şeklinde yazılmıştır.

³ Nūshada şeklinde yazılmıştır.

⁴ Nūshada şeklinde yazılmıştır.

[6] Ol gün-içün bunda eylëgil yarak
İtmez-iseñ el-firāk u el-firāk

[7] Aşşı kılmaz şoñ peşīmāñ[lı]k saña
Anda yarın ger inanırsañ baña

{2a}

[8] ‘Ākıl oldur kim işi hem sağ ola
Yüzi yarın Hāk katında ağ ola

[9] Yazık iden kişiler mağbūn ola
Çūn fūsūn cümlesi efsūn ola

[10] İşid imdi işi kibr-i damāğ⁵
Kibre bakup⁶ hem eden halk-ıla lāğ

[11] Hem işi bunda olan hırş u hased
Yarın anda bakısar cismūñ cesed

[12] İşid imdi münkir olanlar Hāk söze
Göresiz nə geliser anda size

⁵ Mısranın vezni kusurludur.

⁶ Nüşada کین کافور şeklinde yazılmıştır.

[13] İşid [iy] ĥalka ĥama‘ iden kişi

İşid iy Ĥaĥ bilmeyen ol Ĥaĥ işi

[14] İşid iy hem dem-be-dem ġaybet iden

Ĥalkuñ etin⁷ bal u yaġ gibi yiyen

[15] İřid iy maġrūr olanlar ġaflete

Cehl-ile maĥşūř olanlar la‘nete

[16] Ėirre olmañ dūnyāya açuñ ġözi

Ĥaĥ buyurđı Muřtafā’ya bu sözi

[17] Ya Muĥammed dir aña Rabbün celīl

Olısar maĥşer dedi Ėurān delīl

{2b}

[18] Ol ġün [i]ĥün ümmetüñ yād eylesün

Ėorġudan canların āzād eylesün

[19] Kim kıyāmetde delim ĥavf u ĥařar

Vir řalāvāt Muřtafā’dandur ĥaber

⁷ Nūshada şeklinde yazılmıştır.

[20] Muṣṭafā ki maḥşerüñ takrîrini
Şerḥ ider āñun-ıla tefsirini

[21] Cümle aşḥāb işidür ğam-gîn olur
Gözi yaşlu içleri pür-ḥūñ olur

[22] İşidür ‘Abbās‘ Abdullāh anı
Kim nice olısar ol maḥşer günü

[23] Muṣṭafā ağızından ol sözi tamām
Deftere yazdılar bunu ve’s-selām⁸

[24] Şöyle ki buyurdı ol şāh u resūl
Füşa kıldı ol iki şāhib kabūl

[25] Sözüm an-durur ki anlar söylemiş
Muṣṭafā’dan ki rivāyet eylemiş

[26] Maḥşer ol gündür olışar n’idelüm
Tañrı anda didi ki “yevmün ‘azīm”

⁸ Mısranın vezni kusurludur.

[27] Eydeyüm ne gün kopısar mahşeri
Böyle buyurdu nebîler serveri

{3a}

[28] Cum'a gün kopa didi ol Muştāfā
Hācīlar bayramı ol gün 'arefe

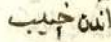
[29] 'Arefe gün böyle bulındı hadīs
Kim inanmasa habīs-andan-habīs⁹

[30] İmdi gör kim n'eyleyiser Kirdigār
Emr ide İsrāfīl'e Perverdigār

[31] Eyde kim çal şūrı hem çalına şūr
Bī-hod ola ins ü cinn vahş u tu[y]ūr

[32] Şöyle çala şūrını ol öt-ile
Söylese şūruñ içinde bun-ıla

[33] Ayda açuñ göziñüz iy ğāfilūn
Uş kıyāmet kopdı oluñ şādıkūn

⁹ Nūshada şeklinde yazılmıştır.

[34] Yaradılmış ol üni çün işide
Bî-hod ola düşe her bir gūşede

[35] Yayıla ol ün cihāna ser-te-ser
Düşe yüzi üstine ‘avrat [ü] er

[36] Halk-ı ‘ālem kōrkudan ez-ān öle
Şanalar kim tağ [u] taş berrān ola

[37] Yüklü ‘avratlar bırağa yükini
Vir şalāvāt aç behiştüñ kuflını

{3b}

[38] Her biri kendü_özinē meşğül ola
Kimi ma‘zāl kimisi maqbül ola

[39] Şanalar yıkıldı yer ü gökleri
Bî-hod ola gide cümle ökleri

[40] Ol günüñ yavlağ ‘azābı çok-durur
Bî-‘azāb oldur <ki> günāhı yok-durur

[41] Kalmaya ‘aklı birinüñ iy şafā
Hem bunu böyle buyurdı Muştāfā

[42] Yata anlar bir zamān sonra yine
Gele ‘aqlı her birinüñ yirine

[43] Göreler tağlar yerincedür hemān
Ay [u] güneş yer [ü] gök heft āsumān

[44] Eydeler bu ne ün-idi ki ‘aceb
Kim kulağumuza geldi nē sebeb

[45] Şuncılayın görmiş-iken heybeti
Kılmaya Tañrı’ya kimse tã‘ati

[46] Unudalar tã‘ati zıkr ü şük(ü)r
Eyleyēler dā’imā fışk u fucūr

[47] Yedi yıl bunlar yine emīn ola
İllā halk [ki] bī-dīn ü fāşık ola

{4a}

[48] Yedi yıldan soñra ide bī-niyāz
İsrāfil’e kim yine çal sūr[u] sāz

[49] Çala şūrı duta cümle‘ālemi
Vaḥş u ṭayr u dīv perī ādemī

[50] Şöle çala şûrî¹⁰ kim çün emr ola

Kim ünün[i] işiden¹¹ cümle öle

[51] Kim[i] loğma yudar-iken cān vire

Kim[i] öle düşe āğzından yire¹²

[52] Kim[i] yolda gider-iken cān vire

Kim[i] düşe [öle] bāzārda revān¹³

[53] Kimi bāzār ider-iken aṅsuzun

Düşe öle söylemez ola sözün

[54] Kimi bāzārda evine irmeye

Ḥasret ola birbirini görmeye

[55] Vaḥş u ṭayr u ādemi dīv perī

Öle cümle qalmaya kimse diri

[56] Öle şeyṭān [u] şeyāṭīnler-ile

Ne kim anlardan var-ısa kıırıla

¹⁰ Nūshada “şūra” şeklinde yazılmıştır.

¹¹ Nūshada şeklinde yazılmıştır.

¹² Nūshada “yere” şeklinde yazılmıştır.

¹³ Mısra kafiye bakımından kusurludur.

[57] Kırk gün karañu_ola bu dünyada

Yire göge düşe gavğa iy dede

{4b}

[58] Bu yir üstinde ne-kim var mañlûkāt

Ğamusına ire ol ünden vefāt

[59] Geçe ikinci kıata ol ün dahı

Ğıra ħavmin ikincinüñ dahı

[60] Anda dahı ta ki mañlûkāt ola

İleni vü göneni virān kıla

[61] Geçe üçünci yere bu kez ol ün

Yene anuñ dahı varın anda gün

[62] Ğıra anuñ dahı bütün ser-te-ser

Bu kez ol dördünci yire ki iner

[63] Anuñ dahı ħıra ħavmin çoğ u az¹⁴

Geçe beşinci kıata iy ser-ferāz

¹⁴ Mısra vezin bakımından kusurludur.

[64] Ehlini kıra anuñ dañı i yār
Cem'ini eylëye anuñ tār u mār

[65] Geçe ol altıncı yire irişe
Anda dañı meşğāl ola ol işe

[66] Eyleye anı dañı zār ü zeber
Geçe yedinci kıta kıla güzer

{5a}

[67] Anda dañı nē ki yaratdı ħālık
Ola hem yiri götüren öküz balık

[68] Cümle yer ehli geçe iy zū-fünūn
Bu kez andan göklere düşe o ün

[69] İşbu evvel kıat göge ol ün ire
Anda dañı hem feriştereler kıra

[70] Cān virdiler anda cümle iy şebāb¹⁵
İl günden kıla bir gün ħarāb

¹⁵ Nüshada سبب şeklinde yazılmıştır.

[71] Bu kez andan gee ikinci ata

ıra anuñ ehlini dağı ata

[72] Gee ferişmeleri udan uca

Andan üçünciye gee iy h^vace

[73] Eyleye anı dağı utlu urān

Gee dördünci ata ol-dem revān

[74] Anı dağı eyleye bir yaña ol

Gee beşinciye ol ün döne yol

[75] Ol beşinci at göge hışmın ide

Gee altıncı göge ol ün gide

[76] Ol ferişmeleri dağı anda var-ıdı¹⁶

ıra h̄ç almaya¹⁷ anlardan diri

{5b}

[77] Ol yedinci at gögüñ ferişmesin

İre ol ün ıra anda amusın

¹⁶ Mısrânın vezni kusurludur.

¹⁷ Nüshada “avğāya” şeklinde yazılmıştır.

[78] Yerde gökde qalmaya deyyār çün

İrişe ‘arşa doqına bu-kez ün

[79] Kürsiden ‘arşa muqarrebler tamām

Cümle ol ünden öläler ve’s-selām

[80] Qalmaya Cebrā’ī ü illā Celīl

Mīkātīl (ü) İsrāfīl ü ‘Azrātīl

[81] Ölmeyē kim ta ki Hāq fermān ide

Der ki¹⁸ ne-kim var diye bu dünyāda

[82] Hāq şora ‘Azrātīl’e kim var-ıdı

İde beş ten qalduq uş quluñ biri

[83] Yine ol-dem Pādişāh emr eyleye

Bunlaruñ dağı cānın algıl diye

[84] Qabz ide ol dördinüñ cānın ala

Yaluñuz dünyāda ‘Azrātīl qala

¹⁸ Nūshada “ki der” şeklinde yazılmıştır.

[85] Pes yene emr eyleye Ma‘būd-ı Pāk
Ki diri kim var diye ez-ehl-i ḥāk

[86] ‘Azrā’ ı yüz yere urup söyleye
Tañrı’ya ḥamd u şenā çok söyleye

{6a}

[87] İde kim iy rahmet issi Pādişāh
Kim saña yokdur zevāl ü derd ü āh

[88] Sensin hem Ma‘būd-ı Ḥayy u Lā-yezāl¹⁹
Şāni‘ u pāk u Qadīm ü bī-mişāl

[89] Ben kuluñ uş dünyāda qaldum za‘īf
Qorqudan ditrer vücūdum [iy] Laṭīf

[90] Emr ide ‘Azrā’ ıl’e iy kulum
Çün bilür sen kamuya vardur ölüm²⁰

[91] İde kim Qurān’da var-durur ‘ayān
Okuduñ ki “Küllü men ‘aleyhā fān”²¹

¹⁹ Mısranın vezni kusurludur.

²⁰ Nüshada “elem” şeklinde yazılmıştır.

²¹ «Yeryüzünde bulunan herkes fânidir.» Rahman suresi, 26. âyet.

[92] Kim bu dünyāda ʔogān ölesidür
Her ne-kim kıldı anı bulasıdur

[93] Sen dahı tiz aldı emrin ide²²
‘Azrā’ıl’uñ cānı gövdeden gide

[94] Bir rivāyet böyledür yā Müslimün
Hak söze ikrāruñ olsun mü’minün

[95] Bir dahı budur ki Hak emr eyleye
Sen-de al cānıñı diyüp söyleye

[96] İde kim sen senüñ algıl cānuñı
Çün düketdüñ ‘ömrüñi vü cānuñı

{6b}

[97] Çünkü buyura aña ol Müste‘ān
Tağıda kanatların kim ol zamān

[98] Bir kanadınuñ uzunı iy h^vace
Biş yıllık yoldur hem uçdan uca²³

²² Mısranın vezni kusurludur.

²³ Mısranın vezni kusurludur.

[99] Altı yüz biñdür anatları anuñ
Şıduñ olsun var-ısa ‘aluñ senüñ

[100] ‘Azrā’l ün sözüni hem işide
Na‘re ura derd-ile bir āh ide

[101] Kim üninden cümle ‘ālem ditreşe
Yere vü gök içine ava düşe

[102] Dünya halkı ger diri ola-y-ıdı
Anuñ üninden amu öle-y-ıdı

[103] orusundan ‘Azrā’l ol-dem ura
amu uçmaq ortalıına vara

[104] İde kim bilse-y-idim cān almaun
Acısını böyle olur ölmegüñ

[105] Mü‘minüñ cānın müşfik ala-y-ıdum²⁴
Şimdi ben daı āsān öle-y-idüm

²⁴ Mısranın vezni kusurludur.

[106] Anda kendi kendinüñ cānın ala

Tañrı'nuñ emri gerek şöyle öle

{7a}

[107] Halk-ı 'ālemde diri h̄ç kalmaya

Hak'dan artuḡ h̄ç kimesne kalmaya

[108] Hālīḡ u Ma'būd u Hayy u Lā-yemūt

Ol ki kullara virür her laḡza ḡūt

[109] Anda ide ḡanı ol dünyā-yı dūn

Şol kişiler ki na-hak iderdi ḡūn

[110] Ḳanı anlar kim cihāna şāh-ıdı

Her birinüñ yüzleri ḡusn-i māh-ıdı²⁵

[111] Ḳanı anlar kim tekebbūr oldılar

Ḳahr ki her biri gör kim n'oldılar

[112] Pes ḡadīm olmaḡ [ḡü] aña yaraşur

Kim neye emr eyler-ise erişür

²⁵ Mısranın vezni kusurludur.

[113] Vāhid'ül-Ḳahhār benven bī-gümān

‘Alem-i esrār benven bī-gümān

[114] Evvel [ü] āḥīr benven Perverdigār²⁶

Kim yinē diler-isem elüm irer

[115] İki yüz yıl bu cihān şöyle qala

Gör ki şoñra kudretinden ne kıla

[116] Yağmura emr eyleye gökden yağa

Kim ber-ā-ber ola tağ-ıla ova²⁷

{7b}

[117] Gece [vü] gündüz yağa kırk gün müdām

Kim deñiz ola bu yeryüzi tamām

[118] Şu duta bu dünyāyı başdan başa

On iki arşun ola tağdan taşā

[119] Kalmaya yer kim şuya ğarq olmaya

Şöyle kim alçaq yüce fark olmaya

²⁶ Mısrânın vezni kusurludur.

²⁷ “Ova” kelimesi metinde şeklinde yazılmıştır.

[120] Tañrı'dan emr ola bu yağmur diñe

Ol deñiz dañı gide yere siñe

[121] Dükene şular deñizler kuruya

Başlaya Ādem yer[in]den durıya

[122] Yeryüzine döne a'zā vücdā

Çün diri kalmış diyeyā Vedūdā

[123] Göreler kim çürümiş gitmiş-idi

Her biri bend guşeden gitmiş-idi

[124] Yene Hāq emr eyleye cānın vire

Kim yerinden şükr idüp örü tura

[125] Yene Cebrā'ıl ü Mīkā'ıl dañı

Diri ola yine 'Azrā'ıl dañı

[126] Pādişāh emr eyleye şūrı çala

Kim üninden cümle bu 'ālem tola

{8a}

[127] İşid imdi kim řırñ ħaddi nedür

Uzunı vü şekl ü ħaddi nedür²⁸

[128] řuruñ ħaddi dünyaca yetmiş-durur²⁹

Her budadı bir yaña gitmiş-durur

[129] Yedi şak olmuş-durur her bir budak

Yeddi dünyāca yaratmış anı Ħak

[130] Her budakda var boğunlar bĩ-ħisāb

Degme budakda delikler bĩ-ķitāb

[131] Her delükden çıkā bir dürlü āvāz

Vir řalāvāt raħmet itsün kār-sāz

[132] Her delük-ki şurağıdur bir cānuñ

Cānları anda olur her bir tenüñ

[133] Çünki ol şürı çala fermān ola

Çıķa andan ķamu cān berrān ola

²⁸ Mısranın vezni kusurludur.

²⁹ Mısranın vezni kusurludur.

[134] Dünyā ʔola ǧavǧasından ol cānuñ

Yolı evvel ʿarşa olur bunlaruñ

[135] Gökyüzünde kuş bigi şöyle uça

Cismini bulunca yetmiş yıl geçe

[136] Degmesini güç-ile kendü haşmına³⁰

Issinuñ gele gire cismine³¹

{8b}

[137] Diri kıla Hâk yene ʿâlemleri

Coşa götüre ʔayr u cinn ü âdemleri³²

[138] Halkuñ ol-dem ʔayǧusı bî-ḥadd ola

ʔayǧulu göñüllerinde sed ola

[139] Cümlesi ḥayrân olalar ol zamân

Çıǧrışalar ey Hudâvend-i³³ cihân

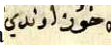
[140] Kimse bakmaya bularuñ ḥâline

Hîç naẓar itmeyeler aḥvâline

³⁰ Mısrânın vezni kusurludur.

³¹ Mısrânın vezni kusurludur.

³² Mısrânın vezni kusurludur.

³³ Nüşada şeklinde yazılmıştır.

[141] Kullarından t̃a ki ol K̃ādir³⁴ Çalab

İstem̃eyince ħisāb ol Ferd ü Rab³⁵

[142] Çünki ol tenler dirilüp turalar

Sinler yanuñ üstine oturalar³⁶

[143] Her biri yerinden yetmiş yıl tura³⁷

Kimse ölmeye ki bunları şora

[144] Her birisi k̃or̃kudan giryān ola

Anadan t̃oğm̃ış bigi uryān ola

[145] Birbirinüñ ħāl̃in[i] h̃iç şormaya

Kimse bunlaruñ ħisābın görmeye

[146] Şöyle bunlar tura yetmiş yıl tamām

Vir şalavāt Muştafā’dandur kelām

{9a}

[147] Yüzüni güneş aşāğa döndüre

Isısı kanda doķunsa yandura

³⁴ Nūshada şeklinde yazılmıştır.

³⁵ Nūshada şeklinde yazılmıştır.

³⁶ Mısrânın vezni kusurludur.

³⁷ Mısrânın vezni kusurludur.

[148] Ol günüñ ısısı hem pür-süz ola

Derleri içinde cümle ğark ola

[149] Ol kıyāmet ısısından turalar

Bunca dürlü kim ‘azāblar göreler

[150] Kaynaya beyni süñüklerde ilik

Bir ola yoğsul u bay şāh u melik

[151] Her birisi kendizüni bilmeye

Qorqudan ‘aqlı qarāra gelmeye

[152] Isıdan ol tenleri şöyle şişe

Derleyē her birisi ḥadden aṣa

[153] Kimisinüñ der topuğına çıka

Kayna[ya] derkim ayağından yaḳa

[154] Kiminüñ der boynına çıkmış ola

Vücūdın başdan başa yaḳmış ola

[155] Her kāfirler derleyē Ceyḥūn bigi

Der içinde eriye qurşun bigi

[156] İsteyince Pādiṣāh andan ḥisāb

İşbu deñlü her kişi göre ‘azāb

{9b}

[157] Halk-ı ‘ālem ins ü cin [hep] cem‘ ola

Nā-gehān gökden yere bir ün gele

[158] Heybetinden ol ünüñ ditreyeler

İy Hudāyā bu ne ündür diyeler

[159] Göreler kim Tañrı’nuñ emri ola

Gökler ol-dem şakka şakka ayrıla

[160] ‘Arş u gin gökleriñferiştessin³⁸

Yeryüzine ine tura kamusın

[161] Yer kıala hep yıkıla gökler tamām

Hem ola zīr ü zeber cümle cihān³⁹

[162] Çünkü gökdeki feriştehler kamu

Yeryüzine dökülēler iy ‘amū

³⁸ Mısranın vezni kusurludur.

³⁹ Beytin kafiyesi problemlidir.

[163] Kim kıyāmet kopıcağ bu yerleri

Götürem bir dahı döşeyem arı

[164] Çünkü bu yer götüre⁴⁰ Hālîk-ı⁴¹ cihān⁴²

Çanda olusar işid eydem ‘ayān

[165] Şöyle buyurmuş resülūñ tapusı

Kim şırāt üstinde ola kamusı

[166] Kıldan ince⁴³ ola⁴⁴ kılıçdan eti

Yolları uzun ola çok zaḥmeti

{10a}

[167] Çanda ola ol şırāt-ı müstaḳīm

Ṭamunuñ üstinde ola hem muḳīm

[168] Üç biñ yıllık yoldur yavlağ ‘azīm⁴⁵

Her ki mü’mindür geçü bī-ḥavf yanum

⁴⁰ Nüşada şeklinde yazılmıştır.

⁴¹ Nüşada şeklinde yazılmıştır.

⁴² Mısranın vezni kusurludur.

⁴³ Nüşada “anca” şeklinde yazılmıştır.

⁴⁴ Nüşada “ol” şeklinde yazılmıştır.

⁴⁵ Mısranın vezni kusurludur.

[169] Andan artuḡ ʔamu üstünde yedi
Köpri var[dur] Muṣṭafā şöyle dedi

[170] Her birin biñ yılda geḡer t̄z̄ geḡen
Ḳuṣ bigi mü'mindür üstinden uḡan

[171] Gök baḡırdan yer demirden döṣene
İssısından ḡaḡ yavlaḡ uṣana

[172] Her bir ādem nefes ü nefes diye
Kimse yoḡ-ki kendünüñ ḡaydın yiye

[173] Bir rivāyet Muṣṭafā'dan şöyledür
Kim inanḡıl kim bu söz böyledür⁴⁶

[174] İdeler⁴⁷ kim biz Ādem peyg̃āberi
Bulalum-ki ol bize ḡıla yārī

[175] İsteyin [kim] bulalar ḡün varalar
Ayaḡına düşeyin yalvaralar

⁴⁶ Mısrânın vezni kusurludur.

⁴⁷ Nüshada “iderler” şeklinde yazılmıştır.

[176] Ağlayalar eydeler⁴⁸ ‹kim› gör hâlimüz

Atamızsın sen bizüm tut elimüz

{10b}

[177] Hem bir kayguya ben bitmişem⁴⁹

Ğuşşasından kendüzim unutmuşam

[178] Bir haṭā kıldum cihānda gördiler

Beni uçmaḡdan ki ṭaşra sürdiler

[179] Sizūñ-içün ben nicēsi söyleyem

Çāre bulsam⁵⁰ müşkülüm ḡal eyleyem

[180] Size ilkin ben ḡulavuz olayın

Ḳandadur Nūḡ'ı siziñ-çün bulayın

[181] Ṭutar-ısa ol ṭuta ḡalḡuñ elin

Zīra ol-durur resūl-i evvelin

[182] Nūḡ'ı ḡanda‹dur› diyü ol-dem şoralar

İster-iken baḡup anı göreler

⁴⁸ Nūshada “eydürler” şeklinde yazılmıştır.

⁴⁹ Mısranın vezni kusurludur.

⁵⁰ Nūshada “bulmasam” şeklinde yazılmıştır.

[183] Eydeler ey Tañrı'nuñ peyg̃āmb̃eri

N'ola H̃aḡ'dan dileseñ miskinleri

[184] Ola-kim āsān geḡe bizden ḡisāb

Gidevüz uçmaḡa görmedin 'azāb

[185] Ol-daḡı ide yolımda şermsār⁵¹

Olmuşam şöyle-ki ser-gerdān [u] zār

[186] Ol sebebd̃en ḡayḡuya batdum hemān

ḡavmüme ben diledüm H̃aḡ'dan ṡufān

{11a}

[187] Şuya ḡarḡ itdi ḡamusın Pādişāh

Ḳorḡaram gelmiş ola benden ḡünāh

[188] Yürüñ İbrāhīm[e] varuñ ki Celīl

Ḳur'ān içre aña dimişdür H̃alīl

[189] Geḡüben andan H̃alīl'i bulalar

Feryād idüb saçlarını yolalar

⁵¹ Nüshada şeklinde yazılmıştır.

[190] Yalvarup diyeler kim yā İbrāhīm⁵²

Çün Halîl'üm didi saña ol Kerîm

[191] Bize dahı bir şefā'at eylegil

Bu yazuklarımızı Hâk'dan dilegil⁵³

[192] İde kim benüm elümden gelmez ol

Çorçaram kaygu irem gönüm melül

[193] Dünyada zîrā günāh çok işledüm

Çaşd-ıla üç dürlü yalan söyledüm

[194] Ol sebebden olmışam şöyle çadîd

Rahmetinden tutmuşam aña ümîd

[195] Eyde ol halka Halîlü'llāh çuruhn

Mūsā peygānber çatına bir varuhn

[196] Mūsā peygānber Kelîmü'l[ı]āh-durur

Çamu peygānberlere ol māh-durur

⁵² Mısranın vezni kusurludur.

⁵³ Mısranın vezni kusurludur.

{11b}

[197] Geçüben Mūsā atına varalar

Yek-varuben arşusına uralar

[198] Eydeler kim ey Kelīmü'llāh bize

ıl şefā'at Tañrı'dan amumıza

[199] ayğudan h āatümüz almadı

Kimsene bu derde dermān bulmadı

[200] Mūsā eydür bunlara ey bendegān

Bir an eyledüm nā-aben ol zamān

[201] Ben dahı suç işledüm bilün amu

Bilmedüm tedbīrini nedür 'amū

[202] orkulardan kendüzimden gıtdüm uş

ayğudan avf ben beni unuttum uş

[203] Mūsā dahı 'İsā'ya varuñ diye

Meger ol sizün-iün bir ğam yiye

[204] Bulur-ısa ol bile are size

Yoksa bizüm ayğumuz yeter bize

[205] Derilüp ‘İsā atına geleler
Ta kim ol derlere dermān bulalar

[206] Ol alāyık arılar amusı
İdeler kim ıl şefā‘at ya ‘ İī

{12a} [207] Yazuumuzı bizüm H’dan dile
Ola kim H bize bir ramet ıla

[208] ‘İsā peygāber diyē kim yā gūrūh
Yazuumuz var bizüm mānend-i kūh

[209] Anama Tarı didiler hem baa
Şöyle buhtān itdiler alduk⁵⁴ aa

[210] H bilür bizüm suçumuz yo-ıdı
İllā bende kim ki mūnkir o-ıdı

[211] Gücümüz yetmez-ıdı mūnkirolere
Ser-me-ser olduk bu sözden iy yāre

⁵⁴ Nūshada “ılduk” şeklinde yazılmıştır.

[212] Gelmez elümden ki sizi kırtaram

Bir işidüñ ki size öğüt virem

[213] Derde dermān göstereyim görüñüz

Muṣṭafā’nuñ ḥazretine varuñuz

[214] Kırtarur-ısa⁵⁵ sizi ol kırtara

Kim kıyāmet sizüñ-içün burtara

[215] Sizi kırtarur hem elinden gelür

Maḳbāl olur ne-kim ol-dilden gelür

[216] Bir dürlü daḥı rivāyet Muṣṭafā⁵⁶

Öyle buyurdı resül bā-ṣafā⁵⁷

{12b}

[217] Didi başum kim senden kılduram⁵⁸

Şükr idem Tañrı’ya hem örü tıram

[218] Ḥaḳ buyura kim yā Cebrā’ıl Cebrā’ıl⁵⁹

İsrā’ıl ü Mīkāl ü ‘Azrāl

⁵⁵ Nūshada şeklinde yazılmıştır.

⁵⁶ Mısranın vezni kusurludur.

⁵⁷ Mısranın vezni kusurludur.

⁵⁸ Mısranın vezni kusurludur.

⁵⁹ Mısranın vezni kusurludur.

[219] İde kim uçmağa varun işbu dem

Her biriñüz anda tutuñ bir ‘alem

[220] Hulleler iletuñ ki burāk ol şafā⁶⁰

Giye yiye iriše ol Muşţafā

[221] Benden iletuñ ħabībüme selām

Emr ola ‹çünkü› melā’iklere tamām

[222] Ĥaḳ sözüni varalar bitüreler

Her biri nūrđan ‘alem⁶¹ götüreler

[223] Ol ‘alēmüñ başları nūrđan ola

Aḳbeḫi dürr ü güherden ola⁶²

[224] Hulle ŧonları bile tāc u kemer

Bir burāk üstünde nūrđan eyer⁶³

[225] Birini istēyüben bulmayalar

(?)⁶⁴ n’itmek gerek bilmeyeler

⁶⁰ Mısranın vezni kusurludur.

⁶¹ Nüşada “‘ālem” şeklinde yazılmıştır.

⁶² Mısranın vezni kusurludur.

⁶³ Mısranın vezni kusurludur.

[226] Ellerine çünkü girmez göreler

Girü gelüp hâzrete yalvaralar

{13a}

[227] İdeler kim iy Hudâvend-i cihân

Muṣṭafâ’dan bulmaduk hergiz nişân

[228] Hâk te‘âlâ ide kim aytuñ tûruñ

Muṣṭafâ nûrın gözedüben görüñ

[229] Göresiz ki kıanda balķır-ısa nûr

Anda varuñ kim Muḥammed andadur

[230] Bu kez ineler bu yerde turalar

Nâ-gehân nûrı yaķuban göreler

[231] Göreler kim ‘arṣa deġin berķ urur

Pes bileler kim Muhammed andadur

[232] Ol⁶⁵ nûruñ kıatına gele [her] biri

Çaġrıṣalar iy nebîler serveri

64

⁶⁵ Nüshada “evvel” şeklinde yazılmıştır.

[233] Yüz[i] aķ ola vü gözleri ķara

Elli yıllık yol[ı] bir demde vara⁶⁶

[234] Hulle giye Muştafa burāķ bine

Feriştehler ıturalar dört yanına⁶⁷

[235] Getüreler nārdan ‘ālem üstüne

Şöyle ‘izzet ola Tañrı dostına

[236] Eyide kim Cebrā’īl nē ün-durur

Hem bana bildir bugün nē gün-durur

{13b}

[237] Uş kıyāmet günüdür ya Muştafa

Halk ünü göklere çıķdı iy şafa

[238] İde Allāh ümmetüm n’itdi ‘aceb

Cebrā’īl ide kim ol ķādir çalab

[239] Daħı istēmedi bunlardan ħisāb

Ne su’āl var ne cevāb var ne kitāb

⁶⁶ Nūshada “vire” şeklinde yazılmıştır.

⁶⁷ Mısrarın vezni kusurludur.

[240] Halāyıkūñ yüregi biryān ola
Yürür-iken zār-ıser-gerdān ola

[241] Muştafā yüzini şol-dem göreler
Ağlaşuban aña karşı varalar

[242] Çağrışuban ideler ya Muştafā
Biz yazıklu_ümmetinē senden vefā

[243] Zārīkılup ideler işbu sözi
Muştafā’nuñ anda çok göyine_özi

[244] İde kim gelüñ iy miskin ümmetüm⁶⁸
Dāyimā sizden yañadur himmetüm

[245] Çün resülün sözünü iştdiler
Ağlaşırken şādılıklar itdiler

{14a}

[246] Vara ol-dem Tañrı’nuñ peygāmberi
Hāzrete hem ol nebīler ser-veri

⁶⁸ Mısranın vezni kusurludur.

[247] Der-gāha karşı otura ol zamān
Emr idince ol Hudāvend-i cihān

[248] Şöyle buyurdi resūlūñ ḥazreti
Secdeye vara dilēye ümmeti

[249] Çok şenā vü ḥamd ide sūcūd ide
Hīç kimesne dimedük-dür dünyada

[250] Secdeye vara [vü] örü tırmaya
Secdeden ol başını kaldurmaya

[251] Şol kadar yaña gele Ḥaḳ'dan nidā
Her du'ā kim yoluña olsun fidā

[252] Dile ne-kim diler-iseñ yā resūl
Secdeden tır ḥācetūñ kıldum qabūl

[253] Şükr idüben secdeden baş kaldura
Ümmetinūñ ḥālını bir bir şora

[254] Kurtara şefī' oluban ümmeti
Kim yiyicek şükr iderler ni'meti

[255] Kimde kim bir zerre⁶⁹ ĩmān var-ısa

Şıdk [u] ihlāş anuñ-ıla yār-ısa

{14b}

[256] Dahı şol-kim dünyada Allāh dedi

Yā Muḥammed yā resūlü'llāh didi

[257] Kurtarayın didi_odundan tamunuñ

Hak bağışlaya günāhın kamunuñ

[258] Herki bāzār eyledi Ma‘būd’ına⁷⁰

Bĩ-gümān irişdi ol maqşūdına

[259] Yeddi şaf bu cümle ‘ālem turalar

Tā ki Hak’dan emr n’olur göreler

[260] Gōñlüne düşe ne kim itdi ise

Her bir ādem dünyada n’itdi ise

[261] Çok peşīmān ola aşşı kılmaya⁷¹

Her birisi n’olası[nı] bilmeye

⁶⁹ Nüşada زره şeklinde yazılmıştır.

⁷⁰ Nüşada مقبود له şeklinde yazılmıştır.

⁷¹ Nüşada “qalmaya” şeklinde yazılmıştır.

[262] Țamu ehli ideler kim iy Kerĩm
Țamudan sen bizi Țurtar iy Raħĩm

[263] Țağrıřalar cümlesi hem ol zamān
Kim bu andan el-amān-u el-amān

[264] İdeler kim Țurtula bundan ‘aceb
Țaħ Te‘ālā eyleye meger sebeb

[265] Kim bu oddan⁷² Țurtılavuz bĩ-elem
Ger ezelden ĥayr yazıldı Țalem

{15a}

[266] Tañrı maħşerde gerek Țādĩ ola
Baħtlu oldur ki⁷³ Țaħ rāżĩ ola

[267] Ĥalk-ı ‘ālemden ola ol gün ĥisāb
Kimine raħmet Țıla kimine_‘azāb

[268] Evvelki şafa Țura ol Muřtafā⁷⁴
Hem ikinci şafa Ādem ki řafā

⁷² Nüşada “otdan” şeklinde yazılmıştır.

⁷³ Nüşada “kim” şeklinde yazılmıştır.

⁷⁴ Mısranın vezni kusurludur.

[269] Üçünci şafa Nūḥ peygām-ber tura⁷⁵

Dördünciye İbrāhīm peygām-ber tura⁷⁶

[270] Dāvūd ı ‘İsā ola şafuñ biri

Mūsāpeygām-ber ola hem āhiri

[271] Her biri ümmetleriyle turalar

Tañrı ne eydi-isē [hem] göreler

[272] Ol gürāh kim Muşţafā ümmeti var

On iki bölük ola bunlar i yār

[273] Bir bölügin dutalar iy bahtlu

Her birinüñ qarnı tağlardan ulu

[274] Degmesinüñ qarnı ‘aķrebdür yılan

Topťoludur göreler bellü beyān

[275] Zebāñiler uşalar n’idem saña

Çağrışalar ideler⁷⁷ hāzā cezā

⁷⁵ Mısranın vezni kusurludur.

⁷⁶ Mısranın vezni kusurludur.

⁷⁷ Nüşada “iderler” şeklinde yazılmıştır.

{15b}

[276] Oldur añlar kim ribā yerler-idi

Yā zekāt virmek nedür dirler-idi

[277] Bir bölüğünñ hem ağızından ƙan⁷⁸

Aƙa burnından iriñ ola revān

[278] Eli barmaƙları ƙırılmış ola

Hem anuñ dilleri kesilmiş ola

[279] Oldur añlar kim bāzari üstine

Yalan and iƙerler-idi dostına

[280] Bir bölüğünñ dağı görmez gözi

Olısdur key⁷⁹ işit işbu sözi

[281] Oldur⁸⁰ añlar bilmedi ki yalına

Ʀanuƙ olurlardı ki ƙalk inana

[282] Bir bölüğü⁸¹ olmaya ağızında dil

Ʀalk iƙinde mağbūn u ƙor u ƙacīl

⁷⁸ Mısranın vezni kusurludur.

⁷⁹ Nüshada şeklinde yazılmıştır.

⁸⁰ Nüshada “ol-durur” şeklinde yazılmıştır.

⁸¹ Nüshada şeklinde yazılmıştır.

[283] Her birinüñ yüzine bir ejdehā

Yapuşa şarmaşa hışmı müntehā

[284] Geh gele cānı bularuñ ki gide

Gör ki buñlar dañı n'itdi dünyada

[285] Ol-durur⁸² kim mālını Hāḡ yoluna

Virmez-idi kim deminde bulına

{16a}

[286] Bir pulı virmezler-idi kimseye

Bunlarıñ işi-idi rızq-ı ribā

[287] Bir bölügüñ tenleri şöyle қоқа

İt ölüsinden dañı beter çıқа

[288] Anlarıñ çirkīn қоқusı yayıla

Dükeli ḡalk anlara la'net kıla

[289] Ol bölükler dañı anlardur riyā

Dünyada kılmış-ıdı anlar zinā

⁸² Nüshada “oldur” şeklinde yazılmıştır.

[290] arhlarından bularuñ iriñle an

Bularuñ cezāı bu-durur hemān

[291] alk bilmez diyü ılırlardı gūnāh

āh[a] ayāndur amu işler i āh

[292] Bir bölügi eli yok ayağı yok

Yüz[ler]i ardına hem setri açuk

[293] Ol-durur kim yanu yanarlar-ıdı

oñşılar yavuz şanarlar-ıdı

[294] Bir bölügi gözleri gök yüz ara

Dilleri arşun üzere topdur yere⁸³

[295] Sürine arınları yir üstine

arkā tutağları gögsi üstine

{16b}

[296] Anlar oldur ki ierlerdi şarāb

Dirler-idi anda eng i rebāb⁸⁴

⁸³ Mısranın vezni kusurludur.

⁸⁴ Mısranın vezni kusurludur.

[297] Bir bölüğün ağızlarından od yağa⁸⁵

Od-ıla qarın toludur kim yana

[298] Anlar oldur kim yetimlerin malını

Yirler-idi bilmeden ahvālını

[299] Bir bölük dağı buları ol zamān

Öldürerler giri dirile hemān

[300] (?)⁸⁶ yitmiş ulu yanı zīr-ıla⁸⁷

Ol bölük [ki] dağı gör kimler ola

[301] Anlar anlardur ki nā-gāh qan ide

Tañrı mahşerde cezāsını ide

[302] Turuñuz (?)⁸⁸ bir bölük

Dünyada hem (?)⁸⁹ andan (?)⁹⁰

⁸⁵ Mısranın vezni kusurludur.

⁸⁶ كَوْنَهُ

⁸⁷ Mısranın vezni kusurludur.

⁸⁸ صُورَانْدَه فُورَانَا

⁸⁹ بَكْدُر

⁹⁰ كَوْنَك

[303] Ol anlardur kim bī-namāz ola⁹¹

Dünyada hem kovcı [vü] ğammāz ola

[304] Cüdām hem baraş ola biri⁹²

Aydı cehennemdür anuñ [hem] yiri

[305] Oldur anlar ata ata içinde⁹³

Raḥmet olmaya anlara iy dede⁹⁴

{17a}

[306] Nedür on ikinci durı şafā⁹⁵

Oldur anlar ki bekledi vefā⁹⁶

[307] Sünneti farzı yerince kıldılar

Mescid içinde cemā‘at oldılar

[308] Tutdılar bir Tañrı’nuñ buyruğını

Anları maḥrūm kıomaya ol Ğanī

[309] Yüzleri her birinüñ bir ay ola

Dīn-ile ĩmān-ıla hem bay ola

⁹¹ Mısranın vezni kusurludur.

⁹² Mısranın vezni kusurludur.

⁹³ Mısranın vezni kusurludur.

⁹⁴ Mısranın vezni kusurludur.

⁹⁵ Mısranın vezni kusurludur.

⁹⁶ Mısranın vezni kusurludur.

[310] Berķ ide maḥşerde yüzi şu‘lesi

Görelər anı ḥalāyık cümlesi

[311] Her ki buñları görü[rse] tañlaya

Yüzi nūrından buları añlaya

[312] Eydeler cümlesi peygām-ber durur

Anuñ-içi[n] koķusı ‘anber durur

[313] Muştafā’nuñ bu durur ümmetleri

Ol ḥabību’llāḥ ki āḥiret begi

[314] On ikiden bir bölügin süreler

Uçmağa ḥulle vü⁹⁷tonlar giyeler

[315] Gör[e] kāfirler Muḥammed ümmeti

Şöyle zārılıklar ideler qatı

{17b}

[316] İdeler ki keşki biz de dünyada

Taş u toprak ola idük iy de[de]

⁹⁷ Nüshada “vü ḥulle” şeklinde yazılmıştır.

[317] Ol on bir bölük kim didüm anı⁹⁸

Buyura Hâk tamuya iltûn anı

[318] Muştafâ ger bine ol Burâg’a⁹⁹

Yüriye ümmetlerinden bulmağa

[319] Dört yüz biñ görüp ferîşteler¹⁰⁰

Muştafâ’nuñ bilesince yortalar

[320] Enbiyâlar nefsiñ nefsiñ diye¹⁰¹

Yüriyê ol ümmeti kaydan yiye

[321] Ümmetin ister-iken Faḥr-ı cihân¹⁰²

Çıka dört yâri gözine karşıdan

[322] Ol Ebū Bekr ü ‘Ömer ‘Osmân ‘Alî

Muştafâ’yı göreler ol dört velî

[323] Dör[di] dahı baş açuḳ yalıñ eyin

İrişeler seyyide şöyle yayan

⁹⁸ Mısrânın vezni kusurludur.

⁹⁹ Mısrânın vezni kusurludur.

¹⁰⁰ Mısrânın vezni kusurludur.

¹⁰¹ Mısrânın vezni kusurludur.

¹⁰² Nüshada “cahan” şeklinde yazılmıştır.

[324] Çünkü anlar resʔle irişeler

Ol ḥabībine ire görüşeler

[325] (?)¹⁰³ bile ola kefenleri

Çün göre ol Tañrı dost[ı] bunları

{18a}

[326] Cebrāʔle ide ʔonlar vireler

Dördini dört Burāğ'a bindüreler

[327] Şıdķ-ıla ide resūl-i pūr-kerem

Kim iriş ʔamu yolına işbu dem

[328] Ḥaķ seni sever şıdķuñ pāk-dīn¹⁰⁴

Bekle ümmetüm ķoma ʔamu yolın

[329] ‘Ömer’e ide yūri sen-daķı var

Ḥaķ senūñ ‘adlūñ[i] hem yavlaķ sever

[330] ‘Oşmāñ’a ide kim iy ķān-ı edeb

Sen-daķı var ümmeti ķılğıl ʔaleb

¹⁰³

¹⁰⁴ Mısranın vezni kusurludur.

[331] Hâk katında hem senüñ kadrüñ refî‘

Ümmetüme sen-dağı olğıl şefî‘

[332] ‘Alî‘ye ide ki şād eyle beni

Sen-dağı var iy şefā‘at¹⁰⁵ ma‘deni

[333] Hâk saña demiş-durur kân-ı seḥā

Hem senüñ ḥaḳḳuñda geldi “Hel atā”¹⁰⁶

[334] Dördine böyle buyura Muşafā

Ṭamu yolında ṭuruñ bekleñ vefā

[335] Ümmetümi in-şā‘a’llāh alası

Başarımazsañ girüsiz gēlesiz

{18b}

[336] Baña çağırüñ ki feryād eyleyem

Ümmetüm derdine dermān eyleyem

[337] Kurtaram Hâk ḥazretinde bunları

Ḳomayam ki oda yana cānları

¹⁰⁵ Nüshada “şefî‘” şeklinde yazılmıştır.

¹⁰⁶ «geldi mi? »

[338] Biñ ferişte anlaruñla bir ‘alem
Nüşhada hem böyle yazmışdur kalem

[339] Gide anlar tamu yolına vara
Ümmeti kurtarmağa anda tura

[340] Ol on birlik Muhammed ümmeti¹⁰⁷
Tamuya gëtürelüm gör kudreti

[341] Nice niceler eydeler bunlar hemân¹⁰⁸
Kurtarumaya buları ol zamân

[342] Gelüben çağrışalar Muhammedā
Kurtarımaduğ diyeler Aḥmedā

[343] Başın açup ine Burāk’dan yire
Yalın ayak Ḥazrete ol-dem vara

[344] Ḥazrete karşı tura zārī kıla
Ol melā’ikler-ile yārī kıla

¹⁰⁷ Mısranın vezni kusurludur.

¹⁰⁸ Mısranın vezni kusurludur.

[345] Eydi iy sulṭān-ı ‘ālem iy ilāh

Ḳamuya dilëgin viren pādīṣāh¹⁰⁹

{19a}

[346] Söylemeden saña sözüm āṣikār¹¹⁰

Yaradılmış raḥmeti senden umar

[347] Ḳullara derdin virüp dermān kılan

Cümle düşvār işleri āsān kılan

[348] Sensin āḥir dā‘imā luṭf işleyen

Ḳullara yazıkların bağışlayan

[349] İy kerīm ü iy raḥīm ü iy ṣabūr

Kerem kıl bu derdüme dermān buyur¹¹¹

[350] Ḥaḳ Te‘ālā ide kim yā Muṣṭafā

Në dilerseñ dilegil iy Muṣṭafā

[351] Muṣṭafā zārī kılup eydeyene

Ümmetümi diler[em] yā Rabbenā

¹⁰⁹ Mısranın vezni kusurludur.

¹¹⁰ Nüshada şeklinde yazılmıştır.

¹¹¹ Mısranın vezni kusurludur.

[352] Allāh ide yā ḥabībüm yā resūl

Onları o kim saa ümmet degül

[353] Senüñ anlar sünnetüñ dutmaz-ıdı

Hem benüm farzım[1] istemez-ıdı

[354] Emri nehyi bilmez-ıdı her biri

Anuñ-ıun amu oldu yerleri

[355] Ağlaya yüz yere ura ol ḥabīb

Kim yazular derdine sensin abīb

{19b}

[356] Geri anlar dünyada ıldı ḥaā

Raḥmetüñ odur kerāmsün sen ‘aā

[357] Ḥazretüñde yüzümi ağ eylegil

Ümmetümüñ işini sa eylegil

[358] ün göre Allāh resülüñ işini

Bir nefes yirden götürmez başını

[359] Ḥa e‘ālā luf-ıla ide aa

Yā Muḥammed ün niyāz itdüñ baa

[360] Ben ğanīyem saña bir iş işledüm
Ol yazuklu ümmetün bağışladum

[361] Ümmetini çün resüle bildüre
Muştafā yirden başını kaldura

[362] Tura kendü hāzrete karşı yana
Medh ü tahsīn okıya karşusına

[363] Kurtara ‘aşīleri bilgil yakīn
Zira kim oldur şefī‘ü’l müznibīn

[364] Ümmetini kurtara ol yüzi aq
Giye hulle tonları binē Burāk

[365] Kuşana vü hem giyē vü çün kemer
Hem yüzine kul anuñ şems ü kamer

{20a}

[366] Ol yazuklu ümmeti döndüreler
Haq resulinden yaña göndüreler

[367] Ol ‘ālamet ki bularda var-ıdı
Halk-ı ‘ālem cümle hor u zār-ıdı

[368] Yene āzād ide Tañrı anları
Anı görüp sevünē hem cānları

[369] Çün resūl anlara ola şādīmān
Bağup anları göre Fağr-ı cihān¹¹²

[370] Kim yalıncağdur bular ʔonları yok
Tenleri başdan başa ʔuryān açuğ

[371] Muştafā göñlini şıdğ[1]a bileye
Tañrı'dan bunlara ʔonlar dileye

[372] Gele şol-dem çok ferişte bîş-vār
Ellerinden hulle ʔonları dutar

[373] Ol yalıncağlar kamu ʔonlu ola
Resʔle medğ-i Hağ şükr kıla¹¹³

[374] Hoş ʔalemler götürēler şevğ-ıla
Yüriyēler uçmağ ol zevğ-ıla

¹¹² Nūshada “cehān” şeklinde yazılmıştır.

¹¹³ Mısrarın vezni kusurludur.

[375] Muṣṭafā’nuñ sağ yanında Cebrā’îl

Şol yanında bile gide İsrā’îl

{20b}

[376] Hem bilesince Mākā’îl medh-i hūn

‘Azrā’îl öñince gide reh-nümūn

[377] Çağıra ‘Azrā’îl ol halkı revān

“Ṭarriḳ ū ṭṭriḳ ū bābe’l-cenān”¹¹⁴

[378] Bile dört yüz bin kesle sa[ğ] u şol¹¹⁵

Ümmet-ile uçmağa vara resūl

[379] Muṭafā’ya karşı uçmak kapısı

Açıla çünkü erişe tapısı

[380] On iki biñ hem dahı (?)¹¹⁶

Seyyide karşı çıka (?)¹¹⁷

[381] Görüşe gele Rıdvān Hāḳ dostına¹¹⁸

Müşk-ile ‘anber saçıla üstine

¹¹⁴ «Gönül kapısını çalın.»

¹¹⁵ Mısranın vezni kusurludur.

¹¹⁶

¹¹⁷

¹¹⁸ Mısranın vezni kusurludur.

[382] Şerbet içe her birisi bir kadeh
Ümmetü[n]üñ cānları ola feraḥ

[383] Şād [u] ḥurrem ümmetiyle Muştafā
Gide uçmağa resül-i bā-şafā

[384] Diñle imdi uçmağa vaşfın diyem
İdeyüm bir bir beyān-ender-beyān

[385] Gör kim uçmağı neden yaratdı Hāk
İşid ideyüm anı andurarak

{21a}

[386] Hāk te‘ālā ol Kerīm ü ol Ḥamīd
Eyle buyurmuşdur Qur’ānū’l-mecīd¹¹⁹

[387] Arı şuda yaradupdur cenneti
Kim anuñla toplayısar ümmeti

[388] Hem hevāsın misk-imiş bilgil anuñ
Vir şalāvāt uçmağa girsün cānuñ

¹¹⁹ Mısranın vezni kusurludur.

[389] Ol ferîştehler münādî kılalar

Uçmak ehli işideler bileler

[390] İy bi[h]îşt ehli kamu uçmak sizün

Hürler koçmak hem ‘işret senün¹²⁰

[391] Ğam yi[me]ñ kim size ölüm yok-dur[ur]

Şayruluksız sağılunuz çok-durur

[392] Kıldınız siz uçmakda kim ebed¹²¹

Şöyle taqdîr eylemiş ol ferd aḥad

[393] Uçmak ehli şöyle ğāyet hūb ola

Kamusın maḥbūb hem mergūb ola

[394] Biri birinden kamu şāḥib-cemāl

Yüzleri ay ola qaşları hilāl

[395] Zevk ideler cennet içinde revān

Yüriyeler çünkü anda gülsitān

¹²⁰ Mısrânın vezni kusurludur.

¹²¹ Mısrânın vezni kusurludur.

{21b}

[396] Uçmağũñ ni‘metleri elvān ola

Uçmağ ehline kamu āsān ola

[397] Bağçelerinden anuñ dürlü yemiş

Kim şekerden tatlu-dur[ur] ol imiş

[398] Kim dilerse tura ağaçdan dire

Turmadan ol gele ağzına gire

[399] Kullarına Tañrı ihsān eyleye

Ol kamu düşvār āsān eyleye

[400] Hem yine Firdevs içinde murğ-zār

Yaradupdur pādişāh [ol] girdigār

[401] Ol yazı içinde bī-ḥad [bī]-kıyās

Müşkden tağlar yaratmış bī-kıyās¹²²

[402] Āzme gün ol[ı]cağaz geleler

Ol yazıda cümlesi cem‘ olalar

¹²² Mısranın vezni kusurludur.

[403] Anda çün menberler ola cümle nūr

Halkı cümle oturlar bā-şabūr

[404] Dürr ü yāķūt ola her bir menberi

Şu‘le vire çıķa anuñ hem nārı

[405] Cümle peygām-berler anda cem‘ ola

Muṣṭafā ortalarında şem‘ ola

{22a}

[406] Hāmd ideler hem şāh[a] hem bī-gümān

Anda gele ol kamu ḥūr/cinān

[407] Anlara Hāk’dan gele bir hoş ün¹²³

Kim nedür dilēgüñüz benden bugün

[408] İdeler kim iy Hudāvend-i cihān

Dileriz senden rızāyı biz hemān

[409] Rāzī olğıl bizden iy sulṭānumuz

Raḥmetüñle ğark olupdur cānumuz

¹²³ Mısranın vezni kusurludur.

[410] Hâk Te‘âlâ ide iy kullar size

Râzî oldum hoşnûdam kamuñuza

[411] Cennetümi size virdüm nûr-ıla

Bağ u bağçe cümle tönlar hûr-ıla

[412] Hoş tena‘‘um eyleñüz bunda muķîm

Hem sizüñdür kaçr-ı cennât-ı na‘îm

[413] Cenneti virdüm diye oldur rızâm

Cennet içre işiñüz olsun müdâm

[414] Hem size dahı kerâmet vireyin

Ortadan uş perde[yi] götüreyin

[415] Emr ide kim ortadan gitsün hicâb

Anlara Hâk’dan gele şol-dem hıṭâb

{22b}

[416] Kim baķuñ bir yuķaru benden yaña

Uçmak ehli baķalar andan yaña

[417] Hâk dâdârın şöyle bî-çün¹²⁴ göreler

Hâzretinde mest ü hayrân olalar

[418] Uçmağ ehli âzîne gün bî-gümân

Hâk dâdârın göreler anlar ‘ayân

[419] Kim mübârek gündür âzîne günü

Şamu günlerden ‘azîz tutuñ anı

[420] Mü’minê dürlü ‘inâyet andadur

‘Ömri dâyim devleti pâyendedür

[421] Dahı gelmişdür haber[de] işbu söz

Hâk dâdârın göreler hem yüze yüz

[422] Secdeye varup şurâ[lar] çok zamân

Emr idince ol Hudâvend-i cihân

[423] Ün gelê ki secdeden baş kaldura

Şulluğun biri diñler biri şura¹²⁵

¹²⁴ Nûshada “buğûr” şeklinde yazılmıştır.

¹²⁵ Mısrarın vezni kusurludur.

[424] Secdeden çün başları kılka o dem

Kendü menzillerine ura kadem

[425] Te‘āla vü Şāni‘ ü Ferd ü Ehad

Ḳādir ü mişl ü Ma‘būd-ı Ebed¹²⁶

{23a}

[426] Başdan artuk tende hīç kıl olmaya

Ḳaşları kirpükleri hīç şolmaya

[427] Yüzleri aḳ ola tonları yeşil

Zevḳ idēler(?)¹²⁷ selsebīl¹²⁸

[428] Vaşf idersem uçmaḡuñ vaşfı tamām

Biñ yıl idersem çün olmaya tamām

[429] Vaşf-ı maḡşer tā kim ide dāstān

Biñde biri şerḥ olmaya ‹kim› beyān

[430] Bunda daḡı biñde birin söyledüm

‘Aḳlum irdügince taḳrīr eyledüm

¹²⁶ Mısrânın vezni kusurludur.

¹²⁷

¹²⁸ Mısrânın vezni kusurludur.

[431] Şöyle ki nakl-i kitābda yir yir
Gördüm okudum anı iy bī-naẓar

[432] Nice kim yazmış-ıdı haṭṭın kalem
Ben-daḥı anuñ şerḥin kılam¹²⁹

[433] Ger haṭā olsa içinde kıлмаğıl
Kul haṭāludur işit key añlağıl

[434] Bu Hızır Meddāḥ velī bī-hüner
Bu hüner-mendān içinde kim meger

[435] Mevlānā ḥuñ kullarından ol hemān
Bir faḳīr ü ‘āciz ü bir nā-tüvān

{23b}

[436] Hāk Te‘ālā raḥmet eylëye añā
Kim beni bir du‘ā-ıla añā¹³⁰

[437] Her ki diler bu du‘āda bulına
Fātiḥa iḥsān ide ben kılına

¹²⁹ Mısranın vezni kusurludur.

¹³⁰ Mısranın vezni kusurludur.

[438] Ol kişi dünyādan ĩmānla geçe

Kimbaña bundan du‘ā kılup geçe

[439] Okıyanı diñleyeni yazanı

Raħmetüñle yarlıgagıl yā ğanĩ

Temmet

4. AÇIKLAMALI DİZİN

A

‘Abbās (Ar.): Hz. Peygamberin amcası
22.

‘Abdullāh (Ar.): Hz. Peygamberin babası
22.

‘acāyib (Ar.): garip, tuhaf 4.

‘aceb (Ar.): garip, acâyip, tuhaf, şaşırtıcı
44, 238, 264.

acı: üzüntü 104.

‘āciz (Ar.): zavallı, bîçâre, hakir kimse
435.

aç-: 1. bir şeyi kapalı durumdan açık
duruma getirmek 5, 16, 33, 37; 2.
örtülmüş veya iliklenmiş olan şeyleri açık
duruma getirmek 343.

açıl-: açık duruma gelmek veya
getirilmek 379.

açuk: 1. kapalı, örtülü, bağlı, katlı veya
kilitli durumda olmayan 292, 370; 2.
örtüsüz, çıplak olan 323.

Ādem (Ar.): ilk yaratılan insan ve ilk
Peygamber 174, 268.

ādem (Ar.): insan, beşer 49, 55, 121, 137,
172, 260.

‘adl (Ar.): adâlet, hakkāniyet, doğruluk,
tarafsızlık 329.

ağ eyle-: huzurlu eylemek 357.

ağ ol-: rahat olmak 8.

ağ: sıkıntısız, rahat, huzurlu 8, 357.

ağaç: uzun ömürlü bitki 398.

ağız: 1. yüzde, avurtlarla iki çene arasında
bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp
vermeye yarayan ve besinlerin
sindirilmeye başlandığı organ 51, 277,
282, 297, 398; 2. üslup, ifade biçimi 23.

ağla-: acı, keder, pişmanlık ve bâzen de sevinçten göz yaşı dökmek 176, 355.

ağlaş-: birlikte ağlamak 241, 245.

āh it-: feryat etmek, inlemek 100.

āh: acı, ızdırıp 87, 100.

aḥad (Ar.): bir, birinci 392.

āḥir (Ar.): 1. son, sonuncu, en sonra olan 270, 348; 2. sonu olmayan (Allah) 114.

Aḥmed (Ar.): övülmüş kimse, Hz. Muhammed 342.

ahret (Ar.): ölümden sonra gidilecek olan âlem, öbür dünya, bekā âlemi 313.

aḥvāl (Ar.): durum, vaziyet, hal 140, 248.

aḳ ol-: beyaz olmak 233.

aḳ: beyaz, temiz 233, 364, 427.

aḳ-: sıvı madde bir yerden çıkmak 277.

aḳbeḥ (Ar.): çok çirkin 223.

‘ākıl (Ar.): akıllı kimse 8.

‘aḳl (Ar.): 1. düşünme, anlama melekesi 99, 151, 430; 2. düşünme melekesi, us 41, 42.

‘aḳreb (Ar.): kuyruğunun kıvrık ve kalkık ucunda zehirli bir iğnesi bulunan ve

soktuğu zaman bu zehiri vücûda bırakan tehlikeli küçük hayvan 274.

al-: bir kimseyi bulunduğu yerden ayırmak 83, 84, 93, 95, 96, 104, 105, 106, 335.

‘ālamet (Ar.): işâret, belirti, nişan 367.

alçaḳ: yerden mesâfesi az, yere yakın 119.

‘ālem (Ar.): 1. yeryüzü, dünya 36, 101, 107, 113, 126, 137, 157, 219, 222, 223, 235, 267, 338, 345, 367, 374; 2. yerde ve gökte yaratılmış olan şeylerin bütünü 49, 259.

‘alem-i esrār (Far.): gizli dünya 113.

‘Alī (Ar.): dördüncü halife Hz. Ali 322, 332.

‘alīm (Ar.): bilici, bilen (Allah) 1, 2.

Allāh (Ar.): her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık 238, 256, 352, 358.

‘allām (Ar.): her şeyi bilen (Allah) 2.

altı: beşten sonra gelen sayının adı 99.

altıncı: altı sayısının sıra sıfatı 65, 75.

‘amū (Ar.): amca 162, 201.

an: o 25.

añ-: sözünü etmek, zikretmek 1.

ana: çocuğu olan kadın, anne 144.

aña: ona 5, 17, 97, 112, 188, 194, 209, 241, 359, 436.

‘anber (Ar.): güzel koku 312, 381.

and iç-: yemin etmek 279.

and: Allah’ı veya mukaddes bir varlığı şahit tutarak verilen söz, yemin 279.

anda: 1. orada 11, 60, 61, 65, 67, 69, 70, 76, 77, 106, 109, 132, 219, 229, 231, 243, 339, 395, 403, 405; 2. o zaman 7, 12, 26, 229, 296, 406; 3. onda 420.

andan: 1. ondan 29, 68, 133, 156, 263, 302, 416; 2. oradan 71, 72, 189; 3. orada 169.

andur-: hatırlatmak, hatıra getirmek 385.

anı: onu 22, 66, 73, 74, 92, 129, 182, 310, 317, 368, 385, 419, 431.

añla-: bir şeyin ne demek olduğunu kavramak 301, 311, 433.

anlar: onlar 25, 42, 56, 110, 111, 276, 279, 281, 289, 296, 298, 301, 303, 305, 306, 308, 324, 338, 339, 353, 356, 418.

anlara: onlara 288, 369, 407, 415.

anlardan: onlardan 76.

anları: onları 368, 369.

anlaruñ: onların 288.

añsuzun: aniden, birdenbire 53.

añun: onun 20, 61, 62, 63, 64, 71, 99, 102, 255, 278, 304, 312, 354, 365, 387, 388, 397, 404, 432.

ard: arka taraf, arka 292.

‘arefe (Ar.): hacıların Arafat’a çıktığı gün 28, 29.

arı: temiz, tertemiz, pak 163, 387.

‘arş (Ar.): göğün en yüksek katı 78, 79, 134, 160, 231.

arşun: orta parmak ucu ile omuz başı arasındaki mesâfe 118, 294.

artuk: bundan böyle 107, 169, 426.

āsān (Far.): kolay 105, 184, 347, 396, 399.

āsān eyle-: kolaylaştırmak 399.

āsān ol-: kolay olmak 184, 396.

aşhāb (Ar.): Hz. Muhammed zamanında yaşamış kişiler 21.

‘aşı (Ar.): Allah’ın emirlerine uymayan, günahkâr kimse 363.

aşşı kıl-: fayda sağlamak 7, 261.

aşşı: fayda, kâr, menfaat 7, 261.

āsumān (Far.): gök, gökyüzü 43.

aş-: belli bir sınırın ve haddin üstüne çıkmak, ölçüyü geçmek 152.

aşağa: yere doğru 147.

āşikār (Far.): açıkça, açık bir şekilde 346.

ata (Ar.): bağışlama, af 305.

‘atā (Ar.): cömertçe verme, ihsan, bağış 356.

ata: cet, dede 71.

ata: saygı değer ve hakîm kimse (affedici olan Allah) 176.

āvāz: ses, sada 131.

‘avrat (Ar.): kadın 35, 37.

ay ol-: kamer olmak 309, 394.

ay: gök cismi, kamer 43, 309, 394.

ayak: vücûdun, bacadan ayak bileğiyle ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı 153, 175, 292, 343.

‘ayān (Ar.): açık, âşikâr 91, 164, 291, 418.

ayt-: söylemek 33, 228, 304.

az: sayı bakımından az, çok karşıtı 63.

a‘zā (Ar.): vücûdu meydana getiren parçalar, organlar 122.

‘azāb (Ar.): kâfirlere ve günahkârlara ölümden sonra verilecek cezâ 40, 149, 156, 184, 267.

‘azāb gör-: cezalandırılmak 149, 156, 184.

āzād (Far.): serbest bırakma, serbestlik 18, 368.

āzād eyle-: serbest bırakmak 18.

āzād it-: hürriyetini geri vermek 368.

‘azīm (Ar.): büyük 168.

āzīne (Far.): cuma günü 402, 418, 419.

‘azīz (Ar.): yüce, kıymetli, değerli, mukaddes, muazzez 419.

‘Azrā’īl (Ar.): insanların canını almakla görevlendirilmiş olan melek 80, 82, 84, 86, 90, 93, 100, 103, 125, 218, 376, 377.

B

bağ (Far.): bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer 411.

bağçe (Far.): çiçek, sebze veya meyve ağacı yetiştirilen toprak parçası 397, 411.

bağışla-: affetmek 257, 348, 360.

bahtlı: bahtı açık olan, tâlihli, kısmetli 266, 273.

bak-: bakışı bir şey üzerine çevirmek 10, 11, 140, 182, 369, 416.

bakır: kırmızı renkli element 171.

bal: arıların çiçeklerden yaptığı tatlı, koyu, sıvı madde 14.

balkır-: parlamak 229.

baña: ben zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi 7, 209, 236, 336, 359, 438.

baraş (Ar.): vücutta yer yer lekeler şeklinde görülen hastalık, abraşlık 304.

baraş ol-: abraş olmak 304.

barmak: insanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri 278.

bā-şabūr (Far.): çok sabırlı olan Allah ile 403.

bā-şafā (Far.): eğlence ile , neşe ile 216, 383.

baş: kafa 217, 223, 250, 253, 323, 343, 358, 361, 423, 424, 426.

başar-: bir işi istenilen bir biçimde bitirmek 335.

başdan başa: 1. tamamen 118, 370; 2. baştan aşağı 154;

başla-: 1. bir işe girişmek, harekete geçmek 1; 2. çalışır, işler, yürür duruma girmek 121.

bat-: hoş gitmeyen bir duruma uğramak 186.

bay ol-: zengin olmak 309.

bay: parası, malı çok olan, zengin kimse 150, 309.

bayram: dîni veya millî bir anlam taşıyan kutsal gün 28.

bāzār (Far.): alış veriş yeri 52, 53, 54, 258, 279.

bāzār it-: alış veriş yapmak 53.

beg: komutan 313.

behişt (Far.): cennet 37.

bekle-: herhangi bir şey ummak 306, 328, 334.

bellü: gizli olmayan, ortada olan, anlaşılan 274.

ben: teklik birinci kişiyi gösteren söz 89, 105, 113, 114, 177, 178, 179, 180, 186, 187, 192, 200, 201, 202, 210, 221, 332, 353, 360, 407, 416, 432, 436, 437.

bend (Far.): bağ, bağlayan 123.

bendegān (Far.): kullar, köleler 200.

ber-ā-ber (Far.): birlikte, bir arada 116.

ber-ā-ber ol-: birlikte olmak 116.

berk: sert 231, 310.

berrān (Far.): keskin, kesici 36, 133.

berrān ol-: keskin olmak 36, 133.

beş: dörtten sonra gelen sayının adı 82.

beşinci: beş sayısının sıra sıfatı 63, 74, 75.

beter: daha kötü, çok kötü 287.

beyān (Ar.): açıklama, anlatma, söyleme 4, 274, 429.

beyān ender beyān (Ar.): açıklama içinde açıklama 384.

beyin: duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organ 150.

bırak-: ölüm sebebiyle kaybetmiş olmak 37.

bī-‘azāb (Far.): cezasız 40.

bi-çün (Far.): kendisine soru sorulamayan (Allah) 417.

bī-dīn (Far.): dinsiz 47.

bī-elem (Far.): ağrısız, acısız 265.

bigi: benzer biçimde 144.

bigi:1. benzer, benzeyen 135, 170;2. benzer biçimde 155

bī-gümān (Far.): şüphesiz 113, 258, 406, 418.

bī-ḥad (Far.): hadsiz hudutsuz, pek çok 138, 401.

bī-ḥadd ol-: sınırsız olmak 138.

bī-ḥavf (Far.): korkusuz 168.

bī-ḥisāb (Far.): hesapsız 130.

biḥiṣṭ (Far.): cennet, uçmak 390.

bī-ḥod (Far.): kendinden geçmiş 31, 34, 39.

bī-ḥod ol-: kendinden geçmek 31, 34, 39.

bī-hüner (Far.): maharetsiz, hünersiz 434.

bī-kıyās (Far.): kıyassız, ölçüsüz 401.

bī-kitāb (Far.): kitapsız 130.

bil-: anlamak, haberli olmak 261.

bil-: 1. bir şey hakkında bilgi sahibi olmak 2, 104, 210, 225, 231, 298, 354, 388, 389; 2. bir şeyi anlamak, onun farkına varmak 13, 90, 201, 281, 291, 363; 3. birini veya bir şeyi özelliklerinden tanıyıp çıkarmak 151.

bildir-: herhangi bir şeyi haber vermek 236, 361.

bile: birlikte 204, 224, 325, 375, 378.

bile-: güçlendirmek 371.

bilesince: beraberinde, eşliğinde 319, 376.

bî-miṣāl (Far.): benzersiz (Allah) 88.

biñ: dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı 99, 168, 170, 319, 338, 378, 380, 428, 429, 430.

bin-: bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak 234, 318, 364.

bî-namāz (Far.): namaz kılmayan kimse 303.

bî-namāz ol-: namazsız olmak 303.

bî-naẓar (Far.): bakışsız 431.

bindür-: bir kimseyi bir şeyin üzerine çıkartmak 326.

bî-niyāz (Far.): 1. ihtiyaçsız (Allah) 2; 2. yalvarmayan, yakarmayan kimse 48.

bî-niyāz it-: dua etmemek, dilememek 48.

bir bir: 1. ayrı ayrı 253; 2. birer birer 384.

bir ol-: denk olmak 150.

bir: 1. belirsizlik sıfatı 4, 42, 70, 74, 94, 95, 128, 129, 131, 132, 157, 173, 177, 191, 200, 203, 212, 216, 219, 224, 233, 255, 270, 283, 286, 358, 360, 382, 404,

407; 2. sayı sıfatı 98, 100, 207, 225, 273, 277, 280, 282, 287, 292, 294, 297, 299, 302, 308, 309, 314, 338, 416, 435, 436; 3. sayıların ilki 132, 150, 163, 178, 429, 430; 4. biri, birisi, her biri, bir tanesi 222, 260, 261, 271, 273; 5. bir kez 195.

birbiri: bir diğeri 54, 145, 394.

biri: 1. biri, birisi, her biri, bir tanesi 42, 110, 111, 123, 143, 144, 151, 152, 170, 219, 232, 309, 354, 382; 2. bilinmeyen, tanınmayan bir kimse 41, 82, 304, 423.

birkaç: çok olmayan, az sayıda 4.

birlik: bölük 340.

biryān (Far.): kebab, püryan 240.

biryān ol-: kebab olmak, kavurmak 240.

bîṣ- vār (Far.): fazlalı, artıklı 372.

bîṣ: dörtten sonra gelen sayının adı 98.

bit-: güçsüz kalmak 177.

bitür-: sona erdirmek, tamamlamak 222.

biz: çokluk birinci kişiyi gösteren söz 174, 176, 184, 191, 198, 204, 207, 208, 210, 242, 262, 316, 408, 409.

boğun: boğum, eklem 130.

boyun: vücûdun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı 154.

bölük ol-: cemâat olmak 272.

bölük: takım, zümre, cemâat 272, 273, 277, 280, 282, 287, 289, 292, 294, 297, 299, 300, 302, 314, 317.

böyle: 1. bu biçimde 27, 29, 94, 104, 173, 334, 338; 2. bunun gibi, buna benzer 41.

bu: 1. en yakın olanı gösteren bir söz 16, 57, 58, 61, 62, 68, 71, 78, 81, 115, 117, 118, 120, 126, 158, 163, 164, 173, 191, 199, 211, 259, 263, 265, 437; 2. bir şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılan bir söz 6, 23, 44, 47, 92, 95, 230, 290, 313, 349, 434.

budak: dal, ince dal, filiz 128, 129, 130.

bugün: içinde bulunulan gün 236, 407.

buhtân (Ar.): bir kimseyi yapmadığı bir şeyi yapmış olmakla itham etme 209.

buhtân it-: itham etmek, iftira etmek 209.

bul-: 1. bir şeyle, bir kimseyle arayarak veya aramadan karşılaşmak 135, 180, 189, 225, 227, 318; 2. sağlamak, tedârik etmek, temin etmek 174, 175, 179, 199, 204; 3.hak ettiği şeyle karşılaşmak 92; 4.bir şeyi elde etmek 205.

bular: bu zamirinin çokluk biçimi 140, 284, 290, 299, 311, 341, 367, 370.

bulın-: bulma işine konu olmak 29, 285, 437.

bun: sıkıntı 32.

bunca: bu kadar çok 149.

bunda: burada 11, 412, 430.

bundan: bundan 264, 438.

bunu: bir şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılan bir söz 41.

bunlar: bu zamirinin çokluk biçimi 83, 134, 143, 145, 146, 200, 239, 272, 284, 286, 311, 325, 337, 341, 371.

burāk (Ar.): Hz. Muhammed'in, üzerine binerek mîrâca çıkması için emrine verilen semâvî binek 220, 224, 234, 318, 326, 343, 364.

burtar-: surat asmak 214.

burun: koku alma organı 277.

buyruk tut-: emrini yerine getirmek 308.

buyruk: emir, hüküm 308.

buyur-: emretmek 16, 24, 27, 41, 97, 165, 216, 218, 248, 317, 334, 349, 386.

bütün: bir şeyin hepsi 62.

cān (Far.): ruh 18, 51, 52, 70, 83, 84, 93, 95, 96, 104, 105, 106, 124, 132, 133, 134, 284, 337, 368, 382, 388, 409.

cān al-: Allah'ın bir insanı ölüm yoluyla bu dünyâdan ayırması 83, 84, 95, 96, 104, 106.

can vir-: ölmek 51, 52, 70, 124.

Cebrā'îl (Ar.): Allah'ın vahyini Peygamberlere ulaştırmakla görevli olan melek 80, 125, 218, 236, 238, 326, 375.

cehennem (Ar.): günahkârların öldükten sonra âhirette azap görecekları, cezâlarını çekecekleri yer 304.

cehl (Ar.): bilgisizlik, cahillik 15.

celîl (Ar.): ululuk ve celâl sâhibi (Allah) 17, 80, 188.

cem' (Ar.): toplama, toplanma, bir araya gelme 64, 157, 402, 405.

cem eyle-: toplamak, bir araya gelmek. 64.

cem' ol-: toplanmak 157, 402, 405.

cemā'at (Ar.): insan topluluğu 307.

cemā'at ol-: toplu olmak 307.

cemāl (Ar.): güzellik 394.

cennāt (Ar.): cennetler 412.

cennet (Ar.): imanlı ve iyi kimselerin ölümünden sonra içinde ebediyen yaşayacakları güzellik ve nimetlerle dolu yer 387, 395, 411, 413.

cesed (Ar.): rûhun içine girmiş olduğu kalıp, beden 11.

cevāb (Ar.): bir soruya verilen karşılık 239.

Ceyhûn: Orta Asya'da bulunan nehir adı 155.

cezâ (Ar.): suç işleyen bir kimseye suçunun derecesine göre verilen karşılık 275, 290, 301.

cihân (Far.): evren, kâinat 35, 110, 115, 139, 161, 164, 178, 227, 247, 321, 369, 408, 422.

cîn (Ar.): insanlar tarafından görülmeyen gizli yaratıklar 31, 137, 157.

cinān (Ar.): cennetler 406.

cism (Ar.): beden, vücut 11, 135, 136.

coş- (Far.): hareketi hızlanmak, şiddetlenmek 137.

cum'a (Ar.): perşembe ile cumartesi arasındaki günün adı 28.

cüdām (Ar.): ala tenli ve abraş olan 304.

cüdām ol-: ala tenli olmak 304.

cümle (Ar.): 1. herkes 9, 21, 39, 49, 50, 55, 70, 79, 101, 126, 139, 259, 263, 310, 312, 347, 367, 402, 403, 405, 411, 448; 2. bütün, hep 68, 161.

Ç

çağır-: birinin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek, seslenmek 336, 377.

çağırış-: birbirini çağırarak 206, 232, 242, 363, 275, 342.

çal-: ses çıkarmak 31, 32, 48, 49, 50, 126, 133.

çal-: ses çıkarmak 50.

çalab: Tanrı, Allah 141, 238.

çalın-: seslendirilmek 31.

çäre (Far.): kurtuluş yolu 179, 204.

çäre bul-: kurtuluş yolu bulmak 179, 204.

çeng (Far.): harba benzeyen bir çeşit telli çalgı 296.

çığırış-: bağırışmak, beraberce bağırıp çağırarak 139.

çık-: 1. koku, ses vb. yayılmak 131, 133, 287; 2. yükselmek 153, 154, 237; 3.görünür durumda olmak 404; 4.

içeriden dışarıya varmak 321; 5. karşı gelebilmek, boy ölçüşmek 380.

çirkîn (Far.): yakışık almayan, hoşagitmeyen, beğenilmeyen 288.

çoğ: aşırı, hayli, fazla 3, 63, 210.

çok: aşırı, hayli, fazla 3, 40, 86, 166, 193, 243, 249, 261, 356, 372, 391, 422.

çün (Far.): çünkü, mâdemki 9.

çü (Far.): çünkü 112.

çün (Far.): 1. çünkü, için, dolayı 34, 50, 90, 96, 100, 112, 122, 175, 180, 190, 245, 325, 361, 365, 369, 395, 403, 424, 428; 2. ne vakit ki 78, 358; 3. nasıl 359.

çünki (Far.): şu sebele, zira 97, 133, 142, 162, 164, 221, 226, 324, 379.

çürü-: mikroorganizmaların etkisiyle, kimyasal değişikliğe uğrayarak bozulup dağılmak 123.

D

dahı: bağlama ve kuvvetlendirme edatı 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 71, 73, 74, 76, 83, 93, 95, 105, 120, 125, 163, 185, 191, 201, 203, 216, 239, 256, 280,

284, 287, 289, 299, 300, 323, 329, 330,
331, 332, 380, 414, 421, 430, 432.

dā'imā (Ar.): her vakit, her zaman 46,
348.

dāstān (Far.): manzum hikāye, dāsitan,
epope 4, 429.

Dāvūd: Peygamber 270.

dāyim (Ar.): devam eden, devamlı,
sürekli, fâsılasız 420.

dāyimā (Ar.): her zaman 244.

de: ek olarak, fazladan anlamında
kullanılan bir söz 95.

de-: söylemek 17, 81, 83, 85, 95, 109,
122, 158, 169, 172, 182, 188, 203, 208,
209, 217, 249, 256, 257, 317, 320, 333,
384, 413.

dede: 1. ata, cet 305, 316; 2. derviş 57.

defter (Ar.): kitap biçimine sokulmuş
kâğıt destesi 23.

degin: dek, kadar 231.

degme: her bir 130, 136, 274.

degül: değil 352.

delik: derin çukur, oyuk 130.

delîl (Ar.): kanıt 17.

delim: çok, birçok, ziyade 19.

delük: derin çukur, oyuk 131, 132.

dem (Far.): zaman 73, 83, 103, 138, 159,
182, 219, 233, 241, 246, 285, 327, 343,
372, 415, 424.

dem-be-dem (Far.): dâima 14.

demir: mavimtırak esmer renkte, özellikle
çelik, döküm ve alaşımlar durumunda
sanayide kullanılmaya en elverişli
element 171.

deñiz: yer kabuğunun çukur bölümlerini
kaplayan, tuzlu su kütlesi 117, 120, 121.

deñlü: kadar 156.

der: deriden sızan, kendine has kokulu,
yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı 148, 153,
154, 155.

derd (Far.): sıkıntı, üzüntü 87, 100, 199,
205, 213, 336, 347, 349, 355.

der-gāh: bir büyüğün, herkes için
başvurma yeri olan kapısı, huzûru 247.

deril-: canlanmak, hayat kazanmak, yaşar
duruma gelmek 205.

derle-: ter çıkarmak, ter dökmek 152,
155.

dermān (Far.): çâre, hal yolu, çıkış yolu
199, 205, 213, 336, 347, 349.

dermān bul-: çâre bulmak 199, 205.

devlet (Ar.): mutluluk, saâdet, tâlih, baht
420.

deyyār (Ar.): kimse, fert, şahıs 78.

di-: söylemek 17, 26, 28, 256, 276, 291,
296, 342.

dīdār (Far.): görünüş, tecellî 417, 418,
421.

dil (Far.): gönül, yürek 215.

dil gel-: candan, içten, yürekten yapmak
215.

dil: tat alma organı 278, 282, 294.

dile-: bir şeyin gerçekleşmesini veya
olmasını istemek 114, 183, 186, 191, 207,
248, 252, 350, 351, 371, 398, 408, 437.

dilek: olması istenen şey, istek, arzu 345,
407.

dimāğ (Ar.): şuur, akıl 10.

dīn (Ar.): iman, inanç 328, 309.

diñ-: sona ermek, kesilmek 120.

diñle-: işitmek için kulak vermek 384,
423, 439.

dir-: toplamak, biriktirmek 398.

diri kıl-: canlanmak 137.

diri ol-: canlı olmak 102, 125.

diri: canlı, sağ 55, 76, 85, 102, 107, 122,
125, 137.

diril-: canlanmak, hayat kazanmak 142,
299.

ditre-: birinden veya bir şeyden korkmak
89, 158.

ditreş-: beraber titremek 101.

dīv (Far.): şeytan 49, 55.

dokın-: temas etmek 78, 148.

dost (Far.): sevilen, güvenilen, gönüldaş,
iyi anlaşılan kimse 235, 279, 325, 381.

dökül-: birçok kimse bir yere gitmek,
orada yığılıp toplanmak 162.

dön-: kendi mihveri veya başka bir şey
etrâfında hareket etmek 74, 122.

döndür-: dönmesini sağlamak 147, 366.

dördünci: dört sayısının sıra sıfatı 62, 73,
269.

dört: üçten sonra gelen sayının adı 84,
234, 319, 321, 322, 323, 326, 334, 378.

döşe-: bir yeri bir şeyle kaplamak 163.

döşen-: döşeme işi yapılmak 171.

du‘ā (Ar.): Allah’a yalvarma, isteme, yakarış 251, 436, 437, 438.

du‘ā kııl-: dua etmek 438.

dūn (Ar.): alçak, soysuz 109.

dur-: 1. beklemek, dikilmek 306; 2. işlemez olmak, çalışmamak 121.

dut-: 1. kaplamak 118, 373; 2. ele geçirmek 49; 3. gereğini yapmak, yerine getirmek 353; 4. yakalamak 273.

dükeli: tamamen, bütün 288.

düken-: bitmek 121.

düket-: bitirmek 96.

dünya (Ar.): 1. geçici âlem, fânî âlem 16, 81, 84, 89, 92, 102, 109, 128, 129, 134, 193, 249, 256, 260, 284, 289, 302, 303, 316, 356, 438; 2. yeryüzü, küre 57, 118.

dünyā-yı dūn (Far.): alçak âlem 109.

dürlü: çeşitli, muhtelif 131, 149, 193, 216, 397, 420.

dürr (Ar.): inci 223, 404.

dürr ü güher ol-: inci ve cevher olmak 223.

dürr ü yâkūt ol-: inci ve yakut olmak 404.

düş-: 1. olmak, olumsuz bir duruma girmek 57, 101, 175; 2. yukarıdan aşağı inmek 51, 52, 53; 3. yere devrilmek 34, 35; 4. yansımak 68; 5. kendini kaptırmak, kapılmak, ... içinde bulunmak 260.

düşvār (Far.): zor, güç 347, 399.

E

ebed (Ar.): sonu olmayan gelecek zaman 392, 425.

Ebū bekr (Ar.): ilk halife Hz. Ebu Bekir 322.

edeb (Ar.): utanç, hayâ ve hicap duygusu 330.

efsūn (Far.): kuvvetli tesir, büyüleyici etki 9.

efsūn ol-: etkilenmek 9.

eḥad (Ar.): tek, bir olan Allah 425.

ehl (Ar.): sahip, malik 85, 64, 68, 71, 262, 389, 390, 393, 396, 416, 418.

ehl-i ḥāk (Far.): dünya sahibi 85.

ejdehā: ejderhâ kelimesinin nazımda kullanılan şekli 283.

el gel-: yapabilmek, becermek, gücü dâhilinde olmak 212, 215.

el: 1. kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan bölümü 176, 181, 212, 215, 278, 292, 372; 2. güç, kudret, tasarruf, tesir 114, 194.

el-amān (Ar.): aman, imdat, medet 263.

el-firāk (Ar.): ayrılık, ayrılma 6.

elli: kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı 233.

elvān (Ar.): birkaç renkli, alacalı, rengârenk 396.

elvān ol-: alacalı, rengârenk olmak 396.

emīn (Ar.): güvenilir, inanılır kimse 47.

emīn ol-: güvenilmek, inanılmak 47.

emr (Ar.): kesin hüküm, buyruk 30, 50, 83, 85, 90, 93, 95, 106, 112, 116, 120, 124, 126, 159, 221, 247, 259, 354, 415, 422.

emr eyle-: kesin olarak bildirmek, buyurmak 83, 85, 95, 112, 116, 124, 126.

emr it-: 1. hüküm vermek 93, 247, 422; 2. buyurmak 30, 415.

emr ol-: buyurulmak 50, 120, 159, 221.

enbiyā (Ar.): Peygamberler 320.

er: erkek 35.

eri-: katı cisim ısı etkisiyle sıvı duruma gelmek 155.

eriş-: bir amaca varmak 112, 379.

esrār (Ar.): gizli 113.

et: vücut, beden 14, 166.

et-: bir işi yapmak, eylemek 10.

ev: hane, mekân 54.

evvel (Ar.): ilk gelen, ilk olan 69, 114, 134, 181.

evvelki: daha önceki, bundan önce gelen veya olan 268.

ey: bir seslenme sözü 139, 183, 198, 200.

ey-: söylemek 271.

eyer: binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne 224.

eyin: vücut, beden 323.

eyit-: söylemek 236.

eyle: (öyle) o yolda, o biçimde, o tarzda 386.

eyle-: etmek, yapmak “yardımcı fiili” 6, 18, 25, 46, 64, 66, 73, 74, 83, 85, 95, 112, 116, 124, 126, 179, 191, 200, 258, 264, 332, 336, 357, 392, 399, 412, 430, 436.

eyt-: söylemek 27, 31, 44, 164, 176, 183, 195, 198, 200, 312, 341, 345, 351.

ez-ân: o an 36.

ezel (Ar.): başlangıcı tasavvur edilemeyen zaman 265.

F

fahr (Ar.): övünme, iftihar, gururlanma 321, 369.

fahr-ı cihân (Far.): kâinatın övücü 321, 369.

fakîr (Ar.): zavallı, âciz, bîçâre kimse 435.

farq (Ar.): iki şey arasında zaman, mesâfe, fiyat, miktar vb. nicelikler bakımından fazla veya eksik kalan kısım 119.

farq ol-: aynen onun gibi olmak 119.

farz (Ar.): islâm dîninde Allah'ın emri olduğu kesin bir delille sâbit olan yükümlülük 307, 353.

fâşık (Ar.): günahkâr kimse 47.

fâşık ol-: günahkâr olmak 47.

fâtîha (Ar.): Kur'ân-ı Kerîm'in ilk sûresinin adı, elham 437.

ferah (Ar.): gönül açıklığı, sevinç, sevinme 382.

ferah ol-: sevinmek 382.

ferd (Ar.): insanlardan her biri 141, 392, 425.

ferişte (Far.): melek 69, 72, 77, 160, 162, 319, 338, 372.

ferişteh (Far.): melek 76, 234, 389.

fermân (Far.): emir, buyruk 81, 133.

fermân it-: emretmek 81.

fermân ol-: emrolunmak 133.

feryâd (Far.): yüksek sesle ve kuvvetle bağırma, haykırış 189, 336.

feryâd eyle-: bağırma 336.

feryâd it-: yüksek sesle bağırma, haykırmak 189.

fısk (Ar.): günâh işlemeyi huy hâline getirme 46.

fidâ (Ar.): bir şey uğrunda değerli bir şeyden vazgeçme, uğruna verme 251.

fidâ ol-: vageçmek 251.

firdevs (Ar.): cennet 400.

fucûr (Ar.): ahlâk kurallarına aykırı yaşama 46.

füşham (Ar.): göğsü geniş olan 24.

füşham kıl-: göğsünü genişletmek 24.

füsün (Far.): sihir, büyü, tılsım 9.

G

ġāfil (Ar.): Hak'tan habersiz kimse 5, 33.

ġāfil ol-: habersiz bulunmak 5.

ġaflet: hak'tan habersizlik 15.

ġam (Ar.) kaygı, tasa, keder, iç darlığı
203, 391.

ġam-ġīn (Far.): gamlı, kederli 21.

ġam-ġīn ol-: gamlanmak, kederlenmek
21.

ġammāz (Ar.): öz taşıyan, lâf yetiştiren,
fitleyen (kimse), kovucu 303.

ġammāz ol-: laf taşımak 303.

Ġanī (Ar.): kullarının bütün ihtiyâcını
karşılayan Allah 308, 360, 439.

ġarġ (Ar.): suya batma, suda boğulma
119, 148, 187, 409.

ġarġ it-: batmak, boğmak 187.

ġarġ ol-: boğulmak 119, 148, 409.

ġavġa (Far.): çekişme, dövüş 57, 101,
134.

ġavġa düş-: çekişmek, dövüşmek 57, 101.

ġaybet (Ar.): gıybet 14.

ġaybet it-: gıybet etmek 14.

ġāyet (Ar.): çok, pek, pek çok, son derece
393.

gece: gün ağarıncaya kadar geçen zaman
dilimi 117.

geç-: 1. bir yerden başka bir yere gitmek
59, 61, 63, 65, 66, 68, 71, 72, 73, 74, 75,
168, 189, 197; 2. zamanı aşmak, geride
bırakmak 135, 170; 3. ömür yaşamak
438. 4.sınavda başarı göstermek 184.

geh (Far.): bâzan, bâzı zaman 284.

gel-: 1. ulaşmak, varmak 136, 137, 192,
226, 232, 244, 251, 284, 335, 342, 372,
398, 402, 406, 407, 421, 423; 2. olmak, -e
uğramak 151, 212, 215, 333; 3. çıkmak
42, 44; 4. bir yere uğramak, ziyâret etmek
205, 381; 5. hâsıl olmak 187; 6.
naklolunmak, hikâye edilmek 415; 7.
sonuç çıkmak 12.

ger (Far.): eğer, şayet 7, 102, 265, 318,
433.

gerçi (Far.): her ne kadar .. ise de 356.

gerek: gerçekleşmesi zorunlu olarak beklenen, lazım 106, 225, 266.

getür-: gelmesini sağlamak 235, 340.

ğırre (Ar.): gururlu, kibirli 16.

ğırre ol-: gururlanmak, kibirlenmek 16.

gibi: benzer biçimde 14.

gin: geniş, arız 160.

gir-: 1. dışarıdan içeriye geçmek 226, 388, 398; 2. erişmek, ulaşmak 136.

Girdigâr (Far.): Allah, Tanrı 400.

girü: geriye doğru 226, 299, 335.

giryân (Far.): ağlayan, ağlayıcı 144.

giryân ol-: ağlamak 144.

git-: 1. yürümek, yol almak 52, 339, 375, 376; 2. ölmek 93, 123, 284; 3. bir şey zarar görmüş olmak 39, 123; 4. bir yere doğru yönelmek 184, 383; 5. ulaşmak 75, 415; 6. akmak, geçmek 120.

giy-: örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek 220, 234, 314, 364, 365.

gizlü: başkalarından saklanan, saklı kalan 2.

gögis: bağır, döş 295.

gök: felek, sema, gökyüzü 39, 43, 57, 68, 69, 75, 77, 78, 101, 116, 157, 159, 160, 161, 162, 171, 237, 294.

gökyüzü: atmosferin gözle görünen bölümü 135.

göndür-: uğurlamak, göndermek 366.

gönen: toprak 60.

göñül: kalbin mânevî yönü, yürek 138, 192, 260, 371.

gör-: 1. gözle görmek 12, 43, 45, 54, 123, 176, 178, 182, 228, 229, 230, 231, 241, 259, 271, 274, 280, 284, 300, 311, 315, 319, 322, 325, 368, 369, 385, 417, 418, 421; 2. anlamak, kavramak, sezmek 5, 159, 213, 226, 340, 431; 3. yapmak, etmek 145, 149, 156, 184, 358; 4. bir şey hakkında bir yargıya varmak, değerlendirmek 30, 111, 115.

göre: bir şeye uygun olarak 5.

göriş-: buluşup konuşmak 324.

görüş: görmek işi 381.

göster-: öğretmek, açıklamak 213.

götür-: 1. kaybolmasına, yok olmasına yol açmak 67, 163, 164, 414; 2. taşımak, ulaştırmak 137, 222, 358, 374.

gövde: insan bedeni, vücut 93.

göyin-: yanmak 243.

göz aç-: 1. uyanık olmak, dikkatli olmak 5, 33; 2.görüşünü değiştiren bilgi vermek, uyarmak 16.

göz: görme organı 5, 16, 21, 33, 233, 294, 321.

gözet-: önem vermek 228.

ğuşsa (Ar.): gam, keder, hüzn, tasa 177.

güşe (Far.): köşe 34, 123.

güç yet-: başa çıkamamak, üstesinden gelememek 211.

güç: 1. yorucu, zor, müşkül 136; 2. bir etkiye direnebilme yeteneği 211.

güher (Far.): cevher, mücevher, elmas, inci 223.

gülsitān (Far.): gül bahçesi, gülü çok olan yer, gülşen, gülzar 395.

gün: zaman 6, 18, 22, 26, 27, 28, 29, 40, 57, 61, 70, 117, 148, 236, 237, 402, 418, 419.

günāh (Ar.): Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış 40, 187, 193, 257, 291.

günāh işle-: günah sayılan bir şeyi yapmak 193.

gündüz: günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü 117.

güneş: ısı ve ışık kaynağı büyük gök cismi 43, 147.

gürūh (Far.): topluluk, cemâat, bölük 208, 272.

güzer (Far.): geçme, ileri geçme 66.

güzer kıl-: geçmek 66.

H

haber (Ar.): Hz. Peygamber'den rivâyet edilen hadis 19, 421.

habīb (Ar.): sevilen kimse, sevgili, dost 221, 324, 352, 355.

habību'llāh (Ar.): Allah'ın sevgilisi Hz. Muhammed 313.

habīş (ar.): kötü, soysuz, alçak, fesat kimse 29.

hācet (Ar.): dilek, istek, ihtiyaç 3, 252.

hācī (Ar.): hacca giden kimse 28.

hacīl (Ar.): küçük düşüp utanmış, mahçup olmuş kimse 282.

hadd (Ar.): sınır 127, 128, 152.

ḥadd aş-: çok fazla olmak, aşırı gitmek 152.

ḥadīṣ: Hz. Muhammed'in sözleri, davranışları 29.

Ḥaḳ (Ar.): Allah 8, 12, 13, 16, 81, 82, 94, 95, 107, 124, 129, 137, 183, 186, 191, 207, 210, 218, 222, 228, 251, 257, 259, 264, 266, 285, 317, 328, 329, 331, 333, 337, 350, 359, 366, 373, 381, 385, 386, 407, 410, 415, 417, 418, 421, 436.

ḥāk (Far.): dünya 85.

ḥāl (Ar.): 1. davranış, tutum, tavır 140, 145, 179, 253; 2. bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum 176.

ḥal eyle-: çözüm yolu bulup sonuca bağlamak, çözmek 179.

ḥalāyık (Ar.) esir edilmiş veya satın alınmış kız, kadın 206, 240, 310.

Ḥālīḳ (Ar.): yaratıcı (Allah) 67, 108, 164.

Ḥālīḳ-ı cihān: evrenin yaratıcısı 164.

ḥalīl (Ar.): sadık ve gerçek dost 188, 189, 190.

ḥalīlū'llāh (Ar.): Allah dostu 195.

ḥalk (Ar.): insanlar, yaratılmış olanlar 10, 13, 14, 36, 47, 102, 107, 138, 157, 171, 181, 195, 237, 267, 281, 282, 288, 291, 367, 377, 403.

ḥalk-ı 'ālem (Far.): insanlar dünyası 36, 107, 157, 267, 367.

ḥalk-ı cümle (Far.): bütün insanlar 403.

ḥalk-ı revān (Far.): giden insanlar 377.

ḥamd (Ar.): kulun Allah'a minnet duygusunu bildirmesi 86, 249, 406.

ḥamd it-: şükür etmek 249, 406.

ḥamīd (Ar.): övülmeye lâyık, methedilecek sıfatlara sâhip olan 386.

ḥarāb (Ar.): bitik, perişan 70.

ḥarāb kıl-: perişan duruma getirmek 70.

ḥased (Ar.): başkasında olan bir nîmeti çekememek 11.

ḥaşm (Ar.) düşman 136.

ḥasret (Ar.): özlem 54.

ḥasret ol-: özlemek 54.

ḥaṭā (Ar.): istemeyerek ve bilmeyerek yapılan kusur 178, 356, 433.

ḥaṭar (Ar.): tehlike, güvensizlik 19.

ḥaṭṭ (Ar.): yazı 432.

ḥavf (Ar.): Allah sevgisini kaybetme korkusu 19, 202.

ḥayr (Ar.): makbul olan hal ve iş 265.

ḥayrān (Ar.): bir kimse veya bir şey karşısında hayranlık duyan, onu çok beğenen, çok takdir eden kimse 139, 417.

ḥayrān ol-: çok beğenmek 139, 417.

ḥayy (Ar.): ebedî ve hakîkî hayat sâhibi (Allah) 1, 88, 108.

hāzā (Ar.): tam, tam anlamıyla, mükemmel 275.

ḥazer (Ar.): sakınma, çekinme 5.

ḥazer kıl-: sakınmak, çekinmek 5.

Ḥazret (Ar.): kat, huzur, nezd 213, 226, 246, 248, 337, 343, 344, 357, 362, 417.

heft (Far.): yedi sayısı 43.

“hel atā”: hel atā (insan suresi), Kur'an'ın 76. suresidir 333.

hem (Far.): 1. üstelik, zaten 41, 8, 10, 11, 14, 67, 69, 98, 100, 161, 167, 177, 209, 215, 236, 246, 263, 268, 270, 271, 277, 278, 292, 365, 406, 412, 414, 421; 2. açıklayıcı nitelikte olan ikinci cümleyi birinciye bağlayan söz 31, 88, 302, 303,

304, 309, 329, 331, 333, 338, 353, 365, 368, 376, 380, 388, 390, 393, 400, 404.

hemān (Far.): derhal, çabucak 43, 186, 290, 299, 341, 408, 435.

hep (Far.): bütün, tüm olarak 157, 161.

her (Far.): önüne geldiği ismin benzerlerini "teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı" anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz 2, 42, 92, 108, 110, 111, 123, 128, 129, 130, 131, 132, 143, 144, 151, 152, 155, 156, 168, 170, 219, 222, 232, 251, 258, 260, 261, 271, 273, 309, 311, 354, 382, 404, 437.

her bir (Far.): sayılabilen şeylerin ayrı ayrı hepsi 34, 38, 172.

hergiz: hiçbir zaman, asla 227.

hevā (Ar.): istek, arzu, heves, meyil 388.

heybet (Ar.): insanda korku ve saygı duygusu uyandıran etkili görünüş, ululuk 45, 158.

hırş (Ar.): önüne geçilmez derecede kuvvetli istek 11.

ḥışm (Far.): öfke, kızgınlık, gazap 75, 283.

hışm it-: öfkelenmek 75.

Hızır Meddâhî: şahıs adı 434.

hicâb (Ar.): utanma, sıkılma, mahcûbiyet 415.

hîç (Far.): olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz 3, 76, 107, 140, 145, 199, 249, 246.

hilâl (Ar.): ayın yeni doğduğu zaman ilk üç günlük yay şeklindeki durumu 394.

himmet (Ar.): yardım, ihsan 244.

hisâb (Ar.): alacaklı veya verecekli olma durumu 141, 145, 156, 184, 239, 267.

hisâb gör-: borcunu ödemek veya alacağını almak 145.

hisâb ol-: alacaklı veya verecekli olmak 267.

hişâb (Ar.): sözü veya yazıyı bir kimseye yöneltme, tevcih etme 415.

hor (Far.): değersiz, bayağı, hakir 282, 367.

hoş (Far.): beğenilen, güzel, iyi, latif 374, 407, 412.

hoşnüd (Far.): bir kimseden veya bir halden memnun durumda olan, râzı 410.

hüb (Far.): güzel 393.

hüb ol-: güzel olmak 393.

Hudâ (Far.): Allah, Tanrı 158.

Hudâvend (Far.): her şeyin sahibi olan (Allah) 139, 227, 247, 408, 422.

Hudâvend-i cihân (Far.): evren sahibi 139, 227, 247, 408, 422.

hulle (Ar.): cennette giyilecek elbise 220, 224, 234, 314, 364, 372.

hün (Far.): kan 109, 376.

hūr (Ar.): cennet kızı, çok güzel kız veya kadın 411.

hūri (Ar.): cennet kızı 390, 406.

hurrem (Far.): sevinçli, şen, gönül açıcı 383.

hüner mendân (Far.): hünerli, marifetli, eli işe yatkın kimse 434.

hüsn (Ar.): güzellik 110.

hüsn-i mâh (Far.): güzel ay 110.

h^vace (Far.): efendi, sahip 72, 98.

I

ı: ve bağlacının nazımda sessiz harfle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuğu 270.

ıçun: -den dolayı, -den ötürü 354.

ıla: kelime sonuna geldiğinde birliktelik yapmaya yarayan söz 10, 20, 32, 116, 193, 255, 297, 300, 309, 327, 359, 371, 374, 387, 411, 436.

ısı: sıcak 147, 148, 149, 152.

ıssı: sahip 136, 171.

İ

i: bir seslenme sözü 64, 272, 291.

İbrāhīm: Peygamber 188, 190, 269.

iç: 1. herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer 101, 305, 307, 395, 400, 401; 2. insan vücudunun organlarının bulunduğu kısım 21, 148, 155, 282; 3. oyuk şeylerin boşluğu 32; 4. derun, yürek 433; 5. insan veya nesnelerin meydana getirdiği topluluklarda ara 434.

iç-: bir sıvıyı ağza alıp yutmak 279, 296, 382.

için: -den dolayı, -den ötürü 312.

içre: iç taraf, içteki bölüm 188, 413.

içün: 1. -e özgü, -e ayrılmış 179, 203, 214; 2. uğruna, yoluna 18.

ihlās (Ar.): riyâsız ve yapmacıksız inanış, çok samîmî bağlılık 255.

ihsân (Ar.): bağışlama, bağışta bulunma 399, 437.

ihsân eyle-: bağışlamak, armağan etmek 399.

ihsân it-: bağışlamak, armağan etmek 437.

iki: birden sonra gelen sayının adı 24, 115, 118.

ikinci: iki sayısının sıra sıfatı 59, 71, 268, 306,

ikrār (Ar.): bildirme, söyleme 94.

ikrār ol-: bildirmek, söylemek 94.

il: yurt 60, 70, 226.

ilāh (Ar.): Allah, Tanrı 345.

ile: kelime sonuna geldiğinde birliktelik yapmaya yarayan söz 15, 32, 100, 136, 309, 344, 378, 381.

ilet-: götürmek, ulaştırmak 220, 221, 317.

ilik: kemiklerin iç boşluklarını dolduran ve kan hücrelerinin yapımını sağlayan doku 150.

ilk: zaman, sıra, yer ve önem bakımından ötekilerden önce gelen 180.

illā (Ar.): 1. ne olursa olsun, muhakkak 3, 47; 2. bilhassa, hele, özellikle 80, 210.

īmān (Ar.): Allah’a inanma, dînî inanç 255, 309, 438.

imdi: şu anda, içinde bulunulan zamanda 4, 10, 12, 30, 127, 384.

in-: 1. yukarıdan aşağıya doğru gelmek 62, 160, 230; 2. binek hayvanından yere basmak 343.

inan-: bir şeyin var olduğunu, gerçek olduğunu kabul etmek 7, 29, 173, 281.

‘ināyet (Ar.): lutuf, ihsan, iyilik 420.

ince: kendi cinsinden olanlara göre kalınlığı az olan 166.

ins (Ar.): insan 31, 157.

in-şā’a’llāh (Ar.): eğer Allah isterse, Allah nasip ederse anlamında dilek sözü 335.

ir-: bir şeye erişmek, ulaşmak 54, 58, 69, 77, 114, 192, 324; 2. olgun ve yetişkin duruma gelmek, olgunlaşmak, olmak 430.

iriñ: sarımtırak renkte koyuca sıvı, cerahat 277, 290.

iriş-: bir şeye erişmek, ulaşmak 65, 78, 220, 258, 323, 324, 327.

‘İsā: Peygamber 203, 205, 208, 270.

‘İsī: Peygamber 206.

İsrāfil (Ar.): kıyâmet gününü bildirmekle görevli olan melek 30, 48, 80, 218, 375.

issi: sahip 87.

iste-: bir şeyin yapılmasını talep etmek 141, 156, 175, 182, 225, 239, 321, 353.

iş: 1. çalışma, emek, amel 8, 10, 11, 13, 65, 347, 413; 2. bir kimsenin uğraştığı, yerine getirmeye çalıştığı şey 357, 358, 360; 3. bazı deyimlerde yarar, çıkar anlamında kullanılan bir söz 286.

işbu: işte bu, özellikle bu 69, 156, 219, 243, 280, 327, 421.

işit-: kulakla algılamak, duymak 4, 10, 12, 13, 14, 15, 21, 22, 34, 50, 100, 127, 164, 212, 245, 280, 385, 389, 433.

işle-: yapmak 193, 201, 291, 348, 360.

‘işret (Ar.): içki içme, içki 390.

it: köpek 287.

it-: 1. bir işi yapmak, eylemek 6, 9, 13, 14, 20, 30, 48, 53, 75, 81, 84, 90, 93, 100, 109, 124, 131, 140, 187, 189, 209, 217,

245, 247, 249, 253, 254, 310, 315, 359, 368, 395, 406, 415, 422, 427, 428, 429; 2. söylemek 4, 82, 87, 91, 96, 104, 109, 174, 185, 192, 206, 219, 227, 228, 238, 242, 243, 244, 260, 262, 264, 275, 301, 316, 326, 327, 329, 330, 332, 350, 352, 359, 384, 385, 408, 410 437.

iy: bir seslenme sözü 5, 13, 14, 15, 33, 41, 57, 63, 68, 70, 72, 87, 89, 90 ,98, 158, 162, 211, 227, 232, 237, 244, 262, 273, 305, 316, 330, 332, 345, 349, 350, 390, 408, 409, 410, 431.

‘izzet (Ar.): hürmet, saygı, ikram 235.

‘izzet ol-: hürmet göstermek 235.

K

ķabūl (Ar.): 1. bir iş veya ziyâret için gelenleri yanına, huzûruna alma 24; 2. bir şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, râzı olma 252.

ķabūl kıl-: râzı olmak 252.

ķabẓ (Ar.): bir kimsenin rûhunu teslim alma 84.

ķabẓ it-: canını almak 84.

ķadar: büyüklüğünde, genişliğinde, miktarında 251.

ķadd (Ar.): boy 127.

ķadeĥ (Ar.): bardak 382.

ķadem (Ar.): ayak 424.

ķādī (Ar.): yapan, yerine getiren, hâkim, davalara bakan kimse 266.

ķādī ol-: yapmak, yerine getirmek 266.

ķadīd (Ar.): çok zayıf, iskelet gibi kalmış 194.

ķadīd ol-: çok zayıf olmak 194.

ķadīm (Ar.): 1. eskiden beri var olan (Allah) 1, 88; 2. başlangıcı olmayan, eski 112.

ķadīm ol-: eskimek 112.

ķadīr (Ar.): her şeye gücü yeten, kuvvet ve kudret sahibi (Allah) 141, 238, 425.

ķadr (Ar.): değer, kıymet 331.

ķāfir (Ar.): Allah’ın varlığına ve birliğine inanmayan kimse 155, 315.

ķāhhār (Ar.): kendisine karşı çıkanları kahreden (Allah) 113.

ķahr (Ar.): derin üzüntü, sıkıntı 111.

kal-: 1. hayatını sürdürmek 41, 55, 76, 78, 80, 82, 84, 89, 107, 115, 119, 122, 161, 199; 2. kök veya gövdeleri sonuna -a (-e), -ıp (-ip) zarf-fiil eki almış fiillere gelerek süreklilik bildiren birleşik fiiller oluşturur 209.

kaldur-: yukarı doğru hareket ettirmek 217, 250, 253, 361, 423.

kalem: yazma, çizme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç 265, 338, 432.

kalk-: doğrulmak 424.

kamer (Ar.): ay, mah 365.

kamu: herkes 58, 77, 90, 102, 133, 160, 162, 165, 187, 196, 198, 201, 206, 257, 291, 345, 373, 390, 393, 394, 396, 399, 406, 410, 419.

kān (Far.): bir şeyin çok bol bulunduğu yer veya kimse, kaynak 330, 333.

kan eyle-: öldürmek, kan dökmek 200.

kan: kırmızı renkli sıvı 200, 277, 290, 301.

kanat: kanat, hayvanlarda hareketi sağlayan organ 97, 98, 99.

kanda: nerede 147, 164, 167, 180, 182, 229.

kān-ı edeb (Far.): çok utançlı, hayâlı 330.

kān-ı şehā (Far.): çok çömertlik 333.

kanı: hani, nerede 109, 110, 111.

kapu: bir yere girilip çıkılırken içinden geçilen yer 379.

kara: siyah 233, 294.

karañu ol-: üzölmek, pişman olmak 57.

karañu: üzüntü, perişanlık 57.

karār gel-: durmak 151.

karār: bir yerde veya bir halde durma 151.

karḥ (Ar.): yara 290.

karın: batın 273, 274, 295, 297.

kār-sāz (Far.): iş yapan, becerikli kimse 131.

karşu: 1. yüzünü bir şeye veya bir yere doğru çevirerek 197, 241, 247, 321, 344, 362, 379; 2. aykırı olarak, aykırı düşecek biçimde 380.

kaşd: niyet, istek, amaç, gāye 193.

kaşr (Ar.): köşk, küçük saray, kâşâne 412.

kaşr-ı cennāt-ı na‘īm (Far.): cennet köşkü 412.

kaş: gözlerin üzerinde kemerli birer çizgi oluşturan kısa kıllar 394, 426.

kat: huzur, yan, ön 8, 59, 63, 66, 69, 71, 73, 75, 77, 195, 197, 205, 232, 331.

katı: fazla 315.

kavm (Ar.): insan topluluğu 59, 63, 186.

kayd (Ar.): kaygı, endişe, tasa 172, 320.

kaygu: endişe, gam, keder, tasa 138, 177, 186, 192, 199, 202, 204.

kaygulu: kaygı içinde olan, endişeli, tasalı 138.

kayna-: sıcaklığı belli bir dereceyi bulunca fokurdamak 150, 153.

kefen (Ar.): ölünün gömülmeden önce sarıldığı beyaz bez 325.

kelām (Ar.): söz, ifâde 146.

kelîmü’llāh (Ar.): Allah'ın konuştuğu kişi anlamında Hz. Mûsâ için kullanılan tabir 196, 198.

kemer (Far.): bele bir kere dolandıktan sonra bağlanan veya tokalanan bel bağı 224, 365.

kendi: kişinin öz varlığı 106, 151, 136, 172, 177, 362, 424.

kendü öz: kendisi 38.

kendüzimden git-: bayılmak 202.

kerāmet (Ar.): doğaüstü, şaşkınlık uyandırıcı davranış veya durum 414.

kerem (Ar.): lutuf, iyilik, merhamet, ihsan 349.

kerem kıl-: lutfetmek, merhamet etmek 349.

kerîm (Ar.): ulu, büyük, şerefli, aziz 190, 262, 349, 356, 386.

kes (Far.): kimse, kişi, şahıs 378.

kesil-: ikiye ayrılmak, kat’edilmek 278.

keşki (Far.): ne olurdu anlamında özlem veya esef bildiren temennî sözü 316.

key: çok, pek, gayet, pek çok 280, 433.

kez: defa, kere 61, 62, 68, 71, 78, 230.

kıl: insan ve hayvan vücûdunda biten sertçe ve kalınca tüy 166, 426.

kıl-: 1. etmek, yapmak “yardımcı fiili” 5, 7, 24, 45, 60, 66, 70, 92, 115, 137, 174, 178, 198, 206, 207, 243, 252, 261, 267, 288, 289, 291, 330, 344, 347, 349, 351, 356, 373, 389, 392, 432, 433, 438; 2.

namaz için edâ etmek, yerine getirmek
307.

kılıç: çelikten yapılmış uzun kesici silâh
166.

kır-: öldürmek, yok olmasına neden
olmak 59, 62, 63, 64, 69, 71, 76, 77.

kırıl- 1. çok sayıda ölmek 56; 2. bir veya
birçok parçaya ayrılmak 278.

kırk: otuz dokuzdan sonra gelen sayının
adı 57, 117.

kıyâmet (Ar.): âhiret hayâtının başlaması
olayı ve bu olayın meydana geldiği
zaman 19, 33, 149, 163, 214, 237.

kıyâmet kop-: kıyâmet günü gelip bütün
yaratılmışlar yok olmak 163.

ki (Far.): 1. iki cümleyi birbirine bağlayan
bağlaç 2, 20, 24, 25, 26, 40, 44, 47, 81,
85, 91, 95, 108, 115, 143, 172, 174, 178,
185, 188, 210, 212, 220, 229, 258, 266,
281, 284, 296, 300, 301, 313, 316, 332,
336, 337, 367, 395, 423, 431, 437; 2.
kullanıldığı cümleye güç katan bir söz 60,
60, 81, 141, 259; 3. hangi kişi 25, 62, 67,
168, 268, 311; 4. özneyi, cümlelerin temel
bölümüne bağlayan bir söz 109, 111, 132.

kibr (Ar.): büyüklük taslama, kendini
herkesten üstün görme 10.

kibr-i damâğ (Far.): akıl büyülenmesi
10.

kim: 1. iki cümleyi birbirine bağlayan
bağlaç 1, 36, 116, 117, 119, 127, 153,
159, 163, 173, 174, 175, 176, 190, 192,
198, 206, 207, 208, 214, 217, 218, 219,
227, 228, 231, 236, 238, 244, 251, 252,
255, 262, 264, 272, 276, 279, 293, 297,
298, 317, 330, 350, 352, 355, 385, 391,
392, 397, 407, 415, 416, 419, 429, 432,
434, 436; 2. hangi kişi 8, 19, 22, 29, 30,
31, 44, 48, 50, 56, 58, 81, 82, 85, 87, 91,
92, 96, 97, 101, 104, 110, 111, 112, 114,
123, 124, 126, 149, 165, 173, 184, 210,
215, 254, 255, 256, 263, 265, 267, 285,
300, 303, 327, 363, 370, 387, 398, 408,
438; 3. kullanıldığı cümleye güç katan bir
söz 429; 4. öyle, o kadar, vb.nden sonra,
cümleye güç katan bir söz 119.

kimesne: herhangi bir kişi 107, 249.

kimi: bir kısım insan 38, 51, 52, 53, 54,
153, 154.

kimisi: bir bölüm, bir grup insan 38.

kimse: herhangi bir kişi 45, 55, 140, 143, 145, 172, 286.

kimsene: kimse 3, 199.

kirdigār (Far.): Allah 30.

kirpük: göz kapağının kenarlarında sıralanmış olan kıllar 426.

kişi: can, şahıs, şahsiyet 9, 13, 109, 156, 438.

kitāb (Ar.): Kur'an 239, 431.

ko-: bırakmak, terk etmek 308, 328, 337, 352.

koçmak: kucaklamak, sarılmak 390.

kok-: bozularak kötü bir koku çıkarmak, kokuşmak 287.

koku: cisimlerden yayılan zerrelerin burun zarındaki sinirlerde meydana getirdiğı duyu 288, 312.

koñşı: evleri birbirine yakın kimselerin birbirlerine göre aldıkları ad 293.

kop-: birdenbire başlamak veya ortaya çıkmak 27, 28, 33, 163.

kork-: kaygı duymak, endişe etmek 187, 192.

korku: bir tehlike karşısında duyulan kaygı 18, 36, 89, 103, 144, 151, 202.

kovcı: arkadan söz söyleyen, çekiştiren kimse 303.

köpri: aralarında doğrudan doğruya geçişi önleyen bir engel bulunan iki yeri birbirine bağlayan 169.

kudret (Ar.): kuvvet, güç 115, 340.

kudret kıl-: kuvvetlenmek 115.

kufı (Ar.): kilit 37.

küh (Far.): dağ 208.

kul: Allah tarafından yaratılmış olan insan 3, 82, 89, 90, 108, 141, 347, 348, 365, 399, 410, 423, 433, 435, 437.

kulak: başın her iki yanında bulunan işitme organı 44.

kulavuz ol-: doğru yolu göstermek 180.

kulavuz: doğru yolu gösteren kimse 180.

kurān (Ar.): Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap 17, 73, 91, 188, 386.

kur'anü'l-mecid (Ar.): büyük, şanlı kur'an 386.

kurşun: mavimsirak esmer renkte bir element 155.

kurtar-: 1. bir canlıyı bir felaketten veya zor durumdan uzaklaştırmak 212, 214,

215, 254, 257, 262; 2. birinin cezalandırılmasına engel olmak 337, 339, 341, 342, 363, 364.

ķurtıl-: bir tehlikeden, sıkıntılı bir durumdan sıyrılmak, uzaklaşmak 264, 265.

ķuru-: ırmak, kuyu, pınar vb.nin suyu çekilmek 121.

ķuş: iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı 135, 170.

ķuşan-: giymek 365.

ķūt (Ar.): yiyecek, rızık 108.

ķūt vir-: yiyecek eriştirmek 108.

ķutlu: uğurlu, mübarek 73.

“ķüllü men ‘aleyhā fān” (Ar.): “yeryüzünde bulunan herkes fânidir” 91.

ķürsi (Ar.): kalabalığa karşı konuşanların üstüne çıktığı yüksekçe yer 79.

L

lāġ (Far.): şaka, latîfe 10.

lahẓa (Ar.): zamanın en kısa parçası, an 108.

la‘net (Ar.): Allah’ın rahmetinden, af ve merhametinden mahrum olma 15, 288.

la‘net ķıl-: mahrum etmek 288.

laṭīf (Ar.): kullarına çeşitli faydalar ulaştıran (Allah) 89.

lā-yemūt (Ar.): ölümsüz, ebedi (Allah) 108.

lā-yezāl (Ar.): zeval bulmaz, ebedî (Allah) 88.

loķma (Ar.): yiyecek parçası 51.

luṭf (Ar.): bağış, bağışlama 348, 359; 2. iyi muâmele, iyilik 3.

M

ma‘būd (Ar.): kendisine ibadet olunan (Allah) 1, 85, 88, 108, 258, 425.

ma‘būd-ı ebed (Far.): sonu olmayan (Allah) 425.

ma‘būd-ı ḥayy (Far.): ebedî ve hakîkî olan Allah 88.

ma‘būd-ı kadīm (Far.): eskiden beri ibadet olunan Allah 1.

ma‘būd-ı pāk (Far.): mübarek olan Allah 85.

ma‘den (Ar.): çok değerli şeyleri kapsayan kaynak 332.

mağbūn (Ar.): aldatılmış, kandırılmış 9, 282.

mağbūn ol-: aldanmak 9.

mağrūr (Ar.): kendini beğenen, böbürlenlen, kibirli 15.

mağrūr ol-: kendini beğenmek, böbürlenmek 15.

māh (Far.): ay, kamer 110, 196.

maḥbūb (Far.): sevilen kimse, sevgili 393.

maḥlūkāt (Ar.): bütün yaratıklar 58, 60.

maḥrūm (Ar.): iyi ve güzel bir şeyden hissesi olmayan kimse 308.

maḥşūş (Ar.): isteyerek, bilerek 15.

maḥşūş ol-: istemek, bilmek 15.

maḥşer (Ar.): ahirette bütün insanların tekrar dirilip toplanacakları yer 4, 17, 20, 22, 26, 27, 266, 301, 310, 429.

maḥbūl (Ar.): kabul edilen 38, 215.

maḥbūl ol-: kabul edilmek 38, 215.

maḥşūd (Ar.): söylenilmek, belirtilmek istenilen, kastedilen 258.

māl (Ar.): her çeşit değerli ve gerekli şey, mülk 285, 298.

mānend: benzer, eş 208.

mānend-i kūh (Far.): dağa benzer 208.

maʿzūl (Ar.): işine son verilmiş 38.

mecīd (Ar.): şâni, şerefi yüce olan, çok büyük, ulu 386.

medḥ (Ar.): övülmeye, methedilmeye lâyık olan, övülen şey veya kimse 362, 373, 376.

medḥ-i Ḥaḳ (Far.): Allah'ın övülmesi 373.

medḥ-i ḥūn (Far.): kan övücü 376.

meger (Far.): önceden bilinmeyen, sonradan anlaşılan bir durumu bildiren bir söz 203, 264, 434.

melā'ik (Ar.): melekler 221, 344.

melik (Ar.): hükümdar, padişah 150.

melūl (Ar.): boynu bükük, üzgün, mahzun 192.

menber (Ar.): hatîbin üzerine çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü 403, 404.

menzil (Ar.): varılacak yer 424.

merğūb (Ar.): istenilen, arzu edilen, rağbet gösterilen kimse veya şey 393.

merğūb ol-: istenilmek, arzu edilmek 393.

mescid (Ar.): küçük cami 307.

mest (Far.): aşk, sevgi vb. bir duygudan dolayı aklı başından gitmiş kimse 417.

meşgûl (Ar.): bir işle uğraşan 38, 65.

meşgûl ol-: uğraşmak 38, 65.

Mevlanâ (Ar.): efendimiz, sâhibimiz anlamındaki bir söz 435.

Mîkâ'il (Ar.): kulların rızıklarını taksim etmekle görevli olan melek 80, 125, 218, 376.

misk (Far.): güzel kokulu siyah madde 388.

miskin (Ar.): âciz, zavallı kimse 183, 244.

mişl (Ar.): eş, benzer, mânend 425.

Muhammed (Ar.): Peygamberlerin sonuncusu 17, 229, 231, 256, 315, 340, 342, 359.

muḥarreb (Ar.): Allah'a yakın olan kimse 79.

muḳîm (Ar.): bir yere yerleşen, bir yerde oturan, kalıcı olan kimse 167, 412.

murğ-zâr (Far.): kuşu çok olan yer, kuş yatağı 400.

Mūsâ (Ar.): Peygamber 195, 196, 197, 200, 203, 270.

Muṣṭafâ (Ar.): Hz. Muhammed 16, 19, 20, 23, 25, 28, 41, 146, 169, 173, 213, 216, 220, 227, 228, 234, 237, 241, 242, 243, 268, 272, 313, 318, 319, 322, 334, 351, 361, 371, 375, 379, 383, 405.

mübârek (Ar.): hayırlı, uğurlu, kutlu, mukaddes 419.

müdâm (Ar.): devamlı, sürekli 117, 413.

müdâm ol-: devamlı olmak 413.

mü'min (Ar.): îman sâhibi kimse, müslüman 94, 105, 168, 170, 420.

münâdî (Ar.): bir haberi yüksek sesle duyuran, îlân eden kimse, tellâl 389.

münâdî kıl-: bir haberi yüksek sesle duyurmak 389.

münkir (Ar.): îmansız, inkârcı 12, 210, 211.

müntehâ (Ar.): bir şeyin varabileceği son nokta, son, nihâyet 283.

müslim (Ar.): islam dininden olan kimse 94.

müstakîm (Ar.): doğru, gerçek, hak 167.

müste'ân (Ar.): yardımı dilenen (Allah) 97.

müşfik: şefkat gösteren, şefkatli 105.

müşk (Far.): misk 381, 401.

müşkül (Ar.): zorluk, güçlük 179.

müzrib (Ar.): günah işleyen kimse, günahkâr, suçlu 363.

N

nā-gāh (Far.): zamansız, vakitsiz 301.

nā-gehān (Far.): birdenbire, ansızın 157, 230.

na-ḥaḫ (Far.): haksız, boş 109, 200.

na-ḥaḫ it-: haksızlık etmek 109.

na'īm (Ar.): cennetlerden birinin adı 412.

naḳl (Ar.): islâm dîninde âyet ve hadislere dayanan ve rivâyet yoluyla zamânımıza ulaşan dînî esaslara verilen isim 431.

naḳl-i kitāb (Far.): Kur'an'ın esasları 431.

na're (Ar.): haykırma 100.

nā-tüvān (Far.): kuvvetsiz, güçsüz, zayıf 435.

naẓar (Ar.): bakış, bakma, göz atma 140.

naẓar it-: bakmak 140.

ne kim: neyi, ne kadar 260.

ne: 1. hangi şey 2, 5, 12, 27, 44, 56, 58, 67, 81, 92, 112, 115, 127, 158, 201, 215,

236, 239, 252, 276, 407; 2. nasıl 271, 306, 350; 3. neden 44.

nebī (Ar.): Peygamber 27, 232, 246.

neden: niçin 385.

nefes (Ar.): hava, soluk 172, 358.

nefsi nefsi (Ar.): ben, ben anlamındaki bu söyleyiş yalnız kendini, kendi yararını, kendi kurtuluşunu düşünme hâlini ifâde eder 320.

nehy (Ar.): birini bir şeyden alıkoyma, bir şeyin yapılmasını yasak etme 354.

n'eyle-: ne yapmak, ne eylemek 30.

nice nice: defalarca, pek çok 341.

nice: 1. nasıl 22, 179; 2. birçok 432.

nidā (Ar.): çağırma, bağırma, seslenme 251.

ni'met (Ar.): Allah'ın kullarına sunduğu yaşamak için gerekli olan her şey 254, 396.

nişān (Far.): işaret, belirti, iz, alâmet 227.

n'it-: 1. ne etmek, ne yapmak 26, 225, 238, 260, 284; 2. ne söylemek 275.

niyāz (Far.): bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma, yakarma, ricâ 359.

niyāz it-: yalvarmak, yakarmak 359.

n'ol-: ne olmak 111, 183, 259, 261.

Nūḥ (Ar.): Peygamber 180, 182, 269.

nūr (Ar.): gözle görülen aydınlık 222, 223, 224, 228, 229, 230, 232, 235, 311, 403, 404, 411.

nūr ol-: aydınlık olmak 223, 403.

nüşa (Ar.): bir yazıdan çıkarılan sûret 338.

O

o: o “işaret sıfatı” 68, 424.

od: ateş 257, 265, 297, 337.

okı-: bir metni sadece harf ve işaretlere bakıp anlamak veya metni seslendirmek 91, 362, 431, 439.

ol: 1. o “işaret sıfatı” 6, 8, 18, 22, 23, 26, 28, 32, 34, 35, 40, 58, 61, 62, 65, 69, 73, 74, 75, 77, 79, 83, 97, 103, 118, 120, 133, 134, 138, 139, 142, 148, 149, 152, 158, 159, 167, 182, 186, 190, 192, 194, 200, 205, 206, 215, 220, 223, 232, 246, 247, 258, 263, 267, 272, 289, 299, 300, 318, 341, 343, 344, 360, 366, 367, 373, 374, 377, 389, 392, 401, 402, 406, 438; 2. o “üçüncü teklik şahıs zamiri ve işaret

zamiri” 1, 2, 13, 24, 28, 40, 74, 75, 76, 77, 84, 97, 108, 109, 141, 174, 181, 185, 195, 196, 203, 204, 214, 220, 238, 246, 247, 250, 266, 268, 276, 279, 281, 285, 293, 296, 298, 303, 305, 306, 308, 313, 317, 320, 322, 324, 325, 340, 355, 363, 364, 386, 397, 398, 399, 400, 422.

ol-: 1. olmak “yardımcı fiili” 5, 8, 9, 12, 15, 16, 21, 22, 31, 33, 34, 36, 38, 39, 47, 50, 54, 57, 60, 65, 67, 94, 99, 102, 111, 112, 116, 119, 120, 125, 129, 133, 138, 139, 144, 148, 150, 154, 157, 159, 161, 166, 180, 184, 185, 194, 207, 211, 215, 221, 223, 233, 235, 240, 251, 254, 261, 266, 267, 270, 272, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 303, 304, 305, 307, 309, 316, 325, 331, 354, 369, 373, 382, 393, 394, 396, 402, 403, 404, 405, 409, 410, 413, 417, 426, 427, 428, 429, 433, 435; 2. eydana gelmek, vuku bulmak 11, 17, 26, 47, 104, 187; 3. bulunmak, var olmak 132, 165, 167, 270; 4. bir durumdan başka bir duruma geçmek 117, 164; 5. gerçekleşmek, tahakkuk etmek 53; 6. geçmek 134.

on bir: ondan sonra gelen sayının adı 317.

on iki: on birden sonra gelen sayının adı 272, 314, 380.

on: dokuzdan önce gelen sayının adı 118, 340.

onlar: o şahıs zamirinin çokluk biçimi 352.

orta: İki uçtan veya bütün noktalardan aynı uzaklıkta olan yer 405, 414, 415.

ortalık: yer, çevre 103.

‘Osmān (Ar.): üçüncü halife Hz. Osman 322, 330.

otur-: vücûdun belden yukarı kısmı dik duracak ve vücut ağırlığı kaba etler üzerine binecek şekilde bir yere yerleşmek 142, 247, 403.

ova: çevresine göre çukurda kalmış geniş veya dar düzlük 116.

Ö

öğüt vir-: fikir vermek 212.

öğüt: bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyler için söylenen söz 212.

ök: akıl 39.

öküz: erkek sığır 63.

öl-: hayatı sona ermek, can vermek 36, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 79, 81, 92, 102, 104, 105, 106, 143.

öldür-: bir canlının hayatına son vermek 299.

ölü: hayvan leşi 287.

ölüm: bir insan hayatının tam ve kesin olarak sona ermesi 90, 391.

‘Ömer (Ar.): ikinci halife Hz. Ömer 322, 329.

‘ömr (Ar.): yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat 96, 420.

öñ: arka, sağ ve soldan başka dördüncü yön, görünen ileri taraf 376.

ör-: yapmak 124, 217, 250.

örü tur-: ayağa kalkmak, ayakta durmak 124, 217, 250.

öt: ses, sada 32.

öyle: o biçimde, o şekilde 216.

öz: bir kimsenin benliği, varlığı 243.

P

pādişāh (Far.): hüküm sahibi olan (Allah) 83, 87, 126, 156, 187, 345, 400.

pāk (Far.): mübârek, kusursuz (Allah) 85, 88, 328.

pāyende (Far.): yerinde duran, kalıcı, sürekli, dâim, pâyidar 420.

perde: iki yeri birbirinden ayıran bölme 414.

perī (Ar.): cin 49, 55.

Perverdigār (Far.): bütün yaratıkları besleyen ve yetiştiren (Allah) 30, 114.

pes (Far.): şu halde, öyleyse, imdi 85, 112, 231.

peşīmān (Far.): yaptığına üzülüp hayıflanana, esef eden, nâdim 261.

peşīmān ol-: hayıflanmak 261.

peşīmānlık: hayıflanma, pişman olma 7.

Peygāmber (Far.): Allah tarafından emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse 174, 183, 195, 196, 200, 208, 246, 269, 270, 312, 405.

pul: akçeden küçük metal para 286.

pür-ḥūñ (Far.): kan dolu, kanlı 21.

pür-ḥūñ ol-: kan dolu olmak 21.

pür-hüner (Far.): çok usta, ustalıkla 5.

pür-kerem (Far.): lutf ve iyilik dolu 327.

pür-süz (Far.): çok yanık, çok yakıcı 148.

pür-süz ol-: çok yakıcı olmak 148.

R

rab (Ar.): Allah, Tanrı 141.

rabb (Ar.): Allah 17.

rabbenā (Ar.): ey Allah, Allahım 351.

rahīm (Ar.): âhirette mümin kullarına acıyan, merhamet eden (Allah) 262, 349.

rahmet (Ar.): Allah'ın yaratıklarına olan merhameti 87, 131, 194, 207, 267, 305, 346, 356, 409, 436, 439.

rahmet it-: merhamet etmek, acımak 131.

rahmet kıl-: merhamet eylemek 207, 267.

rahmet ol-: merhametli olmak 305.

rāz (Far.): gizlenen şey, sır 2.

rāzī (Ar.): 1. hoşnut olan 409, 410; 2. kabul eden, uygun bulup benimseyen 266.

rāzī ol-: hoşnut olmak 409, 410; 2. kabul etmek, uygun bulmak 266.

rebāb (Far.): dize veya bir yere dayanarak çalınan saz 296.

refī' (Ar.): yüce, yüksek 331.

reh-nümün (Far.): rehber, kılavuz 376.

resül (Ar.): Peygamber 24, 165, 181, 216, 245, 248, 252, 324, 327, 352, 358, 361, 366, 369, 373, 378, 383.

resül-i bâ-şafâ (Far.): neşeli Peygamber 383.

resül-i evvelin (Far.) ilk gelen Peygamber 181.

resül-i pür-kerem: lutuf ve iyilik dolu Peygamber 327.

resülü'llāh (Ar.): “Allah’ın elçisi” Hz. Muhammed 256.

revān (Far.): 1. yürüyen 52, 377; 2. akan 277; 3. ruh, can 73; 4. süratle, derhal 395.

revān ol-: akmak 277.

riḍvān (Ar.): cennetin kapıcısı olan melek 381.

rızā (Ar.): Allah’ın kulun hâli ve yaptıkları karşısında duyduğu hoşnutluk 408, 413.

rızā ol-: hoşnut olmak 413.

rızk (Ar.): yiyecek, içecek şey, azık 286.

rızk-ı ribā (Far.): faizli azık 286.

ribā (Ar.): bir akitte karşılıksız olan herhangi bir fazlalık, fâiz 276, 286.

rivāyet (Ar.): Hz. Peygamber’in hadislerinin bir sonraki nesle nakli 25, 94, 173, 216.

rivāyet eyle-: ağızdan ağıza anlatmak 25.

riyā (Ar.): olduğundan başka türlü görünme 289.

S

şabūr (Ar.): çok sabırlı olan Allah 349.

saç: baş derisini kaplayan kıllar 189.

saçıl-: ortalığa dağılmak, serpmek 381.

şādık (Ar.): doğru, gerçek 33.

şādık ol-: doğru olmak 33.

şaf (Ar.): dizi, sıra 259, 268, 269, 270.

şafā (Ar.): gönül şenliği, rahat, huzur 41, 220, 237, 268, 306.

şafā dur-: yardımcı fiil 306.

sağ eyle-: dirilmek, canlanmak 357.

sağ ol-: diri olmak, canlı olmak 8.

sağ: bu tarafta bulunan yön 375, 378.

sağ: diri, canlı 8, 357.

sağılık: sağ, canlı, diri olma durumu 391.

şāhib (Ar.): himāye eden kimse, koruyucu 24, 394.

şalāvāt (Ar.): Hz. Muhammed'in şeref ve kadrini yücelt anlamına gelen dua 19, 37, 131, 146, 146, 388.

şalāvāt vir-: Hz. Muhammed'i yüceltmek 19, 37, 131, 146, 388.

şan-: inanmak, zannetmek 36, 39, 293.

saña: sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi 7, 87, 190, 275, 333, 346, 352, 360.

şāni' (Ar.): "yaratan, halkeden" anlamında (Allah) 88, 425.

şark-: gevşek bir durum almak, pörsümek 295.

şarmaş-: birbirine sarılmak, sarmaş dolaş olmak, kucaklaşmak 283.

şayruluksız: hastalısız 391.

sāz (Far.): her çeşit mûsikî âletine verilen isim, çalgı 48.

sebeb: neden, vesile 44, 186, 194, 264.

secde (Ar.): vücûdu alın, burun, el ayakları, dizler ve ayak parmakları yere degecek duruma getirme 248, 250, 252, 253, 422, 423, 424.

secde tur-: secde durumuna gelmek 252.

sed (Ar.): önleyici sebep, engel, mâni, hâil 138.

sed ol-: önlemek, engel olmak 138.

seḥā (Ar.): el açıklığı, cömertlik 333.

selām (Ar.): huzur, güven, sağlık, selâmet 221.

selsebîl (Ar.): İçimi çok hoş ve hafif su 427.

sen: teklik ikinci kişiyi gösteren söz 88, 90, 93, 95, 96, 99, 176, 217, 242, 262, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 346, 348, 353, 355, 356, 390, 408.

şenā (Ar.): övme, övüş 86, 249.

ser-ferāz (Far.): başını kaldıran, yükseklere uzanan 63.

ser-gerdān (Far.): başı dönen, sersemlemiş bir durumda olan kimse 185, 240.

ser-me-ser (Far.): bayılma 211.

ser-me-ser ol-: aniden yere düşüp boylu boyunca uzanmak 211.

ser-te-ser (Far.): baştan başa, hepsi 35, 62.

server (Far.): bir topluluğun en ileri geleni 27, 232, 246.

setr (Ar.): gizleme, örtme, kapama 292.

sev-: sevgi ve bağıllık duymak 328, 329.

sevün-: sevinç duymak 368.

seyid (Ar.): efendi, önder, reis 323, 380.

şıdk (Ar.): doğruluk, saflık, temizlik 99, 255, 327, 328, 371.

şıdk ol-: temiz olmak 99.

şırāt (Ar.): yol, düz yol (sırat köprüsü) 165, 167.

şırāt-ı müstakīm (Far.): doğru yol, islamiyet 167.

şin: mezar, kabir 142.

siñ-: bir şeyin içine hiç çıkmayacak veya güç çıkacak biçimde işlemek 120.

siz: çokluk ikinci kişiyi gösteren söz 12, 179, 180, 203, 204, 212, 214, 215, 244, 335, 390, 391, 392, 410, 411, 412, 414.

şol: bu tarafta bulunan yön 375, 378.

şol-: tazeliğini, diriliğini veya parlaklığını yitirmek 426.

şoñ: artık ondan ötesi veya başkası olmayan 7.

şoñra: daha iler bir zamanda 115.

şonra: daha ileri bir zaman 42, 48.

şor-: herhangi bir konuda bilgi istemek 82, 143, 145, 182, 253.

söyle-: 1. düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak 25, 32, 86, 95, 179, 193, 346, 430; 2. haber vermek 86; 3. sipariş etmek 53.

söz: laf, kelam 1, 12, 16, 23, 53, 94, 100, 173, 211, 222, 243, 245, 280, 346, 421.

su'āl (Ar.): soru 239.

suç işle-: günah olan bir davranış yapmak 201.

suç: günah 201, 210.

sultān (Ar.): en büyük, en yüce 345, 409.

sultān-ı 'ālem: yeryüzünün en büyüğü 345.

şūr (Ar.): öldürücü ve diriltici güce sâhip üfürülen boru 31, 32, 48, 49, 50, 126, 127, 128, 133.

sücūd (Ar.): secde etme, secde 249.

sücūd it-: secde etmek 249.

sünnet (Ar.): Hz. Muhammed'in müslümanlarca uyulması gereken sözleriyle örnek iş ve davranışlarının tamâmı 307, 353.

süñük: kemik 150.

sür-: bulunduğu yerden ceza olarak başka bir yere göndermek 178, 314.

sürin-: karnı üzerinde sürünerek gitmek 295.

Ş

şād (Far.): sevinçli, memnun, mesrur 332, 383.

şād eyle-: sevinmek 332.

şādılık: sevinçlilik, mutluluk 245.

şādımān (Far.): sevinçli, şād, mesrur 369.

şādımān ol-: sevinçli olmak 369.

şāh (Far.): atın ön ayaklarını yerden kesip iki arka ayağı üzerinde durması 406.

şāh (Far.): Hz. Ali'ye ve ondan sonra gelen tarikat ulularına verilen unvan 24.

şāh (Far.): 1. padişah, hükümdar 110, 150, 291; 2. atın ön ayaklarını yerden kesip iki arka ayağı üzerinde durması 406; 3. Hz. Ali'ye ve ondan sonra gelen tarikat ulularına verilen unvan 24.

şak (Ar.): yarık, parça 129.

şak ol-: yarılmak, parçalanmak 129.

şakk (Ar.): yarma, yarıma 159.

şarāb (Ar.): alkollü içki 296.

şebāb (Ar.): gençlik 70.

şefā'at (Ar.): bir suçun bağışlanması için aracı olma 191, 198, 206, 332.

şefā'at eyle-: şefâatte bulunmak 191.

şefā'at kıl-: şefâat etmek 198, 206.

şefī' (Ar.): şefâat eden, bir kimsenin affa uğraması için aracılık eden kimse 254, 331, 363.

şefī' ol-: şefaatçiolmak, bağışlamak 254, 331.

şefī'ü'l müznibīn (Ar.): günahların affı için şefâat eden Hz. Muhammed 363.

şeker: çoğu tatlı olan maddelerin genel adı 397.

şekl (Ar.): dış görünüş 127.

şem' (Ar.): ilahî nur 405.

şem' ol-: nurlanmak 405.

şems (Ar.): güneş 365.

şerbet (Ar.): meyve özü, su ve şekerle yapılan tatlı içecek 382.

şerh (Ar.): açma, ayırma, yorumlama 20, 429, 432.

şerh it-: yorumlamak 20.

şerh kı1-: açıklamak 432.

şerh ol-: açıklanmak, îzah edilmek 429.

şermsār (Far.): utangaç, mahçup 185.

şermsār ol-: utangaç olmak 185.

şevk (Ar.): sevinç, neşe, keyif 374.

şeyâtîn (Ar.): âsî varlıklar, iblisler 56.

şeytân (Ar.): âsî varlık, iblis 56.

şimdi: şu anda, içinde bulunulan zamanda 105.

şış-: gerilip kabarmak 152.

şol: söz zincirinde biraz uzak olanı niteleyen söz 109, 241, 251, 256, 372, 415.

şöle: şunun gibi, şuna benzer biçimde 50.

şöyle: 1. şu biçimde 119, 146, 152, 165, 169, 173, 209, 235, 248, 315, 323, 393, 417, 431; 2. şunun gibi, şuna benzer biçimde 24, 32, 106, 115, 135, 185, 194, 287.

şu'le (Ar.): ışık, parıltı 310, 404.

şuncılayın: şunun gibi 45.

şük1r (Ar.): verdiği nîmetler için Allah'a karşı duyulan minneti dile getirme 124, 217, 253, 254, 373.

şük1r it-: minnet etmek 124, 217, 253, 254, 373.

şük1r (Ar.): verdiği nimetler için Allah'a karşı duyulan minneti dile getirme 46.

şük1r eyle-: minnet etmek 46.

T

ta (Far.): dek, değin 60, 81, 141, 259, 429.

ta kim (Far.): yeter ki, öyle ki 205.

tā'at (Ar.): ibâdet 45, 46.

tabîb (Ar.): hekim, doktor 355.

tâc (Far.): kıymetli taşlarla süslü baş kisvesi 224.

tag: çevresindeki arâziye göre büyük toprak veya kaya kütlesi 36, 43, 116, 118, 273, 401.

tağıt-: dağıtmak 97.

taḥsîn (Ar.): güzel bulup takdir etme, övme, alkışlamak 362.

tâkât (Ar.): bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet, derman 199.

tâkât kal-: yeterli gücü olmamak, gücü azalmak 199.

taḳdīr (Ar.): beğenme, güzel bulduğunu, beğendiğini belirtme 392.

taḳdīr eyle-: beğenmek 392.

taḳrīr (Ar.): sözle anlatma, ifâde ve beyan etme 20, 430.

taḳrīr eyle-: anlatmak, beyan etmek 430.

ṭaleb (Ar.): istek, dilek 330.

ṭaleb kıl-: istemek, dilemek 330.

ṭama‘ (Ar.): aç gözlülük, tamah 13.

ṭama‘ it-: aç gözlülük etmek 13.

tamām (Ar.): 1. bitmiş, tamamlanmış 117, 146, 161, 221; 2. tam olarak, eksiksiz 23, 428; 3. olması gerektiği gibi 79; 4. zaman ve yer bildiren kelimelerle anlamı kesinleştirir, tam 428.

tamām ol-: bitmek, tamamlanmak 117.

ṭamu: cehennem 103, 167, 169, 257, 262, 317, 327, 328, 334, 339, 340, 354.

ṭaḥḥa kal-: hayret etmek, şaşırmak 209.

ṭaḥḥa: hayret etme, şaşma, şaşıрма 209.

ṭaḥḥa-: şaşırmak, hayret etmek 311.

Taḥrīr: Allah 26, 45, 86, 106, 120, 159, 183, 198, 209, 217, 235, 246, 266, 271, 301, 308, 325, 368, 371, 399.

ṭanuk ol-: gördüğünü anlatmak 281.

ṭanuk: bir kimse veya şeyi, bir olayı gözüyle gören ve gördüğünü, bildiğini anlatan kimse 281.

ṭapu: huzur, kat, nezd 165, 379.

Ṭarīkū ṭarīkūbābe’l-cenān (Ar.): gönül kapısını çalın 377.

tārūmār eyle-: dağıtmak, perîşan etmek 64.

tārūmār: perîşan, darmadağınık 64.

ṭaş: sert ve katı madde 36, 118, 316.

ṭaşra: dışarı 178.

ṭatlu: şeker tadında olan 397.

ṭayr (Ar.): kuş 49, 55, 137.

Te‘ālā (Ar.): “şâni yüce olsun” anlamında olup Allah, Hak, Tanrı kelimelerinden sonra kullanılır 228, 264, 350, 386, 410, 425, 436, 359.

tedbīr (Ar.): başvurulacak çâre, önlem 201.

tefsīr (Ar.): yorumlama, yorum 20.

tekebbūr (Ar.): kibirlenme 111.

tekebbūr ol-: kibirlenmek 111.

ten (Far.): vücut, beden 82, 132, 142, 152, 287, 370, 426.

tena'um (Ar.): nîmet ve bolluk içinde bulunma 412.

tena'um eyle-: nîmet ve bolluk içinde bulunmak 412.

tîz (Far.): çabuk geçen, süratli 93, 170.

toğ-: dünyaya gelmek 92, 144.

tol-: bir yere iyice yayılmak, kaplamak 126, 134.

tolu: dolmuş olan, boş yeri bulunmayan 297.

ton: elbise 224, 314, 326, 364, 370, 371, 372, 373, 411, 427.

top: bütün, büsbütün 294.

topla-: bir araya getirmek, cemetmek 387.

toprak: kara parçası 316.

toptolu: büsbütün dolu 274.

topuk çık-: ayağı kaplayacak kadar derin olmak 153.

topuk: ayağın toparlakça olan arka kısmı 153.

tufân (Ar.): çok şiddetli yağmur ve fırtına 186.

tur-: 1. beklemek, dikilmek 124, 149, 195, 197, 217, 230, 234, 250, 252, 259, 268, 269, 271, 302, 334, 344, 362, 423; 2.

durmak “yardımcı fiili” 160, 228, 398, 422; 3. var olmakta devam etmek, varlığını sürdürmek 142, 143, 146; 4. hareketsiz durumda olmak 103, 398; 5. belli bir durumda, bir görevde bulunmak 339.

turak: varılan nokta, merhale, mertebe 132.

tut-: 1. desteklemek, birinden yana çıkmak 181, 308; 2. gereğini yapmak, gereğini yerine getirmek 194, 419; 3. elle kavramak, elde bulundurmak, eline almak 176; 4. işgal etmek 219.

tuṭağ: ağzın, dişleri örten ve dışarıya doğru az veya çok kıvrılan üst ve alt kenarlarından her biri 295.

tuyūr (Ar.): kuşlar 31.

U

u (Far.): ve bağlacının nazımda sessiz harfle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu 1, 6, 11, 14, 19, 24, 36, 43, 46, 48, 49, 55, 56, 63, 86, 88, 108, 137, 150, 160, 185, 224, 255, 263, 282, 316, 367, 378, 383, 411.

uç-: havada yol almak 135, 170.

uçdan uca: baştan başa 72, 98.

uçmak: cennet 103, 178, 184, 219, 314, 374, 378, 379, 383, 384, 385, 388, 389, 390, 392, 393, 396, 416, 418, 428.

ulu: çok yüksek, çok büyük olan şey 273, 300.

um-: dilemek, temennî etmek 346.

unut-: aklında kalmamak, hatırlamamak, aklından çıkmak 46, 177, 202.

ur-: 1. vurmak 231, 355, 424; 2. beyan etmek, bildirmek 86; 3. haykırmak 100.

‘uryān (Ar.): çıplak 144, 370.

‘uryān ol-: çıplak olmak 144.

uş: işte, şimdi, çünkü 33, 82, 89, 202, 237, 414.

uş-: parçalamak 275.

uşan-: kırılmak, parçalanmak 171.

uz: uygun, doğru 98, 127.

uzun: iki ucu arasında kendi ölçülerine göre fazla mesâfe olan 166.

kelimelerden sonraki okunuşu 2, 31, 35, 39, 43, 46, 47, 66, 80, 87, 114, 125, 127, 137, 141, 157, 161, 172, 218, 223, 296, 322, 349, 362, 365, 386, 404, 417, 425, 435.

üç: ikiden sonra gelen sayının adı 168, 193.

üçünci: üç sayısının sıra sıfatı 61, 72, 269.

ümîd (Far.): olması istenen bir şeye duyulan beklenti 194.

ümîd tut-: olacağını ummak 194.

ümmet (Ar.): bir Peygambere îman edenlerin meydana getirdiği topluluk 18, 238, 242, 244, 248, 253, 254, 271, 272, 313, 315, 318, 320, 321, 328, 330, 331, 335, 336, 339, 340, 351, 352, 357, 360, 361, 364, 366, 378, 382, 383, 387

ün: ses, sada 34, 35, 44, 50, 58, 59, 61, 68, 69, 74, 75, 77, 78, 79, 101, 102, 126, 157, 158, 236, 237, 407, 423.

üst: 1. bir şeyin yukarı olan yanı 58, 165, 167, 169, 170, 235, 279, 295; 2. vücudun beden bölümü 224, 295, 381; 3. bir şeyin görülen yanı, yüzü 35, 142.

Ü

ü (Far.): ve bağlacının nazımda sessiz harfle biten Arapça ve Farsça

üzere: bir işin olmaya yaklaştığını bildirir
294.

V

vāhid (Ar.): benzeri olmayan (Allah) 113.

vāhid'ül-kaḥhār (Ar.): kahrı veren
benzersiz (Allah) 113.

vaḥṣ (Ar.): yabanî hayvan 31, 49, 55.

var: mevcut, yok karşıtı 2, 5, 56, 58, 76,
81, 82, 85, 90, 91, 99, 130, 169, 208, 239,
255, 272, 330, 367.

var-: ulaşmak 61, 103, 175, 188, 195,
197, 203, 213, 219, 222, 229, 232, 233,
241, 246, 248, 250, 329, 339, 343, 378,
422.

vaṣf (Ar.): nitelendiren, vasfeden, öven
kimse 4, 384, 428, 429.

vaṣf it-: övmek 428.

vaṣf-ı maḥşer (Far.): ahirette bütün
insanların tekrar dirilip toplanacakları yeri
anlatma 4, 429.

Vedūd (Ar.): kullarını çok seven, onları
lutfı, ihsâna garkeden (Allah) 122.

vefā (Ar.): sözünde durma 242, 306, 334.

vefāt (Ar.): ölüm 58.

velī (Ar.): Allah'ın dostu ve sevgili kulu
322, 434.

ve's-selām (Ar.): işte o kadar, son söz bu
23, 79.

vir-: 1. bırakmak 51, 52, 70, 124, 345,
347, 411, 413; 2. düşünce veya bilgi
anlatan şeyleri başkalarına bildirmek 19,
37, 131, 146, 212, 388; 3. eriştirmek,
iletmek 108, 285, 286, 326; 4. bildirmek
414; 5. yaymak 404; 6. ödemek, tediye
etmek 276.

virān (Far.): harap 60.

virān kııl-: harap etmek 60.

vü: ve bağlacının nazımında sessiz harfle
biten Arapça ve Farsça kelimelerden
sonraki okunuşu 60, 96, 101, 117, 127,
233, 249, 250, 303, 314, 365, 425.

vücūd (Ar.): insan veya hayvan gövdesi
89, 122, 150.

Y

ya (Ar.): ey, hey anlamlarında seslenme
sözü 17, 94, 122, 190, 206, 208, 218,
237, 242, 252, 256, 276, 350, 351, 352,
359, 439.

yād (Far.): anma, hatırlama 18.

yād eyle-: anmak, hatırlamak 18.

yağ: bitkisel veya hayvansal madde 14.

yağ-: 1. yağmur, kar, dolu gökten düşmek 116, 117; 2. çok miktarda, arka arkaya gelmek 297.

yağmur: yeryüzüne düşen yağışın sıvı durumunda olanı 116, 120.

yak-: 1. ısı etkisine mâruz bırakıp yanmasına sebep olmak 153,154; 2. ışık vermesini sağlamak 230.

yakīn (Ar.): bir şeyi şüphesiz olarak tam ve doğru şekilde bilme 363.

yākūt (Ar.): sâdece elmasın çizebildiği çok değerli taş 404.

yalan: doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz 193, 279.

yalıñ: çıplak, üryan 323, 343

yalın-: yaltaklanmak 281.

yalıncağ: çıplak, üryan, yoksul 370, 373.

yaluñuz: sadece 84.

yalvar-: birinden bir şey isterken saygılı bir ısrarla istediğini söylemek 175, 190, 226.

yan: taraf, yön, cihet 142, 168, 234, 300, 362, 375.

yan-: ateş durumuna geçmek, tutuşmak 297, 337.

yaña: taraf, tarafına 74, 128, 244, 251, 366, 416.

yandur-: yanmasına sebep olmak 147.

yanu yan-: şikayet etmek 293.

yapuş-: sarılmak 283.

yār (Ar.): sevgili (Allah) 64, 211, 255, 272, 321, 344.

yaradıl-: yaratma işine konu olmak 34, 346.

yarak eyle-: hazırlık etmek 6.

yarak: hazırlık 6.

yaraş-: yakışmak, uymak 112.

yarat-: (Allah) yoktan var etmek 67, 129, 385, 387, 400, 401.

yarıl-: parçalara bölünmek 159.

yarın: gelecek, ilerideki zaman 7, 8, 11.

yārī kıl-: yardım etmek 174.

yārī: yardım 174.

yarlık: ferman 439.

yaşlu: yaşla dolmuş göz 21.

yat-: bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak 42.

yavlağ: çok, çok fazla 40, 168, 171, 329.

yavuz: fena, kötü 293.

yayan: yürüyerek giden 323.

yayıl-: 1. etrâfa dağılmak 288; 2. herkes tarafından duyulmak 35.

yaz-: söz ve düşüncüyü özel işaret veya harflerle anlatmak 23, 338, 432, 439.

yazı: ova 401, 402.

yazık it-: günah işlemek 9.

yazık: günah 9, 348.

yazıklı: günahkâr 242.

yazıl-: yazma işi yapılmak 265.

yazuk: günah 191, 207, 208, 355.

yazuklu: günahkâr 360, 366.

ye-: 1. sürekli üzme, tedirgin etmek 172, 203, 320, 391; 2. hakkı olmayan ve kendisine yasak edilmiş bulunan bir şeyi kabul etmek 276; 3. yemek 254.

yeddi: altıdan sonra gelen sayının adı 259.

yedi: altıdan sonra gelen sayının adı 47, 48, 129, 169, 259.

yedinci: yedi sayısının sıra sıfatı 66, 77.

yek (Far.): tek, bir 197.

yemiş: meyve 397.

yene: bir kez daha 61, 85, 124, 125, 137, 351, 400.

yer: 1. yerküre 39, 43, 78, 101, 119, 120, 157, 161, 171, 230, 294; 2. mahal, mevzi 61, 68, 86, 121, 124, 143, 163, 164, 354, 355.

yerince: yerinde, uygun 43, 307.

yeryüzi: dünya 117, 122, 160, 162.

yeşil: sarı ile mâvi arasında yer alan renk, yaprak rengi 427.

yet-: 1. ulaşmak, erişmek, vâsıl olmak 128; 2. kötü bir davranış, durum, tutum yeterli olmak 204; 3. yetiyecek miktarda veya derecede olmak 211.

yetim (Ar.): babası ölmüş çocuk 298.

yetmiş: altmış dokuzdan sonra gelen sayının adı 135, 143, 146.

yevmün ‘azîm (Ar.): çok şiddetli gün 26.

yıkıl-: 1. herhangi bir sebeple çökmek 39; 2. yok olmak, mahvolmak 161.

yıl: dünyânın güneş çevresinde tam bir devir yapması için geçen zaman 47, 48, 115, 135, 143, 146, 428.

yılan: uzun sürüngen hayvan 274.

yıllık: bir yıl içinde olan 98, 168, 170, 233.

yi-: 1. yemek 14, 220; 2. hakkı olmayan ve kendisine yasak edilmiş bulunan bir şeyi kabul etmek 298.

yine: bir kez daha 42, 47, 48, 83, 114.

yir yir: parçalar halinde 431.

yir: 1. mahal, mevzi 58, 62, 65, 67, 304, 358; 2. yüzey, zemin 51, 343, 361; 3. yeryüzü 42, 57, 295.

yitmiş: altmış dokuzdan sonra gelen sayının adı 300.

yoğ: bulunmayan, mevcut olmayan 210.

yoğsul: geçimini güçlkle sağlayan kimse 150.

yok: bulunmayan, mevcut olmayan 3, 40, 87, 172, 292, 370, 391.

yoksa: aksi takdirde anlamında kullanılan bir söz 204.

yol: 1. bir yerden bir yere gitmek amacıyla üzerinden geçilen yer 52, 166,

185, 327, 328, 334, 339; 2. uzaklık, sırat 74, 98, 233; 3. yolculuk 134, 168; 4. bir amaca ulaşmak için başvurulması gereken çâre, vâsıta 251, 285.

yol-: bitki, tüy vb.ni çekerek yerinden çıkarmak, çekip koparmak 189.

yort-: sürekli yol yürümek 319.

yukaru: üst tarafa, üstteki kata, üste, yükseğe, yukarıya 416.

yut-: yemek 51.

yüce: yüksek 119.

yük: doğacak bebek 37.

yüklü: gebe 37.

yürek: kalp 240.

yüri-: 1. adım atarak ilerlemek, gitmek 188, 240, 374, 395; 2. yol almak 318, 320, 329.

yüz: 1. surat, çehre 8, 35, 110, 147, 233, 241, 283, 292, 294, 309, 310, 311, 357, 364, 365, 394, 427; 2. doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı 86, 99, 115, 319, 355, 378.

yüze yüz: karşı karşıya, yüz yüze 421.

Z

zaḥmet (Ar.): güçlük, zorluk 166.

za‘īf (Ar.): güçsüz, kuvvetsiz 89.

zamān (Ar.): süre, vakit 42, 97, 139, 200, 247, 263, 299, 341, 422.

zār (Far.): 1. ağlayan, inleyen 185, 367; 2. zayıf, dermansız 240.

zār-ı ser-gerdān ol-: zayıflayıp başı dönmek 240.

zārī (Far.): ağlama, inleme 243, 344, 351.

zārī kıl-: ağlamak 243, 344, 351.

zārılık (Far.): ağlama, inleme 315.

zārılık it-: ağlamak, inlemek 315.

zebānī (Ar.): cehennemlikleri ateşe atmakla görevli melek 275.

zeber (Far.): yukarı 66, 161.

zekat (Ar.): mal ve paranın yoksullara dağıtılması gereken kırkta biri 276.

zerre (Ar.): çok küçük parçacık 255.

zevāl (Ar.): yok olma, yok edilme 87.

zevḳ (Ar.): hoş giden bir şeyden duyulan beğenme duygusu 374, 395, 427.

zevḳ it-: eğlenmek 395, 427.

zıkr: Allah’ın isimlerini söylemek sûretiyle yapılan ibâdet 46.

zinā (Ar.): nikahsız çiftleşme 289.

zinā kıl-: nikahsız çiftleşmek 289.

zîr (Far.): alt 66, 161, 300.

zîra (Ar.): çünkü, şundan dolayı 181, 193, 363.

zîrûzeber eyle-: altüst etmek 66.

zîrûzeber ol-: altüst olmak 161.

zū-fünûn (Ar.): ilim sâhibi, bilgili, âlim 68.

SONUÇ

Bu çalışmamızda Bodleian Kütüphanesi'nde 2130 numarada kayıtlı risaleler mecmuasının 92b-114b sayfaları arasında bulunan *Mahşer-nâme* isimli manzum eser incelemeye tabi tutulmuştur. Çalışmanın başlangıcında 439 beyitlik ahvâl-i kıyâmet türündeki mesneviyi transkripsiyon alfabesi ile Latin alfabesine aktarılmıştır. Ses ve şekil bilgisi bağlamında incelemiş olduğumuz eserin dil ve imladaki ikili özelliklerinden yola çıkarak Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılmış olabileceği tespit edilmiştir.

Eserin iki nüshası bulunmaktadır. Eserin bu nüshası üzerine daha önce bir çalışma yapılmamıştır. M. Fatih Köksal'ın şahsi kütüphanesinde bulunan *Nâme-i Mahşer* isimli nüsha üzerine M. Fatih Köksal'ın çalışması bulunmaktadır. *Mahşer-nâme* isimli nüshanın müellifi hakkında herhangi bir bilgiye de rastlanmamıştır.

Eser, dil özellikleri bakımından incelendiğinde Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini taşıdığı görülmektedir. Bildirme ekinin –dUrUr, Öğrenilen geçmiş zaman eki –(U)ptUr, Teklik ikinci şahıs emir ekinin –gIl, teklik birinci şahıs ekinin –Am ve –IcAk zarf-fiil eki gibi Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özelliği olan ekler kullanılmıştır. Eserde aşşı (7), yavlağ (40), bay (150), şamunuñ (167), ıssı (171), kamu (196), Çalab (238), dükeli (288), yazuklu (366), uçmak (379), şayruluksız (391) gibi Eski Anadolu Türkçesinin söz varlığı ile benzerlik göstermektedir.

Eserimizde dikkati çeken bir özellik de Türkçenin önceki dönemlerinde kullanılmayıp Eski Anadolu Türkçesi döneminde yaygınlaşmaya başlayan t>d ötümlüleşmesi meselesidir. Metinde, dördüncü (62), dükene (121), derleri (148), ditreyeler (158) ince ünlü ile sıralanmış sözcükler /d/ sesi ile bağlar (43), topuğuna (153) gibi kalın ünlü ile sıralanan kelimeler ise /t/ sesi ile yazılmıştır. Bu durumdan farklı olarak tenleri

(152) kelimesi ince ünlü ile sıralanmasına rağmen /t/ sesi ile başlamıştır. Bu durumun müellif tercihi veyahut dönemsel bir özellikten kaynaklandığını düşünmekteyiz.

Bu çalışmanın hem Eski Anadolu Türkçesi dönemi ile ilgili yapılacak dil incelemeleri hem de ahvâl-i kıyâmet türünde yapılacak çalışmalara katkı sağlamasını temenni ederiz.

KAYNAKÇA

Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2008.

Dilçin, Cem. “*XIII. Yüzyıl Metinlerinden Yeni Bir Yapıt: Ahvâl-i Kıyâmet*”. Ömer Asım Aksoy Armağanı. 49-86. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1978.

Dilçin, Cem. *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.

Durmaz, Esra. “*Şeyyad Hamza’nın Ahval-i Kıyâmet’i*”. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: 1994.

Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları, 2009.

Güzel, Abdurrahman-Ali Torun. *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2003.

Hocaoğlu Alagöz, Kadriye, Nagihan Baysal Yurdakul. “Eskatoloji Mitlerinden Kıyametnâmelere Geleneksel Türk Dünya Görüşünde Kıyamet Olgusu: Dâsitân-ı Mahşer-nâme Örneği”. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. S. 11. 2023: 563-586.

Kartal, Ahmet. *Doğu’nun Uzun Hikâyesi*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları, 2013.

Komisyon. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Köksal, Mehmet Fatih. “Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yazılan Meçhul Eserlerden: Nâme-i Mahşer”. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. C.6, S. 1. 2011: 249-291.

Köksal, Mehmet Fatih. *Yâ Kebîkeç*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2016.

Köksal, Mehmet Fatih. "Nâme-i Mahşer/Mahşer-Nâme (Hızır Meddâh)". Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü, 2021. <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/name-i-mahser-mahser-name-hizir-meddah>. [Erişim Tarihi: 20 Aralık 2023].

Oğuz, M. Öcal, Metin Ekici, Mehmet Aça, Dilaver Düzgün, R. Bahar Akarpınar, Mustafa Arslan, Aktan Müge yılmaz, Gülin Öğüt Eker, Tuba Özkan. *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2014.

Özgeriş, Mutlu Melis. "Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Bir Ahvâl-i Kıyâmet". *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 3. 2020: 123-148.

Özgeriş, Mutlu Melis. "Müellifi Meçhul Bir Ahiret Manzumesi". *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, C. 21, S. 1., 2022: 477-501.

Özkan, Mustafa. *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2000.

Pala, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: L-M Yayınları, 2002.

Parlatır, İsmail. *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınları, 2006.

Şengün, Necdet. "Türk İslam Edebiyatı'nda Bir Nazım Türü Olarak Ahvâl-i Kıyâmetler ve Şâiri Bilinmeyen Bir Ahvâl-i Kıyâmet Üzerine". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. S. 15.2019: 34-61.

Timurtaş, Faruk Kadri. *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1994.

Topaloğlu, Bekir. "Kıyâmet". TDV İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kiyamet>[Erişim Tarihi: 31 Aralık 2023].

Türk, Vahit, Şaban Doğan, Yasin Şerifoğlu. *Eski Anadolu Türkçesi Dersleri*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2018.

Türkmen, Mehmet. *Teşrîh-i Tıbâ'* (Arapça-Türkçe Manzum-Mensur Sözlük). İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2023.

Yıldız, Osman. *Ahvâl-i Kıyâmet*. İstanbul: Şule Yayınları, 2002.

<http://lugatim.com/> [Erişim Tarihi: 18 Ekim 2023].

TIPKIBASIM

اولا کستی بر نردن اولد شاد ووزی قلسون قاموبه نکر مود
هله بونده ختم اولد اشبو کلام ووصلوا صطفایه والسلام

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
بَشَلْجَفْ سُون سَبُودِي قَدِيم آکام کم اولدور چی کلا عِلم
عالم علام اولدور بیات اولد بوزنه کم واردر کزل زار
حاجتی هیچ کسنا دن یوندرد اِلا قولارینه لطف جعفر دُر
اشد امیب بر عجایب در شان وصفی محس ایدلور بر قیبا ن
غافل اولمه کوزک رای بیسر کز ندوارا کم کوره قل حد
لول کوینجون بئنه ایللا کل یراق ائری سک الفراق العزاق
اهتی قلمن صوک شمای سکا آند یارین کز انا تر سک یسکا

اول کون جون امنول ياد ايلسون فر فدن جنلن آزاد ايلسون
 کز قياته دليم خوف خطر وره صولان مصطفا دندتر خير
 مصطفىا که محشر ک تو زوني شرح اودر آنو کله تفسر
 بجه اصحاب ايشدتر غمکين اوو کودي يا قلو اچلدې پر خون اوو
 اشدن عباس عبدالله آي کم بجه اوو ستر اول محشر کوني
 مصطفىا لعن فدن اول سري تام دفتر يار ديد بنو و السلام
 شوبدل کينوروي اول شاکر اول فشر قلدي اول اكي صاحب قنول
 سورم اندر که آنلر ويلمش مصطفىا دن که رو آيت ايلش
 محشر اول کوندن اولسير بند لوم تکرې اندر دنيک که بود عظيم
 ايندېم ناکون قويسر محشرې بوئلم بويزدي نبيل سزوري

نَمُوه كُون قُوپَه دِيْدِي اَوَّل مَقْصُطِي حَاجِيَلَر نِيَر اَوَّل كُون عَرَفَا
 عَرَفَه كُون بُوْنِيْلَه بُوْنِدِي حَدِيْث كَم اَتْمَا سَه خِيْمَت اَنْدَن خِيْب
 اِنْبِي كُوْمَه نِيْلِيْسَر كَر دَسْكَار اَنْمَر اَدَه اِسْرَافْلَه بَرَوَر دَسْكَار
 اِيْدَه كَم چَال صَوْرَه مِ چَالِيْنَه صَوْرَه بِي صَوْد اَوَّل اِنْنِي جَن وَخْشِي طَوْر
 شُوْنِيْلَه چَاه صَوْرِي اَوَّل اَوْتَلَه سُوْنِيْلَه صَوْرَك اِچْنَه بُوْنَه
 آيِدَه اِچَك كُون كُوْر لِي غَا فِلُوْن اَوْتَر قِيَامَت قِيْدِي اَوَكْ صِلَه قُوْن
 يَزْمَلَش اَوَّل اَوْنِي جَوْن اَسْه يَخُوْد اَوَّل دُوْن هِي رَكُوْشَه
 يَا يِلَه اَوَّل اَوْن جِهَانَه سَرِي نَسَر دُوْشَه بُوْرِي اَوْتَه عَوْرَت اَز
 خَلْق عَالَم قُوْدَه اَزَان اَوَّل صَانَك كَر طَاغ حَاسِن پَرَان اَوَّل
 قُتْلُو عَوْرَتَا رَاغَه بُو يَكْنَه وَرْ صَلَوَات اَبَح بَهْشَلُوْر قَفْلَانِي

هَرِي كَنَدُونِ نَامَشْعُولِ اُولُو رِي مَغْرُوقِ كَسِي مَعْبُولِ اُولُو
صَانِدِ يَقْلَبِي رُو كُو نَخَرِي بِخود اُولُو كِيه جَمَلِ اَكْهَرِي
اُولُو كُونِد بُولِقْ غَدِي چَقْدَرِي بِي عَذَابِ اُولُو رَكِ كَنَاهِي يَقْدَرِي
فَلِيمِ عَقْلِي بِرِيوَرِي صَفَا هَم بُنِي بُونِدِ يَمُورِي مَقْطَعَا
يَا تَه آنَدِ زَمَانِ مَكْرِي نَه كَلِمِ عَقْلِي هَرِي نَكِ سِرِ بِنَه
كُورِ طَاعِلِ بِرِيخِ دُزْهَانِ آيِ كُونِشِي رِي كُوكِ هَمَتِ آسْمَاه
اَبَدِ لَو بُونِدِ اَيْنِدِي كَرِ عَجَبِ كَم قِلَا غُومِي كَلِدِي نَاسَبِ
شُجَلَا بِنِ كُرْمِشَكُنِ هِي بِنِي قَلِيمِ نَكِرِيه كَمَنَدِ طَا عِي
لُونَدِ الزِ طَاعِي ذِكْرُو شَكُو اَتِيَا كَرُو دَايَا فُسْفِ فُجُورِ
يَتِي بِلِ بُونَدِ رِي نَه آيِي اُولُو اَلَا خَلَقْنِي دِي فَا تَنِ لُولُو

یدی پلیدن صکره اید یی نیان اسرافله کزینه چال صورسان
 چاله صوری دوتنه جمل علیه وحش طیر و دیویری آدیله
 شوله چام صوره کم جیون انراولم کما اوفون ارشدن جمل اولم
 کما لقمه یودر کن جان ویره کما اوله دوشه اغزندن کما
 کیم یوله کدر یکن جان ویره کیم دوشه باز آره روا آن
 یکی بازار ایدر یکن آسرن دوشه اولم سویلر اولم سوزون
 کیمی باز آردن اوینه ارمیه حضرت اله بر برینی کرمیه
 وحش طیر آدم دیو بری اولم جمل قلب کسه درری
 اولم شیطان شیطین کاریل نه کم آلدن وارسته قیرله
 قوق کون قی کو اولم بو دنیله یی کو که دوشه غوغا ای دره

بُوئِر اوستنده نكم وار مخلقا فاموسيند ایل اول آند وفات
 کچم ایلخی قته اول لون و آخی قره قومین اکجنوک دلبخ
 آند و آخی تاده مخلوقات اولم ایلانی و کوتی و سران ف
 کچم او حوچی یز بوزک اولود یته آنوک د آخی وارن ایل کون
 قیه آنوک د آخی بون کرسر بوزک اول د د آخی وارن ایل کون
 رقیه آنوک د آخی بون بوزک اول د د آخی بوزک ایل سر
 آنوک د آخی قیه قومین چوچ آنک کچم بیلخی قتا ایل سر قرار
 ایلانی قیه آنوک د آخی ایلار جمعی ایلایه آنوک تار مار
 کچم اول ایلخی یز لیز هیشه آند د آخی مشغول اوله اولاشه
 ایلیمه آنی د آخی زیرو ربار کچم بدیخی قتا فلز کزر

آند دآخی ناکه یارنده خالیق اوله هم ییری کورن اوکون باله
 جمله کمالچای فو منون بوکزه آند کورلر دوشه اولون
 ایشوا اول قت کور اول اولره آند دآخی هم فرشتار قیر
 جان دزدلر آند جملای سبان ایل کوندت قلم یولون خراب
 بوکزه آند کچم اکی قتا قیسر اولون ایلای دآخی آما
 کچم فرشتای اوجدن اوجه آند اوچو مجیه کچ ای خوص
 اینیم این دآخی قتلو قران کچم دزدی قتا اولد مر رولان
 این دآخی اینیم بر بکا اول کچم بشجه اول اون دونه یول
 اول بشی قات کورک حصن ای کچم ایتج کورک اول اون کده
 اول فرشتای دآخی ادا وار دی قیر بیج قوغله آلدن در ی

اُول بديجي قَت کو کُل فرشتیں ابرہ اول اُون قیر لندہ فامند
 یرده کو کہ قلبا ربار جون ابر شہ عرشہ ذقنہ بکر اُون
 کرسن عرشہ مقبر نامر محمد اول اوندن اُلا لکوالسلام
 قلبا جبریل و اِلا جلیل میکائیل اسرافیل و عزرائیل
 اولیا کمر تاکہ حق فیماں ایدہ کہ در یکم وارد یا بود بند
 حق صو کہ عزرائیل کم واردی ایدہ بش تن قلہ فاون فوقکری
 ینہ اولد مر بادک ابر انیم بوند وک دایج جانہ الفل دیہ
 قبض ایدہ اول دُرد نک جان اہ یا کو کوز دنیا دہ عزرائیل قلہ
 بس ینہ امر انیم مغنود پاک کہ در ی کمر واردیہ آہ اہل خاک
 عزرائیل یوزیرہ اوزن سونیم فکر یا محمد شجاعوق سونیم

ايه کم ابي رخت ايسي بادشاه کم سا کا یوقدز نوال دزدو آه
 سن سن هم معبود حمله یزال صانع پاک فدیم یامشال
 بن قلوک اونی دیاده قلندر ^{ضعیف} قورقودنه لر شاه و جودم لطیف
 امرایه عزرائیل ای قلوک جود بلورسن فایمیه وارور آل
 ایه کم قوراند و اردور هیان اوندک که کل مش علیها فاس
 کم بودنیاده طوغان اولسی دز هوکم قلدی آبی بوکلا سدر
 سن دایچی نری الی امرایه عزرائیلو کجاه کوددنه کده
 نری قایت یویدنرای سلون حق سزه اقر ارکزل اولسون مؤمنون
 بر دایچی بودر که حق امراییم سنده آغی آل جانکه درین کونیم
 اید کم سن سنوکل انغل جانوکی جود دندک عزیزی و جانوکی

چۈنكى بۇ يۈرە دىكا اولۇشتىغان كىلغە قاتلان كىم اولۇرمان
 بىز قىلار يۈرۈك لوزىنى اىي خوجىم بىش بىلىق بولدىز قىلچەن لىق
 االت يۈز بىكلىز قىلدىز بىي انول مىدىكىلۇلسون وارستە عىلكىل
 عىلدىل جۈن سۈيىنىم اشە نغىر اورە دىدەلە بىز آە ايدە
 كىم ائىدىك بىلە عالم دىر بى بىز كۈن ايجىنە غولغا دۈشە
 دىنە خەلق كۆزى اولا بىدى انول اوتىلدى قىللا بىدى
 قىل دۈشەننى عىز ائىل اولدىلۇر طامولچاق ارنىلغىن وارە
 ايدە كىز بىلشە بىد مىر جان المىت اجسىنى يۈنلە اولۇر اولمىكول
 مۈسۈك جايىت مىشفىلا بىد مىر بىشە بىن دىلچى اسان الا بىد مىر
 انە كىز كىدى نىك جايىت الم تىك بى نول انى بى كىز سۈنلە اولم

خلف عالمه در به هیچ قلمینه حقد از تفت بر کس نه قلمینه
خایب معبود حق لا موت لولا که قولده و زلف حق لحظ قوت
آند آید نجات اول دنیای دین شول کشد که بحق ابدی در حق
گاه آنرا که جهان شاهدی حق بر نیوک یوزل با حسن ماهدی
قان آنرا که تکبر اولد لرد فقیه نه بری کوزم تولد لرد
بسن قدیم اولمق آکا بار شور کمر نیلایا ایلر بیسه ایلر شور
و احدا فقهار بن و نه بیه کمان عالم استدر بن دین بیه کمان
اول اخیر بن و نه یوز دکار کمر نیلایا دلا رستم اولمق ایلر ار
ای یوز بل بویکهان سونم قلم کمر که هنر قدر تند نه قلم
یغمت امرایکده کولدن یغا کمر بوزا بوزا اولمق طاعله او و ی

کجہ کوندن یغافرق کون ملام کیم ذکر اولی بویز یوز ی تمام
 صودونه بودینای بشدن کبشا اون اک از شون اوله طغده طشا
 قلمیا کیم صوبه عرق اولمیه شوبل کیم الحقی مجافق اولیم
 تکرده انرا اوله بویغمر دسار اول ذکر دایمی کینه سکه
 دوکمه صول ذکر لغوریه بشلیما آدم رکدن دور رب
 یز یوزن دونه اخضا وجوده چون دربی قلمش دایمی یا و دوش
 کوکمره کیم جغور شه کتشد ی قوری بشدن کوشدن کتشد ی
 یننه حق انرا ینله جابین و کمر یزندن شکر ادب اور و طوون
 ینه جبریل سبکابل و آخه دیری اوله ینله عزرائیل دلخه
 پادشاه انرا ینله صوری حیدر کیم اویتدن مجله بو عالم طولد

اشداً مې بکرم صور کجدي ندر اوژني وشکل وقدي ندر
 صور کجدي ويخه يمشدر هو بداعي بر يکها کيشدر
 يدي شاق اولمشدرز هي بر يدي يدي دنياچه يک نشن آبي حق
 هو بد فله کار بفتلدي حسا دگما يورقه کلک لري کتاپ
 هو دگم دن چقا بر دلو اوان ور صلاوت تحت اسون کاران
 هو دگم کله طور اعدن بر جانول جانلري آند او لور هي بر تنول
 چو نکل اول صوري جلا فرماه اوله چيتم آندن قو جان يران اوله
 دينا طوله غوغا سندن اول جانک يول اول عرشه اولوز بنگر رک
 کوکل بو زنده قش بکر سونل اچا جسمي يولچ يمش يل کجبه
 دگم ي کوجيم کتد و خيمه اسنوک کلا کين جسميه

دیدی قیله حق بینه عالم لیری خو شه کتوره طیر چن آد ساری
 خلقور اولدم قیغوسنی اولم قیغور کور کولر نده سدا اولم
 جمله سی خیران اولم کور اولم جغی شاد ای خون اولدی مهران
 کسه بقایه بولا روه عاله هیچ نظر آتیاره احوالنه
 قلندر دن تاک اول قد حلیب ————— انما بنحیم حسنا اول فرور آب
 چونکه اول کسکه نثار دری لب ^{طوز لر} سندر بنور اوسته انور کور
 هر بری بر ندن یتشیل طوره کسه اولینه که بوندلاری صوره
 هر بری فرودن کریمان اولم آندن طوغش بکی غریبان اولم
 بر بر بونک حالن هیچ صور میه کسه بوندلار و حسابنه کرمیه
 شویل بوندلر طوره یتشیل مقام و رسلوا سقطن دندن کلام

یوزن کوشه اشغ و ندری اسیری قله دقوشه یاندری
 اول کنون استی هم پرگر اوله در لری لیجنه جمله غرق اوله
 اول قیامت ان سندن طوز لر بوغچه در لو کر عذاب کوز لر
 قیتیه بینی سکو کرده اکب بر اوله یغسلو بای شاه ملک
 هر برسی کنده ربی بلمیه قزقن عقیل قرآن کلمیه
 اسدن اول سلی شوید بشتا دریا هر برسی حدن اشک
 کیمسوک در طپوغنه جفا قینه در کر ایاغندن یقا
 کینوک در بویتنا جیش اوله وجود بشدن بشتا بقیش اوله
 هم کابله در لیا جمنون بکر در اجنده آریه قشون بکر
 استینج پادشاه آندن حساب اشبو دکلو هر کس کوره عذاب

خَلَقَ عَالَمَ اَرِسْ جِنِ جَعِ اَوَّلَهُ نَاكْهَانِ كُوْلْدَنِ مَرِهْ بَرَاوَنِ كَلَمَهْ
 هِيَشْتَنَدَنِ اَوَّلِ اَوْتُوْرِدِ رَمِيْلَهْ اِيْ خُدا يَا بُوْنَهْ لَوْنْدَرْدِ رِيْ بَكْرَهْ
 كُوْلْدَنِ كَرِهْ تَكْرِيْ تُوْكَ اَمْرَاوَلَهْ كُوْكَ اَوَّلَمِ شَقَهْ شَقَهْ يَارَقِيْلَهْ
 عَرْشِ كَلِنِ كُوْكَ اَوَّلِ فَرِشْتَهْ مِيْنِ بَرِ يُوْنَهْ اَبْنَهْ طُوْرَهْ قَامِيْشِدَنِ
 يَرَقْلَهْ هَبْ يِقْلَهْ كُوْكَ اَمْرَاوَلَهْ هَمِ اَوَّلَهْ زَبَرِ زَبَرِ جَمْلَهْ جِهَانِ
 جُوْنَهْ كُوْلْدَنِ كِيْ فَرِشْتَهْلَرِ قَامُوْ يَرِ يُوْنَهْ دُوْكَ اَوَّلِ اِيْ عَمْمَا
 كَرِ قِيَامَتَهْ قُوْ يَحْفَ بُوْرِ لَرِيْ كَتُوْرَمَرِ بَرِ اَخِيْ دُوْشَانِمِ اَرِيْ
 جُوْنَهْ بُوْرِ كُوْشَرَهْ خَلِيْقِ جِهَانِ قَنَدَهْ اَوَّلِ سَرِ اِيْشِدِ اَيْدِ رَعِيْانِ
 شُوْنِمِ بُوْ يُوْزَمِيْشِ سُوْكَ دَپُوْسِيْ كَمِ مَرِ آطِ اَوْسْتَنَدَهْ اَوَّلِ قُوْشِ
 قِلْدَهْ اَنَجَهْ اَوَّلِ قِلْمَدَنِ اَبِيْ يُوْلَلِيْ اَوْرُتِيْ اَوَّلِ حُفْ زَخْمِيْ

قند اوله اول حراط مستقيم طاموك لوستنه اوله هم مقیم
 اوج يک يلف اولدن نولف عظيم هکي موندن کجوي خوق
 آند ارتق طاموستنه يدي کتور مضطفا شويد
 هزينه نکل يک کجوي تير کچن قوش يکي موندن اوستن اهن
 کوش برون بزدن دوشن اوستن خلقه نولف اوشن
 هکي ادم نفس و نفس ديا کيسه يوک کند و نک قيدن يسه
 بريويت مضطفا دن شو يلدن رکم انا فاعله بوسن بويله
 ايدن کور بزا ادم تيفالبري بوللومک اول بن فيله ياري
 استين بولره جون وارلر ايا عينه دوشين يلوارلر
 اعلينا لدا ايدن کور کور حالو ايتن سن سن بر طوطي المن

بِرَزَقِيْغُوِيَهٗ بِنَبَشْم غَصَه سَدَن كُنْدَرَم لُو فُوْتِيْشَم

بِلْخَطَا قِلْدَر جِهَانَه كُوْرُوْرَن بِنِي اِهْمَقْدَن كِه طِيْشَه سَزَم لُوْرُوْ

رِيْزَن كِيْجُوْن بِن بِلْجَلِيْ سُوْ بِلْم جَاَه بُوْلِيْشَم مَشْكَوْم حَلَا يِلْم بِيْشَم

رِيْزَه اِكْتَن بِن قُلَا وَرَ اَوَلَا يِن قَنَدَه وَرَنُوْجِيْ رِيْزَن كِيْجُوْن بُوْلِيْشَم

طُوْرِيْ سَه اَوَل طُوْرَه خَلْفُوْل اِنْفِيْ رِيْزَه اَوَلْدَر وَرَنُوْل اَوَل اِيْشَم

نُوْجِيْ قَنَدَه دُوْرِيْو اَوَلْدَر مَوُوْرَن اِسْتَرِيْكَن يَا قُوْب اِيْ كُوْر سَلَا

اَيْدَرُوْ اِيْ مَكْرَنُوْل بِيْغَا مِيْرِيْ نُوْم حَقْدَن دِيْلَسَد مَكْنَدَرِيْ

لُوْكَم اَسَن كِيْ بَرُوْن حَسَا ب كِيْدَه وَر اِهْمَا غَه كُوْر مَكْنَدَه عَذَاب

اَوَلْدَر اِيْ اِيْ بُوْلِدَه سِيْ سَا وَر اُوْلِيْشَم شُوْ يِلْم سَزَم كُوْدَان رَاَر

اَوَل سِيْدَن قِيْغُوِيَهٗ بِنْدَر هَاَن قُوْمَمَه بِن وَنِيْلْدَر حَقْدَن طِفَان

صوبه غرق آردی قومون پادشاه . قز قدام کلمش اوله بندن کن .
 نورک ابراهیم وارون که خلیل . قرآن آهرن که دیشدن خلیل
 کاجوبن آندن خلیل بولار . فزیاد ایدب سجدن یوله لر
 یلورن دینلر کرایا ابراهیم . جون خلیل دین ی سکه اول کریم
 من و آخی بر شفاعت ایلکل . بویز قلاو مور خفدن دیکل
 ایدکم بنوق المذ کلن اولر . قز قدام قینقو ایزر کوکلم ملور
 دینه زیرکنا . جوق اشدنر . قصده اوج ورتو یالین سولکر
 اول سیندن اولمش شوپ قدید . نهندن طولشم که امید
 اید اول خلق خلیل له طرک . موسی بیغامبر قینه برورک
 موسی بیغامبر کلیم الهدر . فامو بیغامبر لر اولما . دُرر

كَجَوْنِ مُوسَى قَتِينَهُ قَارِ لَدَى نِكَوَارُ بَنِي قُذُشْبِينَهُ طُورُ لَدَى
 اَبْدَلُ لَدَى كَرَامِي كَلِيمِ اللَّهِ بَرِي. رَقْلُ شَفَاعَتِ تَكْرَدَنَ قَوْمِي
 قَتِفُودَنَ هِجِ طَا قَتُومَنَ قَلْبِ رَكْسَنَهُ بُو دَرُو، دَرْمَانِ بُولَدِ
 مُوسَى اَبْدَلُ بَنِي اَبِي بِنْدَكَا. بَرَقَانِ اَبْلَا دُمُ خَصْبِنِ اَوَّلِ زَمَانِ
 بَنَدَاخِي سُوْجِ اِسْلَامُ مَرِي نَلُوكُ قُو. بِلَدُ مَرْتَدِ بِيَرِي نَدَرُ عَسْمَا
 قُذُ قَلْدُونِ كَتَرُ مَرْدَنِ كَتَرُ مَرُوشِ قَتِفُودَنَ خَوْفِ بَنِي اَوْتَدُ مَرُوشِ
 مُوسَى دَاخِي عِيسَى بَهْ وَاَرَلِ دِي. مَكْرُ اَوَّلِ سِرْ وَكُجُونِ بَزْمِ يَسَهْ
 بُولُورَسَهْ اَوَّلِ بِلَمِ چَرَسِي. يُوْقَسَهْ بِيَرْمِ قَتِفُومَنَ بِيَرِ بِيَرِ
 دِرْلُوبِ عِيسَى قَتِينَهُ كَلَمَ لَدَى تَاكَمِ اَوَّلِ دَرْنَدِهْ دَرْمَانِ بُولَكِي
 اَوَّلِ خَلَايفِ جَعْرِ شَارِ قَا مُونِي اَبْدَلُ لَدَى كَرَامِي قَلْ شَفَاعَتِ ^{عِيسَى}

يَا زُغُو بِنِي بِيْزْمُ حَقْدَن دِلْمِ اوكه حق بِنِي زَرْهَت، فِلْمِ
عِيْسِي يَتَفَا بِيْزْمِ يَا كُرُوه يَا زُغُو مَوْن وَاَر بِيْزْمِ مَاتَد كُو
اَمَّا تَكْرِي دِيْدَلْز هَم بَكَا شُو بِلْمِ بَهْتَان اَنْدَلْز قِلْدَقَطَكَا
حَق بِلْمِ بِيْزْمِ سَحْوَمُز يُوغْدِي اِلَا بِنْدَلْمُز كِه مَنِكُز جُوغْدِي
كُو جُغُوْر بِنْمَار دِي مَنِكُز لَزِه سَرْمَاسِي اُولْدَق بُو سُرْدَن ^{اِي يَارِه}
كَلْمُز اَلْمَدِيْن كِه سِيْزِي قَد تَرْمِ بِنْدَاشْدَك كِه سِيْزِه اُو كُوْت وِرْمِ
دَرْدِه دَرْمَان كُو سَتَر اِلْم كُوْر كُوْر مَضْطَفَا نُو كُ حَضْرَتِنَه وَاَر كُوْر
قُدُورُوسَه سِيْزِي اَوَّل قُيُوتُوه كَد قِيَامَت سِيْزِي كُجُون بُوْر تَان
. سِيْزِي قُرْآنُورْ هَمُز اَلْمَدَن كَلُوْر مَقْبُول اُو لُوْر نِكْم لُوْلِيْدَن كَلُوْر
بَزْدَلُو كُوْدَا جِي رَوَايَت مَضْطَفَا لُوْنِلْمِ يُوْر دِي رَسُوْل بَا صَفَا

دَیْدِهِ بِاَشْفَعْتُمْ سَنَدَن فِلْدَه رُم شَکَرَا یَنْفَر تَکَرِبَه هِم اَوُر وُطُورُم
 سَقِیْ یُورَه کَم یَا جَبَر اَمِیْل تَکَل اِسْتَا فِیْل مِیْکَا یَل عَزَّ اَزَل
 اَبَد کَم اِجْا عَه وَاوُل اَشْبُو دُم هَم یَکُور اَنَد طُو نُو کُ زَعَا کَم
 حَل لَو اَنَک کَم بَرَا فِیْل مِیْکَا کِیَه یَبَد اِیْرَه اَوُل مَضْطَف
 پَنَدَن اَفْتُو کُ جَبِیْ یُومَه سَلَام اَمِراوُل جُوْنک مَلَا یَل لَو تَام
 حَمَسُوْرَنِی وَاوُل بَتُوْر کَم هَم یَیْرَه نُوْر دَن عَالَم کُتُوْر لَد
 لَوُل عِلَام کُ بَآ شَرِی نُوْر دَن اَلَم اَقْبَحِی وُزْ هَم دَن اَوُل کَم
 حَل طُوْتَلِی بِلَا تَا جَ کَم بَرَا اَق اَسْتَنَد نُوْر دَن اِر
 هَم یَیْرَه اَسْتَا بُوْبَن بُوْلِبَا لَد اِنِیْلک نَمک کُ کُ بَلْبَا لَد
 اَلْبَرِیْنَه جُوْنک کُ مَن کُوْر لَد کِیْر مَلُوْب حَضْرَتَه یَنُوَا رَلُو

اید که کند ای خور او ندی جهان مصطفیٰ بومد حق هرگز نشان
 حق تعالی اید که آیت و طریق مصطفیٰ نورین کز دین کزوک
 که سیر که تندر بر قریه نور الله و از کلمه محمد الله و در
 بو که ایند که بویده طور کز ناکهان نوری یقون کور کز
 کور کز که عرشه و کز برف او دز یس یلا که کز محمد الله و در
 اول نور کز قاتینه کلمه یری جاع ز شال که ای بنده سوری
 نور آفر او و کور کز قدره ایله یلقی بول بر دمه و کره
 حله که مصطفیٰ بوراق بنا فرستاد طور کز دوت با بنا
 کتور نور دین عالم او شنه عوید عزت اوله تکریم دوستنه
 اید که جبرائیل نا او دز هم بکا بلد و بو کون ناکن دز

لَو تَن قِيَامَت كُتُو دَر يَا مُصْطَفَا خَلَصَ اَنُو كُتُو كَرِه جَنَدِي اِي مُصْطَفَا
 اِيه الله اَمَتُو مَر تَن دِي عَجَب جَبِي اِيَل اِيَه كَم اَوَّل قَاوَر جَلَب
 دَاخِي اِيَنَا مَر دِي بُو نَكِر دَر حِيَا نَه شَوْن لَو آوَرَنه جَوَاو آوَرَنه
 خَلَا يَفُو كُتُو كِي بِرِيَا ن اَوَّل يُو رَر يَكِن رَا رِسَر كِرْدَان اَوَّلَه
 مُصْطَفَا يُو زِي مِي شُولَدَر كُتُو رَر اَغْلَشُو بِي اَك قَرَشُو آوَا رَا ن
 جَعَز شُو بَن اِيَه لَه يَا مُصْطَفَا بِرِي بَر قُلُو اَو مَنَا سَدَن وَفَا
 دَا رِي قَلُو ب اِيَد لَر اَرِشُو سُو رِي مُصْطَفَا لُو كَرْدَنه جُو لُو بِنَه لُو رِي
 اِيَه كَم كَلُو ك اِي مِسْلَن اَمَتُو مَر دَا يَنَا سِرْدَن بَكَدَر هَتُو مَر
 جُون رُو ك سُو زِي اِيَشَدَر اَغْلَشَر كِن عَاو لَقَال اِنْد مِرَا

قَارِه اَوَّل دَفْتَرِ نَوَاصِيحِ حَضْرَتِ اَوَّل نَبَلِ سَلَوَرِي
 دَر كِه قَرَشُو اَطْوَرِه اَوَّل رَمَان اَمْرَادِ بَعْدِ اَوَّل حُدُودِ جِهَان
 شَوِيلَه بِيُورِدِي سَوَكُ حَضْرَتِ سَجْدِيَه وَرِه دِلَا يِه اَمْنِي
 جُفُ ثَنَا وَحَمْدِ اِدِه سَجُودِ اِيَدِه هِيچ كَسِنْتِه دِلِدَكُ رُو دُونِكِه
 سَجْدِ اِيَادَارِ اَوْرُو طُورِ مِيَا سَجْدُونِ اَوَّل بَا شِنِي قَلْبِ مِيَا
 شَوْلِ قَدَرِ يَانِه كِه حَقَّقَتِ بِنَا هُو دُو عَالَمِ بُولُكَا اُولُسُونِ فِدَا
 دِيلَه نِكَمِ دِيلَرِي سَكِ يَارِ شَوْلِ سَجْدُونِ طُورِ حَا جَنَدِ قَلْبِ زَقِيُولِ
 شُكْرِ اَوْدُونِ سَجْدُونِ بَاشِ قَلْبِ اَتِي نَكِ حَالِي بَرِي صُورِ
 قُدْرَتِه سَتَفِيْعِ اُولُو بِنِ اَمْنِي كَمِ بِيَهَكُ شُكْرِ اَوْرُو نَكِ نَهْمِ حَقِيبِ
 كِنِه كَمِ بَرَزَرِ اِيْمَانِ وَارَكِه صَبِيحِ اخْلَاصِ اَنُو كِلِه يَارَكِه

دِی آخِرِ شُومِ دینِکِ الله دِی یاحسینِ بارِشولِ الله دِی یدِی ٠
 قُد تارِ این دِی اودن دِن طاسنکِ حق بَغْسِلِ کُنا هِن قَنو کُ
 هِن کِه باز آریل دِی مَقْبُود لِم یِ لَمَان اِرشِد اَوّل مَقْصُود نَه
 یتِی صَف بُو جِله عَالَم طُور لَر تَاکِه حَقْدن اَمِر نَلُور کُور لَر
 کُکُلُونَه دُشَد نِکِم اِنْدِ یَسَه هِن بَر آدَم دِینَه بِنْد بَس
 جُع بِلِمَان اَوّل اِصْی قَلْبِ هِن رِسی نَو لِسِ بِلْسِی
 طَمُو اِجِل اِید لَر کِم اِی کَرِم طَمُودن سَن بَر یِ قُتْر اِی رِجِم
 جِعْمِش لَر جِلْسِی هِن اَوّل زِمَان کِم بُو آندَن آل اَمَانو اَمَان
 اِید لَر کِم قُد نُو دِ بُونَدن عَجِب حَق مَعَالِی اَیْلَه سَکَر سَبَب
 کِم بُو آوندَن قُتْر تَلَاوَر یِ اَمَر کُر اَز لَه خَیَر یَا زَلِی قَلَم

تکری بخترده کز کافری اوله بختولو اولدن کمر حق را بنی اوله
خلفا الدن اوله اول کن حب کینه رحمت قلم کسه عذاب
اول که صفا طوره اول مصطفی هم آکنی صفا آدم که صفا
اوج بی صفا نوح بی صفا بر طوره درد خند ابراهیم بی صفا بر طوره
کادو د عیسی اوله صانک بری موسی بی صفا بنی اوله هم آخری
هری لقت لریله طور کس تکری نه اندی کوزلا ر
اول کروه کم مصطفی امتی وار اون آلی یوکد اوله بونکر این یار
بته بلورن بونکر ای بختولو هر ی بونکر قرن طفلن دن اولو
دکینوک قرن عقوبدن یلان طبطلودور کوزلر بلالوبیکان
ربا بنلر اوشلر بندمر کا جعفرنا لک ایدر لزهذا اجزنا

اولدۇر آنلى كهر بيا بولدي يازك و زمك ندر دژ لودي
 يزلو كنك هم اغز ندر قان افه بؤتدن اريك اولم روان
 اتي بؤ مقلوب قريش اوله هم آنوك ديلكري كشمش اوله
 اولدۇر آنلر كم باري اوسته يالين آندا يحرز بدي دوسته
 يزلو كنوك داعي كرمز كوزي اولسردوز كيم ايشت ايشوسوزي
 اولدۇر آنلر بلد كه يالسه طائف اولور لودي كه خلف ايتيه
 يزلو كل اولينه اغز ندر دل خلف اچنده سغنون خور حجيله
 هر بير يوك يورنه بزاندها بايشه صرمشا خشم منتها
 كه كل جاني بولاروك كه كل كوزك بولدر داعي يندي دنيك
 اولدۇر كم مائيل حقبيلونه ورمزدي كم دمنده بولسه

بۆلۈپ بۆسۈلۈپ لېڭىي بۆلۈپ ئېلىپ بۆلۈپ
 بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ
 بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ
 بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ
 بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ
 بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ
 بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ
 بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ بۆلۈپ

آنلر اولدر که اجر لردی شارب دزلدی آند جانک رباب
 بیلو کوس اخزلوئند اوویفا اولدله قیرن طلو دزکمرینا
 آنلر اولدز کمریتیم لرمایله بزلیدی بله ن احوالین
 بنبو کک کاد آخی بیلاری اول زمان اوله ن الیردی دیرلر هان
 کوشه ییشی لولویا یی زوردم اول بکون د آخی کورکلو اول
 آنلر آنلر دزله ناکاه قان ایدر تکی محشده جزاسینی اده
 طور کوز صورا ینده قویا بربکون دینه هم بکندر آندن کولک
 اول آنلر دزکمرین نمار اوله دینه هم قوزجی غمار اوله
 جدام هم برص اوله بری اییدی جهنم دز آنوک بری
 اولدز آنلر انا انا ایچید وقت اولمیه آنلر ای دده

نَدُوْ اَوَّلِ الْبَنِي دَرِي صَفَا اَوَّلْدُزْ اَنَلَرَكْ بَكَلَدِي وَفَا
 سِنِّي قَرَضْ يَرْنَجَه قَلْدِيلَر مَسْجِدْ اِيْمَنَه جَمَاعَتْ اَوَّلْدُزْ
 طَوْتَدُزْ بِي تَكْرُتُوكْ بُوْغُوْغِي اَنَلَرِي كُحْرُومْ قُصَايَهْ اَوَّلْ غِيْ
 يُوْزَلَرِي هَرْ بَرِيْنُوكْ بَرِيْ اَوَّلْ دِيْلَهْ اِيْمَانْلَهْ هَمْ بَايَهْ اَوَّلْ
 دَمَقْ اِيْدَهْ مَحْسُورَهْ يُوْزِي شُعْلَه كُوْرَلَهْ اَنِي خَلَايَقْ جَمْلَه سِي
 هَرْ كِهْ بُوْزَلَرِي كُوْرُوكْلَه يُوْزْ تُوْرُنْدَنْ بُوْلَارِي اَكْلَهْ
 اِيْدُزْ جَمْلَه سِي يَنْغَايَرْدُزْ اُنُوْ كِيچِي قُوْشِي عَنَبَرْ دُرُزْ
 مَقْطَعَا نَدُوْ دُرُزْ اَمْتَلَرِي اَوَّلْ حَبِيْبُ اللّٰهْ كِهْ اَخِرْتْ يَكْلَه
 اَوْنِ اَكْلَهْ بَرْ بَلُوكْ مَوْزَرْ اَوْجَهَا وَضَلْ طَوْنَلَرِي كِيْلَر
 كُوْرْ كَامُوْزْ مُحَمَّدْ اَمْسِي سُوْنَلَرِ زَارْ لَقْلَرِ اِيْدَهْ لَوْ قِي

ایدلر که کشم برده دینه طاش طوق اولدیک اید .
 اول اون رن بوس کمر ویدم آنی بوزره حقا طامیه التول آنی
 مصطفی کورینه اول بورغا یوریه امتدیندن بولمغا
 دوت یوزیک کرؤب فرشته کو مصطفی نک پلم سنج یوز تا لدر
 اینیا که نفس نفی دیه یوریا اول آنی قند ن یسا
 اوتمن استارکن غمجهان جقم دوت یاری کوری نه قوشکدن
 اول ابوبکر عمر عثمان علی مصطفی کورلر اول دوت وری
 ورو آجی یاش اچقا کدا بن ارشالر سبد سول یان
 جوق که آنلر رسول ایشلر اول حبیب ایندیره کور شکر
 نر دیک دینه اول کفنلری چون کرا اول تگری دوست بولموی

جبرآئیل اید طوئکر ویر لرد دژدنی دژت بوز غایبند لرد
 صد قلاید سول پر کر مر کرارین کلامو بولینه ایشود دفر
 حق سنی سوز صد قل بکل دین بکل اکتومر قما کلامو بولین
 غم اید یوری سنداخی و آر حق سول عدل و ک هم بولین سوز
 عثمانه اید کم ای کانی اویب سنداخی و آرائتی قلیل طلب
 حق قتله هم سول قذک رفیع اتمومه سنداخی اولقل شفیع
 عالیله اید که شاد ایند بسنی سنداخی و آری و آری شفیع مقدنی
 حق سکا دیشدور کانی سخا هم سول حقو که کلدی هل آبی
 دژدنی بولیم یوورم مضطفا کلامو بولینه طور ک بکل وفا
 اتمومی ان شاء الله الی یسیر یاشن نماز ک کیر و نزل کال سیر

بکا جا غروں کو قریب آئیے اُمّتوں و دُور کے دُشمن ایلیم بسم
 قُدرتِ حق حُضرتِ نبی ﷺ قوما یم کہ اودہ یا نہ جان لاری
 یکتا شدہ اندو کہ در عالمِ سخد ہم یشلم یزیشد ز قلم
 رکنہ اندو طامو یونہ ورہ اُمّی قُدرتِ مفا اندو طو رہ
 اول اُن بریکل محمد اُمّی طامو یہ کا نور نور قُدرتِ
 یجہ یجہ ز ابد لربو لہا قُدرتِ و مابہ بلاری اول رُمان
 کالو بان جا غر شالز محمدا قُدرتِ یاق دیا لہ احمد
 بایشن اجوب ایشہ نور قُدرتِ یالہ ایف حُضرتِ اولدُم ورہ
 حُضرتِ قُدرتِ طو رہ قلم اول ملا یکر لری قلم
 اندای سَظان عالم لری آلہ قلمو یہ دیلا کن ویرن پادشا

سَوِيلَدَن سَا سُوَزْمَ اشْکَلْ یار دِلْمَش رَحْمَتِ سَنَدَن اُمار
 قَوْلَرَه دَرُون وِرَب دَرَمَاد قَلَن جَمَل دَشَوَار اَشْهَرِ اَسَان قَلَن
 سَن سِن اَحْمَدِی لُطْفِ اَشْدِن قَوْلَرَه یَار قَلَن بَا عِشْقِیَا ن
 اِی کَرِیم اِی رَحِیم اِی صَبُور کَرَم قَل بُو دَر دُومَه دَر مَان یُوور
 حَق تَعَالِی اَبَدِکُم یَا مُصْطَفَا نَار دِلرِک دِل کَل اِی مُصْطَفَا
 مُصْطَفَا زَارِی قَلُوبِ اَبَدِکُم اُمْتُوْرِی وِلَر یَا بَتَنَا
 اَلله اَبَدِکُم یَا حَبِیْبِم یَا رَسُوْل اُوْتَارِی قَوْلَرِکُم سَکَا اَمْت دِکُوْل
 سَکَل اَنلَر سَکُوْل دَن اَرِوْی هَم بِنَم فَرَضِم اِسْتِمَارِوْی
 اَمْرِی نَفِی بِلَا دِوْی هَم بَرِی اَنُو کُجُوْن کَا مُو اُولَدِی لَرِی
 اَغْلِیْم یُوْزِیْر اَوْرَه اَوْل حَبِیْب کَم بَز قَلز دَر دَن سَن سَن طَیْب

كَرِهَ أَنَّا نَكْرَهُنَّ وَهَ قَلْدِي خَطَا رَحْمَتِكَ جُودُكَ كَرِهَ سَنَ مِنْ عَطَا
 حَضَرْتُ نَوْلَهُ يَوْمَ لَيْلِي لَيْلِي لَيْلِي لَيْلِي لَيْلِي لَيْلِي لَيْلِي لَيْلِي
 جُونُ كَرِهَ أَنَّا رُوكَلَا سَنِي بِرُفْعَ بَرْدَن كُتُورَ مِنْ بَا سَنِي :
 حَقَّ تَعَالَى لَطْفًا لَيْلِي أَا كَا يَا مُحَمَّدُ جُونُ بِنَارِ إِرْدَاوَل بَكَا
 بِنَا غَنِيمَ سَكَا بِرُاشْرَا شَدَمَرِ أُولُ بَرْدَن قَلْوَا مَتُوكَل بَا عَسْثَلَا مَرِ
 أَمْتَنِي جُونُ رُوكَلَا بَلْدَرِ مَضْطَفَا بِرْدَن بَا سَنِي قَلْدَرِ
 طُورَهُ كَنْدُ وَحَضَرْتُ قَوْمِي سَنَا مَدَحَ وَتَحْسِيرَ أَوْقَا قَدَسُوسِنَا
 قَدْ تَوَهَّ عَا صِلِي بِلْ كَلَا تَوَيْنَ رُفْعَ كَمَ أُولُ دَرِ شَفِيعَ الْمَدِينِ
 أَمْتَنِي قَدْ تَوَهَّ أُولُ بَرْدَن لَقَّ كِيمَ حَلَا طُونَلَرِي بِنَا بُو رَا فِ
 قَوْمِنَا وَفَمَ كِيمَا وَجُونُ كَمَسَرِ هَمَ بَرْدَن بِنَا قَلَا أَوَّلُ شَمْسِ قَمَرِ

اَوَّلُ يَزُفُلُوا اَمْتِي دُنْدُو رَاوُ حَقُّ رُوْلَتِي يَكَا كُنْدُو رُوْلُو
 اَوَّلُ عَلَامَتُهُ بَلَا رُو وَا رُوِي خَلْفَ عَالَمِ مُحَمَّدٍ حُور زَارِي
 يَنْهَ اَزَادِ اَبِه تَكِي اَنَلِي اَن كُورِي سُونَامِ جَان لِي
 جُون رُوْل اَنَلَر اَوَّل شَايَا ياقوب اَنَلِي كُورِي جِي جِهَان
 سَكَم يَا لِي خَقْدَر بُولَر طُولَنِي يُو تَنَارِي بَا سَدَن بِي شَا عَرِيَان اَحَقُّ
 مَقْطَفَ كُوكَلِي مِي دَقَه بِلِي تَكَرْدَن بُونَد طُولَنِي وَيَلِي
 كَلَه شَوْلَم جُوقُ فَرِي شَوَار اَلَرْدَن خَلَطَنِي دُتَار
 اَوَّل يَا لِي خَقْلِي مُو طُولُو اَوَّل رُوْلَه مَدَحِ حَقِّ شَكْرِ قَلَه
 خُوش عَالَمَر كُوكُور اَلَر رُوْلَه نُوْر يَالَر اَجْمَعَه اَوَّل ذُو قَلَه
 مَقْطَفَانَك سَاغ يَا نَدَه جَبْرَائِل صُول يَا نَدَه يَلَم كِي اِسْرَافِيل

هَمْدُ بِلَا سَجْدَةٍ مِيكَائِيلَ مَدَحُ خُونِ عَزَائِلِ اَوْ كَجِدِ رَهْمَتُ سُونِ
 جَاعِي عَزَائِلِ اُولُ خَلَقِ رَعَادِ طَرَقُوا اَطْرُقُوا بَابَ الْجَنَانِ
 بِلَمِ دَرِ رُوزِ يَكْ كِتْلَه سَامِعِ اَمْتَدِ اُجَاعَه وَآرَه رَسُولِ
 مَقْصُطِنَا يَه قُرْشُوا اُجَاعِ قَابُوكِ اَجِيلِ جُونَكِ اَرِيْشَه طَابُوكِ
 اَوْنِ اِيَكْتِكُمْ وَاخِرِ شَيَوَا قَمَلِ سِتَدِ قُرْشُوجَه اِيُوَا اِسْلَمِ
 كُوْرْتَه كَلَه رِضْوَانِ حَقُّو سِتَدِ مَشْكَلَه عَنَبِي سَا جِينَلَه اُو سِتَدِ
 شَرِبْتِ اِيَجَه خَرْمِ سِي بِرَقَدِ اَمْتُوكِ جَانَلِي اُولَه فَسْرِعِ
 شَاد خُرْمِ اَمْتَدِ مَقْصُطِنِ كَبِدِ اُو جَاعَه رَسُولِ بَا صَفَا
 دَكَلَه اِيَدِي اُجَاعَه وَصَفْنِ دِيْنِمِ اِيَدِيْمِ بَرَزْمِ يَسَانِ اَنْدِه بِيَانِ
 كُوْرْتَه اُجَاعِي نَدَكِ يَرْتَدِي حَقِّ اِيْشِدِ اِيَدِيْمِ اَنِي اَنْدِرُوْرَقِ

حق تعالیٰ اول کریم و احدید ایندم یورمشد قرآن المجید
 آری صودہ یزادید رحمتی کمر آنو کله طوبیہ یسند امتی
 هم سوانین سکن بلکله آنوک ورصلوا اوجی غه کرسون جنوک
 اول فرشته هار منادی قیللر ایفاق اهل اشد الذینہ لند
 ای بیت اهل قوا احق سزل خورلن قوجمعه هجرت سنوک
 غم بکلم سیزه الم یوقدر صبر نفس صا غلو کر جو قدر
 قلبی کنیز اها قد کم آبد شیل تقد بر یلش اول قدر اهد
 ایفاق اهل شو نیم غایت خور اول قاموس محبوب هم مرغوب اول
 بر بردن قوصایب بحال یزلی ای اوله قشلا ری هلال
 زوق اید کر جنت لجنه روان یزلی جون کل آنه کلستان

او بجا غمک منتدین آلود اولم او جفا اهلینده قوایسان اولم
 بختلارنده آنوک دوز لوییش کم شکردن طنلو دوز اولم پیش
 کت و لسته طوره لغجن دیر طریدن اولم کله اغرن کسر
 قوتلرینه تکرر احسان ابلیم اولم قود شو آراسان ابلیم
 همتینه فردوس اجنده توغزار بارد بدتر باد شاه کرد کار
 اول یازی اجنده بی حد و یاس مشکل اطافله بر لشی بی قیاس
 آدینه کون او بجا غز کالسر اولم یازیده بخلی جمع اولم لکر
 آنده جون منبر لر اولم جمل نور خلق جمل او تور آلوز یا صبور
 دوز با قوت اولم حق بر منبری شعله وین جفا آنوک همت نوری
 جمل بیغایر لر آنده جمع اولم مصطفی ارنارنده شمع اولم

تَحْدِ اَيُّدَهُمْ شَاهِدِي كَلَامُ اَنَّهُ كَلَامُ اَوَّلِ مَوْحُوْر جَنَاتِ
 اَنَّهُ حَقُّ اَكْلِهِ بِرَحْمَتِ اَوَّلِ كَلَمٍ نَدْرُ وِيْلَا كُوْرُ بَنَدَن بَلُوْن
 اَيُّدَهُ كَلَمِ اِيْ خُدَاوَدِ جَنَاتِ دِيَارِ رَسَدَن رِضَايِ بَرِ بَهَانِ
 رَاضِي اَوَّلِ غُلِ بَزْدَن اِيْ سُلْطَانِ مَقْوُ كُلِ غُرُفِ اَوَّلِ دَرِجَاتِ
 حَقِّ تَعَالٰي اَيُّدَهُ اِيْ فَوَلِّ رَسِيْدَهُ رَاضِي اَوَّلِ دَرِجَاتِ خُوشِ نَدْرُ قَاكَلَهُ
 جَنُوِي سِرِّهِ وَبَدَمِ نُوْرِهِ بَاغِ بَقِي حَلَمِ طَنْدِ حُوْرِ لَمِ
 خُوشِ تَنَعَمِ اِيْلِكُوْنِ بُوْنَهُ مُقِيْمِ هَمِّ سِرِّ لَدْرِ فَرِحَتَاتِ التَّعْمِيْمِ
 جَنِي وَرَدَمِ دِيْهِ اَوَّلِ دَرِجَاتِ جَنَّتِ اَجْرُهُ اِيْشْكُوْرِ لُوْلُؤِ سُوْنِ بَدَامِ
 هَمِّ سِرِّهِ دَاخِلِي كَرِيْمَتِ وَبَرِيْنِ اُوْرْتَرَادَنِ اُوْشِ بَرِ دُوْ كُوْرِيْنِ
 اَمْرَادِ اَكَلَمِ اُوْرْتَنَدَنِ كَلِشُوْنِ جَنَاتِ اَنَلَرِ حَتَدَنِ كَلَمِ شُوْلَدَرِ خَطَا

که بقول می یوفد و بند یکا ادجاق اهل بقالند آندن یکا
 حق دیدارن شیده مجور کورلر حق تنده مست حیران اوللر
 ادجاق اهل آذینه کون یی کمان حق دیدارن کورلر آندر عیان
 که بنابر کونلر کونلر آذینه کون قامو کونلر عین طوطی لای
 مؤمنان و رعایت آند دُر عمر و ایم دولت یاسته دُر
 داهی کلسیدر جنی ایشو سوز حق دیدارن کورلر هم یوز یوز
 سنجه به وارن طری اچق زمان امر ادبی اول خداوند جهان
 اون کلا که سنجه ن باش قلده قولغور کیری و کلدز بر طوس
 سنجه دن جون بشری قلغم لوتم کند و منزل لرینه اوره قدم
 تعالی صانع فرزد احد قاور و نزل معبود ابد

باشند از ثوق تنه هیچ قبل الیه فشری کن یطی هیچ صولیه
 بوزاری آق اول طونلری ییشل ذوق ابد الوردز کتار سلیل
 وصف مختصر در رسم انجمن و وضع تمام بکل بل ایدر شرح اولیه تمام
 وصف مختصر هاکم ایدر استان بیکه ییری شرح اولیه کریمانه
 بونداجی بیکده بیکه سولیم عظم از دوجی تقریر ایلد مره
 شونکه نقل کتبه بیزیر کوزوم او قید مرآی ای بی سطر
 بخاکم بربندی حفظ قلم بنداچی آنوک شرح قلم
 کو خط اولسه اجنه قلمغل قول خطا لودر ایش کمالغل
 بوجض مداحی دی بی هنر بوجض مدآن اجنه کمر
 موی نوک فولر مدآن اول همان بیز فقیرو عاجز و تر ناتوان

هفت تعالی رحمت ایلایه آکا کمر چکا بنی بند دُعایند آکا
هر که دلر بود عاده بولنه فایحه احسان ابد بن قولنه
اول کشته دینارن ایا نیک کج رکر یکا یونین دُعای قلوب کجه
دوقبان دکنی یاز آینه دقتوکر یار دغا غیل یا عینی

عبد
و صد
م